

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

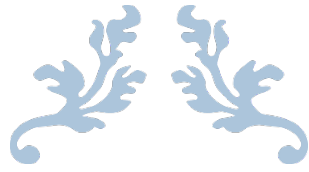
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HJEMME I ALLEHELGENSGADE 20

Min opvækst i familien Weber i Roskilde mellem 1885 og 1920

1. JANUAR 1962

Marie-Louise Bache

Orientering

Det følgende skrift er forfattet af Marie-Louise Bache, der var født i Roskilde i 1885 som datter af tømrermester Lorentz Weber.

Marie-Louise Bache var husholdningslærerinde og har skrevet flere bøger – nogle under pseudonymet Marie Louise Dahl. En oversigt kan ses i Dansk Forfatterleksikon.

Det fremgår af teksten, at Marie-Louise Bache har arbejdet med manuskriptet til ”Hjemme i Allehelgensgade 20” over en længere årrække, indtil det fandt sin endelige form i et stencileret hæfte, der bærer årstallet 1962.

Det stencilerede hæfte har været omdelt til den nærmeste familie, herunder min svigermor, Inger Lykkegaard Nielsen, der var datter af Marie-Louise Baches bror, tømrermester Harald Weber, der døde i 1976. Lorentz og Harald, stod bag bogen ”En tømrerslægt i 19. århundrede”, der er udgivet i 1959 og offentliggjort på Danskernes Historie Web, <https://slaegtsbibliotek.dk/927824.pdf>.

Inger Lykkegaard Nielsen, der døde i 2012, opbevarede foruden et eksemplar af ”Hjemme i Allehelgensgade 20” nogle fotoalbums, med billeder, der blandt andet viser de mennesker, som Marie-Louise Bache skriver om. Vi, Dorte Lykkegaard og Thor Andersen, har tilladt os at forsyne teksten med fotos af en række af de omtalte personer.

Inger Lykkegaard Nielsen opbevarede også en levnedsbetegnelse, der var lavet af hendes morfar, sagfører Jacob P. Nielsen, som han havde givet titlen ”Mit Levnedsløb”. Dette skrift har vi også forsynet med fotos, og vi publicerer det på Danskernes Historie Web.

Jacob P. Nielsen levede fra 1852 til 1932 og var en kendt sagfører i Roskilde.

Han var født i Slesvig og hans levnedsbetegnelse indeholder et dramatisk tilbageblik på hans kamp for som dansksindet slesviger at frigøre sig fra pligten til at gøre tysk krigstjeneste og skabe sig en fremtid i Danmark. Levnedsbetegnelsen indeholder tillige oplysninger om hans svigerfars kamp for at undgå tysk krigstjeneste i den fransk-tyske krig i 1870 efter at have tjent som dansk soldat i krigen i 1864.

Min kone, Dorte Lykkegaard, der er Harald Webers barnebarn og Jacob P. Nielsens oldebarn, har gerne villet gøre ”Hjemme i Allehelgensgade 20” og ”Mit Levnedsløb” samt fotos fra albummerne tilgængelige for eventuelle interesserede, fordi de kaster lys på livet i nogle borgerlige Roskilde-familier i perioden ca. 1880 til 1915.

Jeg, Thor Andersen, har bistået min kone i forbindelse med opsætningen af dette skrift.

Holte, den 3. marts 2025

Indhold

ALLEHELGENSGADE 20	3
Familien og byens folk	7
Glæder og fornøjelser	13
Køreturene	17
Mors unge piger	20
Fars tømrere	22
Første kig ind i livet	31
Skolen	37
Skolen igen	43
På besøg i Aalborg	50
Længere tøjrsdag	53
Mor og hele familien	56
Et og andet uden for Allehelgensgade	66
Lidt af hvert	72
Livet går videre	76
Pigevennskaber	81
Alvorlige tider	85
Det brændende spørgsmål	89
Unge	93
Hjemmefra	104
På besøg hjemme	106

Når jeg i denne tid har siddet og læst "Hjemme i Allehelgensgade" igennem, er jeg langt fra tilfreds med resultatet. Men samtidig er jeg klar over, at om jeg skrev det hele om ti gange, ville jeg ikke finde, at det var, som det burde være. Mere kunne være taget med, andet kunne måske være udeladt.

Det har været et stort arbejde for min gamle og trætte hjerne og ikke mindre for mine øjne, men samtidig har det været en berigelse og glæde at dykke ned i alle minderne fra de år i hjemmet.

Undertiden har jeg haft lyst til at putte hele manuskriptet i kakkelovnen, men når jeg ikke har gjort det, er det, fordi der trods alt mangelfuldt, er skrevet så meget smukt og rigtigt om den generation, der var før min. Dette kan muligvis have betydning for de yngre, hvis de sammenligner sig selv med de gamle.

Samtidig har jeg uundgåeligt givet et billede af den tid, der var så vidt forskellig fra vores - 1962.

Marie-Louise Bache.

Kgs. Lyngby, den 11. april 1962.

ALLEHELGENSGADE 20

Det er ikke helt forkert at sige, at grunden til vores hjem i Allehelgensgade 20 i Roskilde blev lagt i Aalborg, da mormor, Ane Marie Baadsgaard

i Påsken 1880 som enke holdt bryllup med fars farbror, arkitekt Conrad Weber.

Ved den lejlighed kom farfar, farmor, faster og far, Lorentz, som gæster til brylluppet, og som ældste søn fra Roskilde fik far

den ældste datter i Aalborg, Johanne, altså mor,

til bords. De var begge unge og kønne, mor var 18, far 21 år, og de blev straks meget glade for hinanden.

Efter brylluppet tog mor med til Roskilde, hvor hun var gæst i fars hjem en månedstid. Det blev dog ikke til forlovelse dengang, far rejste samme år som naver, rejsende tømrersvend, til udlandet,

var i Tyskland, Schweitz, Italien og Østrig i løbet af to somre. Om vinteren var far elev på den meget anerkendte tekniske skole i München. Da far kom hjem efter endt rejse, var mor igen gæst i hjemmet, og en uges tid senere blev de forlovet. Det foregik i det lille kabinet bag dagligstuen, hvor det et øjeblik lykkedes dem at være ene, idet onkel Johan havde en sand mani for at holde øje med de unge, der efter hans mening kunne tænke på at forlove sig.

Grundstenen bliver lagt

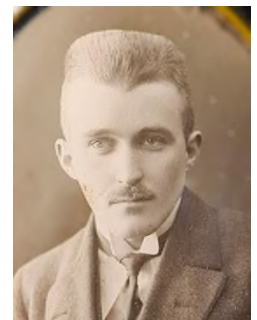
Næste forår blev den egentlige grundsten lagt til vores hjem på en grund, som farfar ejede i Allehelgensgade, og her blev bygget et hus til de to unge, som ikke mange af vor tids unge ville misunde dem: en villa med otte værelser! Et lignende hus havde farfar året før bygget til sin datter, Vollemor (Anna Weber).

Beskrivelse af huset

Nu følger en lille beskrivelse af selve huset: man går fra Allehelgensgade ind gennem en lille gård med fliserække hen mod gadedøren, og i rabatter ved siden står stedsegrønne træer.

Jeg skriver "går" og ikke "gik", fordi Harald overtog huset i 1922, da far giftede sig med Mimi Fischer, enke efter arkitekt Wilh. Fischer [https://da.wikipedia.org/wiki/Vilhelm_Fischer_\(arkitekt\)](https://da.wikipedia.org/wiki/Vilhelm_Fischer_(arkitekt)) og datter af vores gamle nabo, murermester Schumacher. Derved har vi kunnet blive ved at komme i det gamle hjem i mere end fyrretyve år. En stor værdi for os alle.

Vel ankommen inden for døren går man op ad de fire trappetrin og ringer på entredøren, hvis man ikke har nøgle til det lille værelse til højre for trappen. Entréen er stor og god, og en dør fører ind til dagligstuen, et rummeligt værelse med stort trefløjet vindue ud mod gaden, altid i mors tid fyldt med smukke planter, en tradition Kitty (Haralds kone) har fulgt.

I min barndom var her store polstrede møbler, bord midt på gulvet, klaver, bogskab og en omfangsrig hjørnesofa. Disse møbler blev senere udskiftet med gamle mahognymøbler. Ved vinduet stod mors sybord, men det, vi børn husker bedst, var dog mors lille pult i hjørnet mellem vinduet og stuen bagved. Her samlede mor i årenes løb sine kæreste fotografier af børn, børnebørn, mormor og enkelte andre, og her ser man i tankerne mor ved husholdningsregnskabet eller et brev til mormor. Vi husker også alle mors lille gyngestol, som vi senere hen, da den stod i Haralds stue, altid kappedes om at komme til at sidde i.

Bag dagligstuen lå de to små værelser, herreværelset med smukke egetræsmøbler fra G.B.Hansen og det bagved liggende kabinet med nogle sortlakerede møbler. De to små værelser er nu slået sammen til ét.

Til den anden side for dagligstuen ligger den store spisestue, hvor man kan sidde atten mennesker til bords. Her er også et stort vindue, og så døren ud til verandatrappen. Langs væggen mod syd er der et lille blomsterhus, som senere omtales, desuden er der forneden fire gode vægskabe, i mors tid først linnedskabet, hvor hver slags viskestykker, pudebetræk o.s.v. lå i snorlige rækker ombundet med borter, broderet med korsstingsmotive, så "det daglige skab" indeholdende alt det, der brugtes ved dagens måltider, dernæst et skab, der rummede mors porcellænsstel fra Bing & Grøndahl, hvidt, kantet med en ganske smal forgyldt rand og yderst en kornblå. Sidste skab hed "legetøjsskabet" - hvor vi fire børn havde hver sin hylde til legetøj og sparebøsse, og på gulvet stod syltetøj. Oven over disse skabe er der igen lavere skabe, som indeholdt meget forskelligt. I stuen havde vi almindelige egetræsmøbler med kurveflettede sæder.

I 1900 blev spisestuen lavet om efter tegning af arkitekt Wilhelm Fischer, loftet blev forsynet med relieflister, der indrammede mindre kassetter, det hele blev malet lyst bleggult. Væggene fik mørkegrønne paneler med felter, hvori der var indsat imiteret gyldenlæder. Herover var hylder, hvorpå der var stillet gammelt porcellæn. Gulvet var noget helt for sig, det blev belagt med bøgemarket, et forsøg, far ville foretage, og som viste sig at være ganske udmærket. Hele denne stue var dog ikke lavet så smuk udelukkende for vores skyld, men far ville kunne vise den og specielt gulvet til eventuelle liebhavere.

Fra spisestuen fører en lille gang ud til køkken og et bagved liggende spisekammer, og i gangen stod i vores barndom den store, smukke bornholmer og en hylde i to etager til alt vores fodtøj. Fra gangen er der trappe til første sal og til kælderen. Bag køkkenet ligger en lille gang, hvor der i min tid stod et hjørneskab indeholdende pudsesager, og ovenpå stod "hønsekrukken", hvori der blev lagt hver spiselig levning. Både far og mor var meget omhyggelige med, at intet gik til spilde, alt skulle udnyttes. Denne egenskab hos mor stod vist i forbindelse med hendes udprægede respekt for liv. Aldrig har jeg set mor slå blot en edderkop eller ørentvist ihjel, nej, de blev båret ud og sat i det fri.

Hvis mødre opdrog deres barn med det syn på liv, ville verden se anderledes ud.

Fra gangen fører en trappe ned til en indhegnet gård.

Ovenpå

På første sal var der det store soveværelse med trerammethvælv og til begge sider ind under de skrå vægge var der store garderober, en til far og en til mor. Fra soveværelset gik man ind i badeværelset, hvor der var rigtigt badekar med bruser over, en seværdighed i de tiders private hjem. Vandet til bad blev opvarmet i en stor kakkelovn inde i soveværelset. Den havde skærm af kobber, men desværre havde vandet en uheldig lyst til at koge over og løbe i striber ned ad kakkelovnen, når al kobberpragten var nypudset. Selvfølgelig var der også tørkloset med indgang fra repos'en, hvorfra der også var indgang til pigeværelse og to andre værelser samt trappegang op til det store loft, hvor den største seværdighed for os børn en sommer var en hel koloni af flagermus fra ganske bitte små til ret store.

Under hele huset er der en god, lys og velindrettet kælder.

Som man vil forstå, var det et lidt drabeligt hjem for et par nygifte, men efterhånden som familien voksede, blev alle værelser taget i brug, idet hver af os havde sit eget.

Trods alt dette gode og moderne var der dog en grim skønhedsplet på huset: i det såkaldte "pigeværelse" var der kun et tagvindue, først flere år senere blev der sat et vindue i sydgavlen. Det må altså have været god latin på bjerget i de dage, men det er alligevel ret ufatteligt, at far, der var så fremskridtsvenlig og demokratisk, kunne tænke sig at byde de unge piger et sådant gemak.

Men hvad der har været af arbejde i det hus!

"Å hvad!" siger de unge og de ugifte, der intet kender til den tids husholdning. Men tænk lige efter: et gulv i otte værelser, vinduesruder og ingen vinduespudser som nu, otte kakkelovne, som skulle passes dagen lang med brænde og koks, der igen skulle hentes i kælderen. Petroleumslamper på rad og række på køkkenbordet hver morgen!!!! Lampeglass, væger, brændere og undertiden hele apparatet skulle pudses. Uha! Uha!

Og madlavningen! Der var ikke noget, der hed købt fars, flåede rødspætter, mælk i flasker ved døren, rullepølse i skiver i en stump papir. Nej, man rørte selv sin fars, flåede sine rødspætter, hentede sin mælk og syede sine rullepølser. Den gang gik livet ikke på rullende fortov. Man forstår slet ikke, hvordan mor kom igennem alt det arbejde, selvom hun havde to unge piger, da børneflokken blev på fire eller fem. Og vi børn blev desværre ikke vænnet til at hjælpe med skopudsning, opbæring af brændsel o.l. Dette sidste havde vi i mange år en gammel, rar arbejdsmand, Niels Larsen, til at hjælpe med.

Prøv også at tænke på den vask og strygning, der var. Broderede chemiser, underliv, natkjoler, benklæder med rynkede flæser og hvide skørter, også baldyrede. Dertil kom så sommerkjoler, bluser og forklæder. Det tog tid, selv om man havde "strygejomfru". Tøjet skulle repareres efter hver vask, og det blev lappet og stoppet, så længe det kunne holde sammen. Hertil var "Jomfru Jørgensen" i mange år en højt skattet hjælper.

Men alligevel! --- alt skulle passere mors hjerne, og samtidig lå et barn sygt på første sal, et andet trillede ned af en stol i stuen, og to røg i totterne på hinanden.

Haven

Haven gik fra huset langs med plankeværket ind mod Schumachers have mod nord, og mod syd lå den ud mod "vejen" fra gaden op mod tømmerpladsen.

Foroven var den afgrænset af bygningen med snedkerværksted og stald. Gangene snoede sig som et ottetal om to runde plæner. I den nærmest huset var der blomster, hovedsagelig roser, i den øverste frugttræer og ved siden nogle frugtbuske. I ottetallets midje lå havens pryd, den store stenhøj, hvortil far og mor i de første år på køreture i Boserup havde hentet bregner og store skovkonvaller. Det bed beundrede mor og jeg meget.

Der var også "det lange lysthus" ud mod vejen, her spiste vi de fleste af vores måltider, når vejret tillod det. Far var jo så klog, at han udnyttede al sol og luft. I haven var der også et par store valnøddetræer og en flagstang, hvor man i en ung alder fik lov at hejse flaget. Der var buske og perlehyacinther fra Nørresundby, fra mors barndomshave langs plankeværket.

Jo, alt var så godt, som man kunne ønske det og meget mere!

Familien og byens folk

Det kan vist være praktisk at præsentere familien ganske kort af hensyn til de yngre i slægten, som måske læser dette.

Mormor, mors mor, boede i Ålborg og var gift anden gang med fars farbror, arkitekt Conrad Weber, Bedstefar. I halvfemserne flyttede de til Roskilde.

Moster Va, mors eneste søster, forfatterinden Anna Baadsgaard, boede i min barndom skiftevis i pension i København og i Italien og England, hvor hun tog undervisning i maling. Det kunne man tillade sig dengang, når man rådede over ca. 20.000 kr. og dog hovedsagelig levede af renten heraf. Først i 1905 begyndte hun at skrive bøger, som gav indtægt.

Farmor boede i det gamle hjem over for domkirken. Hun døde i 1901 ca. 72 år gammel, men jeg mindes kun én gang, at hun kom spadserende op til os sammen med tante Laurine. Der var 8 minutters gang. De to stod ude i haven og kiggede i en barnevogn iført lange sorte kåber, ja, det hed jo overstykker den gang, men de så rædsomt tykke ud og var forsynet med lange slag. Så havde de sorte, bredskyggede hatte med store, sorte moirésløjfer. I reglen sad farmor i en kurvestol ved vinduet i spisestuen eller i chaiselongen i dagligstuen, bleg og træt. Hun led uden tvivl af en

stærk blodmangel.

I hjemmet hos farmor boede hendes søster, tante Laurine Holm, et herligt menneske, altid glad og flittig med sine hænder.

Faster, fars ældste, ugifte søster, passede huset sammen med en ung pige og var altid parat til at hjælpe mor, når der var sygdom hos os.

Onkel Johan, fars yngste bror, boede også hjemme, var arkitekt og tegnede en del år på Sankt Hans Hospital. Han var et gennemfint tænkende menneske, men han led måske af

mindreværdskomplekser - ikke uden grund. Hans forældre havde ladet ham gå i Borgerskolen, mens far gik i latinskolen, og så kunne han ikke blive officer, var for lille, og det var hans eneste mål. Dertil kom, at hans bedste ven giftede sig med den unge pige, han holdt af. Men netop her viste han sin fine, retsindige karakter: til sin død, altså 50 år, holdt han forbindelsen vedlige først med hende og hendes mand og siden med deres børn, som stod ham meget nær.

Vollemor, fars yngste søster, var gift med familiens orakel, Vollefar, skoleinspektør Richard Poulsen, som oprindeligt var jurist, men det arbejde var ikke levende nok for ham, så han gik over til undervisningen. Han var 20 år ældre end Vollemor, var præstesøn og på mødrene side i slægt med de højt begavede Paulli'er. Vollefar var altid parat til at øse ud af sin meget alsidige viden, så vi hos ham kunne få oplysninger om alt fra haletudser til litteratur og politik, m.m.m.

De havde tre børn omtrent jævnaldrende med os to store. Haralda, opkaldt efter sin afdøde morfar, Harald Weber, og dernæst hed hun Vilhelma efter sin farfar. Til gengæld for disse havde hun fået en fremragende forstand. Hun døde i 1945 som bibliotekar i Roskilde.

Sønnen, Vilhelm kaldet Volle, var lige så fåmælt som rar og velbegavet. Han var ingeniør og var fra ganske ung bosat i Amerika, hvor han giftede sig meget sent og fik en datter, Anna Weber Poulsen, opkaldt efter sin farmor.

Ella, Måren, var den yngste datter, spillende levende sød og morsom.

Hun blev malerinde med afgang fra Akademiet, var i 32 år gift med ing. Knud Carstensen og boede i Ordrup. De havde ingen børn, og hun døde også sommeren -45, et par måneder senere end Haralda og hendes mor.

Endelig var der tante Laura, fars kusine, frk. Holm, som var økonoma på Sankt Hans hospital. Hun ledede der en husholdning, hvor de brugte 8 kg. sukker til peberrodssauce - for at give et begreb om størrelsen af forholdene. Hun var lige så rar, som hun var tyk, og så var hun i vores øjne et meget begunstiget menneske, idet hun havde nøgle til "forrådet", et rum bag køkkenerne. Her fandtes alle urtekramvarer i store mængder, og navnlig de dybe skuffer med rosiner, svesker og mandler gjorde et dybt indtryk på os, da vi fik lov at spise løs, og naturligvis tænkte vi os, at tante Laura. tilbragte adskillige timer daglig i disse lukulliske omgivelser.

En endnu må ikke glemmes. Det var onkel Georg, fars ugifte farbror, som i mange år var far en stor støtte i forretningen og på kontoret. Man kan ikke komme udenom at han vel nok var lidt sær, men han holdt så meget af mor og var altid god mod os børn.

Tante Line var fars faster og blev familiens ældste. Hun var gift med urmager Sivertsen, de havde en halv snes børn og meget småt med

penge. Der fortælles om tante Line, at når det blev for meget for hende, tog hun en roman fra legebiblioteket, og så længe hun sad med den, kunne alle børnene larme så meget de ville lige omkring hende uden at hun ænsede det, så dybt var hun inde i sin roman. Det var hendes måde at "slappe af" på.

Farmor købte en seng til hende i Vartov, da hun blev enke, og der boede hun i en tresengsstue i mere end 25 år. Jeg har ofte besøgt hende, og hun var altid glad.

1925 nåede hun at blive 100 år, og den dag mødte hele familien selvfølgelig inde hos hende, hvor hun sad glad og åndsfrisk, mens hendes to søstre på 70-80 år gjorde tjeneste som unge piger og serverede vin og kransekage. Men hun var unægtelig præget af årene, rynkerne havde trukket ualmindelig dybe furer.

Byens folk

Ikke et øjeblik vil jeg være i tvivl om, hvem der stod højest i mine øjne, det var så afgjort overlæge Schiøtz, farfar til Aksel Schiøtz. Han forstod altid at snakke og lege med os børn, samtidig med at han talte med mor på en måde, så jeg forstod, hun blev trøstet, når hun var bekymret for os.

Og så var han i mine øjne indbegrebet af al skønhed og elegance, høj, slank, hvidhåret og med "ørnenæse". Dertil kom, at han gik med guldlorgnetter og meget ofte med høj silkehat til daglig og - med sorte skindhandsker. Vi så ham jo passere vores vinduer fire gange om dagen på vej til og fra amtssygehuset. Det var altså forståeligt, at han gjorde et dybt indtryk på et lille pigehjerte, selv om det gjorde samme pige lidt ondt, at hendes far oftest gik med bare hænder og i koldt vejr med strikkede vanter af farmors fabrikat. Kun til begravelser - og så Jule- og Nytårsdag i kirken - benyttede far silkehat og skindhandsker.

Endnu efter fasters død i -35, da jeg altså var 50 år gammel, havde Måren og jeg en længere diskussion om, hvem der skulle arve et foto af doktor S., men Måren var ædel og overlod mig det. Jeg må have lov at sige, at sympatien i nogen måde var gensidig, altid var dr.S. så god imod mig, og han var den eneste, der var på stationen, da jeg rejste min bryllupsaften.

I halvfemserne flyttede Gustav Wied til byen, og som en lille satyr med spidsklippet skæg og guldknappet stok vandrede han op ad hovedgaden spejdende efter modeller. En fik han også, det var den lille antikvitetshandler Møllerup, som han udnyttede hårdt og skånselsløst i sin bog, Livsens Ondskab. Dette gjorde Møllerup meget ondt.

Så var der Line vaskekone, et herligt menneske, mor til en halv snes børn og gift med en mand, som brugte sin meste tid til at drikke, men altid var Line glad, flittig og hjælpsom. Og det var ikke legeværk at være vaskekone i de tider. På det adelige jomfrukloster begyndte en storvask kl. 4 om morgenen og varede til ud på aftenen, og så vaskede de i bøgeaske. I private familier var arbejdstiden dog "kun" 12 timer, Line gjorde også rent på fars kontorer et par gange om ugen.

Der var "Gamle Grete", som havde været først fars og siden Haralds barnepige, det sidste må have været, efter at hun var blevet enke. Hun boede i et lille hus på Bondetinget i en dukkesirlig lille

lejlighed bag urmagerbutikken, hvor hendes lille stærkt pukkelryggede søn arbejdede.

Om det var lige før eller efter sønnens død, at vi fik en forsmag på livets ondskab, husker jeg ikke, men en sagfører forsvandt i al fald med hele hans opsparede kapital, 10.000,00 kr., som han havde testamenteret sin gamle mor.

Sidst i halvfemserne kom domprovst Poulsen, senere biskop i Viborg til byen, og hans to sønner, lidt ældre end jeg, satte mit hjerte i brand - dog ikke af personlige grunde, men de fik en grå gedebuk, som trak en gul vogn og blev kørt med røde tømmer med bjælder på. Det var altså det dejligste, jeg endnu havde set. Harald og jeg tiggede naturligvis far om en gedebuk, men far sagde kategorisk nej, da en buk efter hans mening stank, så vi ville komme til at lugte, så ingen i klassen ville sidde ved siden af os. Jeg skal ikke nægte, at jeg tvivlede lidt om rigtigheden af den forklaring, men da den domprovstelige buk i løbet af kort forsvandt fra gadebilledet - netop på grund af aroma, måtte jeg jo indrømme, at far igen havde haft ret.

I 1900 blev jeg konfirmeret hos domprovsten. Hvordan konfirmationsforberedelsen var, tør jeg ikke udtale mig om, jeg husker kun de to ord, som brændte sig fast - "frygt ikke, tro kun" - og - "Den, som ikke er med mig, er imod mig." Et par ord, hvoraf navnlig det sidste har haft afgørende betydning for mig.

Da jeg var konfirmeret, syntes jeg ikke, jeg havde lært nok og bad mor, om jeg måtte "gå til præst" endnu engang. Mor henviste til far, som sagde kategorisk nej.

Hm! Jeg ville, og gik til domprovsten og bad om lov. Han svarede straks:

"For min skyld må du gerne, men hvad siger dine forældre?"

"Ja, de sagde altså nej," måtte jeg indrømme.

"Hvorfor kommer du så til mig?" spurgte han videre.

"Fordi jeg vil bede domprovsten bede far, om jeg må få lov," forklarede jeg.

Nogle dage senere kom domprovsten op til os i ornat på vej fra en begravelse. Jeg styrtede over på kontoret for at hente far, og de havde en samtale i dagligstuen.

Senere på dagen mødte jeg far på trappen op til første sal, far standsede, trak sin pung frem og tog en femkroneseddel. "Den skal du have, for jeg kan godt lide, at mennesker sætter noget ind på at nå deres mål, selv om det i dette tilfælde var på tværs af min mening." -

Mon mange forældre i vores "børnepsykologiovermættede" tid handler klogere?

En skønne dag skete der noget nyt lige over for os. Gymnastiklærer Hansens flyttede ind i stuelejligheden over kælderbutikken. Han, hæderligheden selv i gråt tøj, hun, rund, brunøjet og smilende. Og så var der tre sønner. En dag optrådte den ældste søn, Viggo, i lange blå bukser - ganske vist af et lidt underligt snit, jeg husker tydeligt, hvordan de stak op foran overfoden. Jeg så

dog large bort fra dette, ja, samme Viggo var ellers meget bedårende, set med en tiårigs øjne, lyst krøllet hår, blå øjne og så havde han en toradet stortrøje med blanke knapper. Hvad det var at være forelsket, havde jeg ikke anelse om, men i min lille private aftenbøn bad jeg i længere tid, om Viggo måtte blive landsbypræst og vi måtte blive gift og få to børn, Dagmar og Aleksander.

Hvad der blev af Viggo, ved jeg ikke, vi har aldrig talt et ord sammen, men jeg blev ikke præstekone. Desværre! Og jeg fik ikke to børn. Desværre! - Måske?

En anden familie flyttede også til byen, købmand Emil Mathiasen. Han var høj og fantastisk tyk i vores øjne, hun var ualmindelig nydelig og velklædt. Han og far havde en del med hinanden at gøre og kom godt ud af det sammen, hvad der dog ikke hindrede følgende lille episode. -- Mathiasen blev udnævnt til etatsråd, og da far nogle dage senere traf ham og hans kone på stationen, gik han hen og ønskede til lykke og håbede, at "etatsråden" og "etatsrådinden" havde det godt o.s.v. med titlerne.

"Lad være, Weber, De gør jo nar ad mig", sagde Mathiasen.

"Ja, det kan de tro, jeg gør," svarede far, som altid meget flot talte om den og den i femte rangklasse, fjerde bæk til venstre med ret til at bære samme. - Denne frimodige udtalelse gjorde dog intet skår i forholdet mellem de to mænd.

Mange andre mennesker kunne nævnes, mennesker, som var med til at præge byen og give os forståelse af livets forskellige forhold.

Tre skal have et par ord. Det er Vollefars tre ugifte søstre, præstedøtre fra landet, som boede i en villa i Provstestrædet. Marie, den ældste, gjorde straks indtryk på os ved at have en sort klap for det ene øje. Så fortalte mor, at hun gik meget på sygebesøg, og det gjorde et endnu dybere indtryk på mig. Dora, kaldet Thor, var spillelærerinde og var en aldeles glimrende kammerat for os, da vi som unge gik ud og ind i det hjem. Alberta, Beb, satte hele byen i frygteligt oprør, da hun en dag giftede sig med en mand, pastor Gregersen på 75, da hun selv var 45.

Det hjem var noget ganske for sig, præget af kultur og intelligens.

Om Kruse skal nævnes mellem familien eller byens folk, ved jeg snart ikke. Han var fars barndoms- og ungdomsven og min gudfar, præstegårdsforpagter hos sin far i Reerslev, en mils vej uden for Roskilde. Han kom ofte ridende ind, gik med sporer, havde en brunplettet jagthund med, men som lille var jeg bange for ham. Han talte meget og ret højt, og så havde han nogle brune øjne, som rullede livligt rundt. Jeg husker, at han meget ofte talte om sin sorte hingst, der var "så from som et lam", og så kunne han køre den i "en sytråd". Hvordan dette sidste kunne lade sig gøre, var mig komplet ufatteligt, selvom han måske nok brugte kinesertråd.

Senere elskede jeg ham højt og inderligt, og som fjorten-femtenårig tilbragte jeg to vidunderlige sommerferier i hans senere hjem, en gård i Ågerup lidt udenfor Roskilde. Der lærte jeg at malke,

ride og tage fra efter en mejemaskine, så jeg kunne "binde op". Den gang bandt man negene med halm. Desuden lærte jeg at holde af landbefolkningen.

Som gammel, flyttede Kruse til Bagsværd, det var omtrent samtidig med, at jeg kom til byen, og utallige gange har jeg besøgt ham, som var meget ene hjemme, idet hans kone ofte var hos datteren, Valborg. Så snart jeg kom, gik Kruse til bageren og købte wienerbrød, lavede kaffe, og så sad vi ofte og hyggede os ude i det lune køkken.

Der er mange, man savner. ---- Men det er Allehelgen i dag.

Glæder og fornøjelser

Ja, dem var der nok af, omend i lidt forskellig form og undertiden iblandet lidt malurt, men skyggerne skal jo til for at fremhæve lyset.

Vi kan begynde med fødselsdagene.

Først mors. Det var den 8. januar, hvor hele familien samledes til chokolade. Det var i de år "simpelt" at drikke aftenkaffe.

Til min store sorg ønskede mor sig altid kun "fornuftige" gaver, håndklæder, viskestykker og forskellige beklædningsgenstande. Det var dog en trøst, når de sidste optrådte i form af forklæder rigeligt forsynet med blonder, mellemværk og broderede tunger, eller de var af ternet bomuldsstof broderet med korssting. Endnu har jeg en skopose af et af mors forklæder, blåternet bomuld med hvide korssting, syet af Vollemor.

Faster kom gerne med en æske kattetunger eller nogle runde chokolader af mærket Gala Peter. De blev opbevaret i en af skufferne til højre i mors toiletbord og brugt som lokkemad og præmier til os unger. Hvor mange - eller få - mor selv fik, tænkte vi jo ikke på.

Det mest spændende ved dagen var dog det øjeblik, da Harald og jeg efter skoletid drog op til gartner Petersen, hver bevæbnet med en sammensparet 25 øre, for at købe hver sin urtepotte med et eller andet. Jeg har senere tit med beundring tænkt på den tålmodighed, hvormed han viste os et par drivhuse, og den beredvillighed, hvormed han opgav priser på utallige planter, da han sikkert på forhånd var nogenlunde klar over, at alle vores overvejelser ville resultere i, at vi bestemte os for en potte med tre tulipaner af de små lave. Så skulle farverne naturligtvis diskuteres, men det har jo næppe influeret stærkt på hans skattebillet.

Mor var selvfølgelig henrykt over disse pragtdekorationer, selv om hun havde fået en stor og smuk plante af far.

Fars fødselsdag, den 29. december, forløb på en anden måde, så var der veritabelt aftenselskab - den eneste store årlige fest i min tidligste barndom, bortset fra barnedåb.

Hovedretten var i reglen dyreryg, og "Madam Jensen", byens faktotum, kom efter middag og overtog ledelsen, hvilket foregik under en jævn, men ret stilfærdig talestrøm. Det fine spisestel fra Bing & Grøndal var naturligvis i brug, og på bordet figurerede desuden en masse glasassietter med mors fine syltetøj, bl.a. var der en del gelé, vendt ud af små krukker med stjernemønster i bunden. Meget fint.

Som gæster var der Kruses og proprietær Møllers fra Tune, en af deres sønner er chef for Hjemmeværnet, Johnstad-Møller. Desuden var der flere af familiens yngre medlemmer.

Vores fødselsdage forløb som den slags fester med en flok kammerater til eftermiddagschokolade, men lagkage var der ikke noget, der hed. Festerne hos os var meget eftertragtede, for mage til legeplads havde ingen andre at byde på. Tømmerpladsen med skure og værksteder var jo ideel til skjul, og det var meget interessant at klatre op i vognene og bestige "Alperne", høje dynger af finsk tømmer. Forældrene var dog sikkert mindre begejstrede for så og så mange kjoler og bukser blev altid flænget, og nogle stykker fik uvægerlig vognsmørelse eller tjære på tøjet. Fester var altid til assistance den dag, og jeg kan endnu se hende liggende på knæ, mens hun rimpede kjoler sammen, eller tog pletter af med smør.

Noget af det mest spændende var dog ballerne.

En skønne dag lå der i postkassen et brev til "frk." M-L W. og "hr." H.W. med "trykt" indbydelse, N.N. udbad sig æren o.s.v. Det var jo altså sammen meget yndigt, men nede i hjørnet af kortet stod de to små bogstaver S.u.

"Det betyder "Svar udbedes", så du må derhen og gøre takkevisit," forklarede mor. Det var vel nok reversen ved medaljen, for når man er meget genert og absolut ikke kan finde på at sige andet og mere end: "Mange tak for indbydelsen, jeg skulle hilse fra far og mor," så er det en tvivlsom fornøjelse at sidde på kanten af en stol og "gøre visit".

Livets uretfærdighed overfor kvinderne viste sig her for første gang, for jeg kan aldrig mindes, at Harald har været med på visit, hvorimod jeg utallige gange er draget af med vandkæmmet hår og rene negle.

Ballerne hos Flensborgs var de morsomste, for der dannede vi kæde, og ført af den ældste søn, Ludvig, som var næsten voksen, løb vi hele det store hus igennem, lager, boghandel og ud på torvet rundt om springvandet.

Første juledag var vi altid hos farmor til middag og aften sammen med familien Poulsen.

Underligt at tænke på det hjem, som jeg mindes det fra for 60 år siden, nu hvor jeg sidder i min egen stue med en gammel bornholmer, som tikker troligt til højre for mig, mens det gamle chatol står til den anden side. Vi børn så altid på det chatol med dyb ærefrygt, for hver gang, der kom en ny gæst, blev det forevist, det hemmelige rum, skufferne foroven, der springer ud, og inde i chatollet stod en sølvkande med inskription, en gave til farforældrene på sølvbryllupsdagen, desuden var der plads til sølvkaffeservicet. Chatollet havde tilhørt farmors far, så det har været i

slægtens eje i mere end 100 år.

Der var dog det lille minus ved disse fester, at faster altid proppede os børn, så mor havde et par stykker i sengen næste dag.

Farmors fødselsdagsfester den 17. juni var bedre, så fik vi de første jordbær, selv om de var dyre og kostede 35 øre pr. halvkilo. Det spørgsmål blev debatteret meget mellem mor, mormor og faster, for vi fik aldrig jordbær, før de var nede på 25 øre.

Farmors fødselsdag i 99 husker jeg ganske tydeligt. Det var en dejlig sommeraften, de ældre sad under kastanjen nede i gården, og Haralda, Måren og jeg sad vel og tiskede hemmeligheder et eller andet sted, da en stor sort, radmager hund kom ind i gården. Straks stod vores hundekære hjerter jo i lys lue, for det var tydeligt at se, at hunden havde hvalpe. Vi hjergede naturligvis straks en del gode sager til den i køkkenet, og da vi hørte, at den ejedes af en skærslipper, som holdt til i det lille hus på hjørnet af domkirkepladsen og bondetinget, organiserede vi en indsamling, så vi kunne skaffe den mad de følgende dage.

Skærslipperen stillede sig ganske naturligt meget velvillig overfor dette foretagende, og vi tilbragte utallige timer med at lege med de syv bedårende hvalpe. En dag fik en af os en lys ide - dem fik vi nu mange af, ja, hvor lyse de var, det kan måske diskuteres. -- Faster havde i flere år fablet om, at hun ville have en Sct. Bernhardshvalp, men ingen hvalpe kunne jo måle sig med disse, det var ganske udelukket, så vi gik til farmor og forklarede hende, at faster ville blive overhenrykt, hvis der var sådan en hvalp til hende, når hun kom hjem. Hun var ulykkeligvis i København de dage. I farmors ordbog fandtes ikke et lille nej, så hun sagde ja, vi valgte den dejligste af alle kræene, og afleverede den hos farmor og hendes betinget, begejstrede unge pige. Næste dag var skærslipperen og hele hundefamilien væk, og den følgende dag kom faster hjem -- med en bernhardinerhvalp. --- Tableau!

Ak ja, hvor man ligner sig selv, selv om håret har skiftet farve.

Bedre end alt andet var dog Juleaften.

Flere uger i forvejen var vi på juleudstilling sammen med mor, mormor og faster. Først gik vi til isenkræmmer Borello, dernæst til "materialisten". Hos Borello var to store værelser fyldt med alskens vidunderligheder. Blandt andet fandtes der et giftiggrønt kålhoved, som åbnede sig, når man trykkede på en knap, og op af hovedet skød en hvid kanin, mens der lød en yndig melodi - altså en slags forsmag på kinoorgel!

Til denne ekspedition rådede vi hver over 2 kroner, som farmor og tante Laurine havde spillet sammen ved Bezique i årets løb. De penge måtte vi bruge i modsætning til fødselsdagstikronen af guld, som farmor gav os, men som blev sat i sparekassen og derfor var ganske uden interesse. - Indtil den dag kom ----

Desuden havde vi vores sammensparede penge med, så vi kunne købe gaver til dem af familien, der ikke blev begavet med nålepuder, penneviskere og udskårne trævindsler. Far og mor havde, fra

vi var ganske små, lært os, at tog vi mod gaver, skulle vi også gøre gengæld - efter fattig evne. En værdifuld lærdom.

Det tog naturligvis en rum tid at omsætte denne store sum navnlig hos Borello, hvor hovedslaget stod. Hos materialisten gik det lettere, der var et utal af lækkerier til 5 og 10 øre, som var glimrende julegaveobjekter.

Når vi kom hjem, blev alle disse sager gemt i et ragoutfad på øverste hylde i porcellænsskabet, og jeg mindes ikke, at vi nogensinde har forgrebet os på dem, derimod husker jeg, hvordan man stod på en stol og så og lugtede til dem. Uhm!

Først lige før Jul kom de frem, og en aften sad Harald og jeg om spisebordet og pakkede dem ind og skrev navne på.

Videre gik tiden - ganske vist meget langsomt - gid den gjorde det endnu! Men en skønne dag stod juletræet i gården og lugtede så lifligt - ofte en ædel- eller hvidgran, og langt om længe nåede vi den 24'.

Formiddagen gik med at gå i vejen og spørge, "hvor længe der var til juletræet". Klokken 12 spiste vi til middag, gåsesteg og risengrød i omvendt orden. Far holdt på, at sådan skulle det være, derved fik de unge piger mindre arbejde om aftenen. Eftermiddagen gik lidt bedre, mor smurte smørrebrød, og lidt kunne man jo hjælpe - og smage. Mors smørrebrød var berømt i familien, og jeg kan endnu se det for mig: brød med hakket æg og en lille ansjos, tyndskåret steg med en klat syltetøj, rullepølse, leverpostej og hjemmelavet sildesalat foruden ost. Det var altså efter nutidens begreber meget beskedent, men mor havde en egen evne til at få det til at se indbydende ud.

Lidt før kl.16 kom julekagen fra Richter, og vi drak te i dagligstuen, et ellers ukendt begreb. Derefter drog far og vi to "store" af til kirke, hvor far anbragte os over Kongeporten, da han selv juleaften sang i koret sammen med nogle fra sin sangforening. - Aldrig glemmer jeg de aftener, hvor vi stod der og så ud over det skønne kirkerum, fuldt af mennesker og lys. Og så det øjeblik, når vi gik ud, og far sagde: "Vend jer nu om og se jer tilbage", og så stod vi der og så op gennem den høje kirke mellem de mange piller og op mod det strålende alter.

Så snart vi var kommet hjem, begyndte gæsterne at komme, og der var mange. Mormor, bedstefar, deres unge pige og undertiden moster Va, farmor, tante Laurine, onkel Johan og faster med ung pige og i reglen tante Natalie, en søster til tante Laura, som ofte var gæst hos farmor. Så kom onkel Georg og tante Sofie, fars faster, enke og bosat i Duebrødre Kloster. Hun kom kun den ene gang om året og var meget interessant, fantastisk mager, og så rystede hun stærkt på hænderne, men man glemte ganske at spise, når der blev budt sukker om, for man måtte jo se, om hun igen havde held til at få hænderne i ro over det største stykke sukker i den fine sølvsukkerskål.

Så var der endelig vores to-tre unge piger, kusken og et år to bydreng, Frederik og den brunøjede Oluf, som gik på hænder rundt om juletræet.

Der var selvfølgelig pakker under træet, vi sang "Glade Jul" og "Højt fra træets grønne top".

Jeg drømte dog altid i al stilfærdighed om en salmebog på hver tallerken ved aftensbordet, for det havde jeg læst om i en fortælling, der handlede om Juleaften til søs.

Køreturene

Køreturene var en stadig tilbagevendende fornøjelse i vores barndom.

Far havde jo altid heste til brug i forretningen, så om søndagen kunne han næsten altid tage en hest eller to til privat brug. Dog må jeg sige, at far var meget omhyggelig med hestene, havde de været ude en søndag, skulle de have en helligdag i løbet af ugen. Gid der var mange ægtemænd, der var lige så fornuftige, når det gjaldt deres koner!

Den første hest, jeg husker, var Sorteper, en ren let, kulsort hest. En dag spurgte far mig, om jeg kunne tie stille med en hemmelighed, hvad jeg jo nok mente, jeg kunne. Far fortalte så, at han havde bestilt en ny sele til Sorteper, og den skulle være pletteret, altså alt beslaget af plet, men mor måtte ikke vide det, det skulle være en overraskelse for hende. Et øjeblik efter fik Harald en hemmelighed at holde tæt med, en af hønsene var begyndt at lægge æg. Da vi lidt efter sad ved bordet, var der en høne, der kaglede oppe i hønsegården, og straks råbte Harald henrykt: "Nu har jeg en hemmelighed til!" Han var nok ca. 3 år dengang.

Når vi skulle ud at køre, stillede vi på pladsen foran kontoret, og mens vi var små, pakkede far os ind. "Op med vingerne!" sagde han, og vi strakte armene i vejret, hvorefter far svøbte et rejsetæppe om os. Far havde forskellige af et plyslignende stof, sort på den ene side og foret med samme stof i andre farver. Et med nogle pragtfulde halvmåneformede figurer i rustrødt var særligt eftertragtet. Men hvorfor den "fine" side ikke skulle vende ud, det kunne jeg ikke fatte. Tæpperne blev hængt oppe under armene med store hægter, og når det var gjort, svingede far os op i vognen. Der var system i det som i alt, hvad far havde med at gøre. Det var f.eks. utænkeligt, at man kom blot et minut for sent. Vi fik også en meget grundig undervisning i at gå op og ned af en vogn, baglæns ned, og aldrig stå stille bag en vogn, så hestene pludselig kunne rykke tilbage og vælte os. Vi havde forskellige vogne, en stor og en lille char-a-banc, det var vist kun renvaskede arbejdsvogne, hvorpå der blev anbragt sæder. I lang tid havde far også en ponyvogn, og så var der "abekattevognen". Det var den lille char-a-banc over hvilken der blev anbragt et hjemmelavet og hjemmekonstrueret kasseagtigt karosseri, hedder det vist i vores nutidige bilsprog. Samme chassis var foret med mørkebrunt abefarvet tøj, deraf navnet. Så var der selvfølgelig en dør bagtil, men jeg mindes ikke, at der var vinduer. Det var et pragtstykke uden lige, fuldt på højde med det mest langnæsedede dollargrin. Abekattevognen blev selvfølgelig kun brugt om aftenen og i særligt dårligt vejr. Skulle de ældre i familien op til os, blev de altid afhentet i dette komfortable køretøj. Jeg husker også, at far engang kørte familien Poulsen til Farum, hvor Vollefars søster var gift med pastor Schiødte. Det var vinter og sne, og de kørte i grøften og væltede, uden at der dog skete noget af betydning.

Om sommeren gik turen i reglen til Boserup, og så var det jo spørgsmålet, om vi måtte "komme af", for det forhøjede selvfølgelig nydelsen for os børn ganske betydeligt. Boserup er jo bekendt for sin skovbund, og jeg mindes heller ikke at have set mage noget sted. Der er blå og hvide anemoner,

primula veris, som vi kaldte for kællingetand, og der er Adam og Eva, bukkar, skovviol, storkonval og meget andet. Vi plukkede selvfølgelig dejlige buketter, men mor vogtede på, at ikke en blomst blev kastet til jorden, og var der en hvid anemonerod med op, blev den omhyggeligt plantet i haven, når vi kom hjem. Farmor var jo altid syg, kunde ikke komme ud i skoven - hun var ca. 54 år, da jeg blev født, så det var tidligt at sidde lænket til en stol, men mor lærte os, at vi skulle grave forskellige blomster op med rod, og når vi kom hjem, plantede vi dem i en tom cigarkasse, og bar sådan en kasse ned til farmor, som havde den stående i vindueskarmen foran sin stol. Hvor var det sundt for os at lære det! Så vidt jeg husker var Harald den dygtigste til at fremstille disse småplantninger.

Vi havde mange andre heste end Sorteper. Far købte en dag en gammel hvid hest med svage spor af sin fordums skimlede skønhed. Det var vist en af Hans Hansens bryllupsheste, og den blev mors private hest. Der var araberblod i den, men temperamentet var for længst slidt op, så jeg må bekende, at jeg ikke satte pris på at køre i det tempo, som den under mors omhyggelige kørsel kunne præstere. Derfor overlod jeg med glæde min plads til mormor, Anna og Harald.

Senere fik vi en lille nordbagge, Tulle, og hun kunne til gengæld præstere en vældig fart. Harald fik lov at ride på den, men uvist af hvilken grund måtte jeg ikke!

En dag var far ikke hjemme, og da Harald kom tilbage efter en tur, fik jeg ham overtalt til at lade mig prøve min lykke som rytter. Jeg satte mig op på hesten som dame, den havde kun et lille dækken på, og så gik turen ned gennem Ringstedgade, men idet jeg vendte for at komme hjem, slog Tulle over i galop, og så gik den vilde jagt igennem gaderne og op ad vejen til stalden. Ulykkeligvis var far kommet hjem før beregnet, og da han hørte den galopperende hest, kom han jo ud for at se, hvad der var sket, og så var det altså mig, der sad på hesten uden hat og ridepisk, som jeg havde tabt i farten, men Harald som havde fulgt efter, kom et øjeblik efter med de to sager. Det kan nok være, der faldt brænde ned, og jeg syntes ellers, jeg havde klaret det helt fint, galop på usadlet hest første gang, man var ude at ride, men tak for præstationen fik jeg altså ikke. Måtte jeg ikke ride på Tulle, så var der dog ingen, der forbød mig at sidde på ryggen af den og læse lektier. Der var så lunt i stalden, og der var så hyggeligt at sidde der på hesteryggen og høre den tygge sit foder, så lektierne gled lettere ned der. Det var i al fald for lektierne betydeligt fordelagtigere, end når jeg læste dem i kirsebærtræet. Der har Måren og jeg siddet adskillige gange, og det blev mærkelig nok ikke forbudt. Jeg mindes en dag, da vi repeterede katekismus deroppe, mens vi spiste fantastiske masser af de dejlige røde kirsebær.

De bedste køreture var dog pinseturene. Jeg synes, at det altid var dejligt pinsevejr i min barndom. Vi kørte allerede om formiddagen, og undertiden var der tre vogne. En kusk kørte den store char-a-banc, far den lille og jeg ponyvognen. Så mange af familiens medlemmer som muligt var med, og turen gik til Bogenæs. Der satte vi ind hos skovfoged Weidemann, og når de ældre havde undersøgt, hvilket sted det blæste mindst, blevet langt bord dækket og smørrebrødet taget frem. Til maden havde far konstrueret en stor kasse med så og så mange bakker stillet ovenpå hinanden, så maden kunne ligge fint og godt. I bunden var der plads til flasker, glas o.l. Sikkert den første picknick-kuffert i Roskilde - ja måske i hele Danmark.

På nogle af vognene var der udenpå, lidt bag baghjulene fastgjort en eller anden mekanisme, hvori kufferten kunne spændes. Men min pighjerne har ikke registreret mekanismen, den genre er mig vederstyggelig. I de første år var det familiens medbragte "madder", senere bestilte far smørrebrød på "Centralhotellet" i Skomagergade, og det var jo en ganske usædvanlig delikat mad, ål, laks, kaviar o.s.v. Endnu bedre end maden var det at soppe i stranden eller ro med skovfogedens båd. Hvor vi nød de ture, og vi var absolut ikke særlig glade for at skulle køre hjem, så vi kunne nå at spise ved sekstiden. Sidste tur jeg mindes, var i 1914, hvor min mand fulgte med til hest på vores nyerhvervede røde hest, Mikado. Det var dengang!

Det var dog ikke alene om sommeren, vi kørte, det hændte meget ofte om vinteren, at far holdt med kanen ude i skolegården for at køre mig hjem, og så blev der puttet så mange kammerater med ned i fodposen, som der var plads til. Hvor jeg husker det! Far stod på kanen iført lange ridestøvler og med skægget stoppet ind under frakken, når det var meget koldt. Hesten havde et fint kanetæppe på, som tante Laura havde fileret og broderet, og så var der høje, fine klokker på selen.

En dag gik det dog galt. Det var i julen, og far, mor og Anna var kørt ud ad Roskilde landevej, altså mod København. Af en eller anden grund blev hesten sky, kanen væltede, og far blev slæbt efter den, da han ikke ville give slip, før han var sikker på, at mor og Anna var kommet fri.

Et øjeblik efter, at det var sket, hørte far en mand råbe: "Giv slip Weber, giv slip!" Det gjorde far, lykkeligvis, for ellers havde hans hoved ramt en sten eller træ, hvad det nu var. Der skete ingen større skade, og da de gik hjem, sagde Anna: "Vi skulle hellere ha' taget gamle kimmel, far". Et sandt ord, den gamle skimmel kunne bestemt ikke have løbet løbsk.

Far havde blandt sine talrige andre hverv noget, der hed "jordemodersyn", d.v.s. at han så og så tit skulle syne en del jordemoderboliger i omegnen af Roskilde, og på de ture ville han gerne have mor og os børn med.

Mor var altid meget uvillig til det, da besøgene uvægerligt førte med sig, at vi blev trakteret med kager og frugtvin af hjemmelavet fabrikat. Det sidste fik vi børn nu ikke lov at smage, og selv om far bagefter sagde, at det var gyseligt, så kiggede jeg længselsfuldt efter den røde nektar. Kagerne derimod fik vi, og de blev undertiden hentet op fra en slagbænks indre, hvad der var min sirlige mor meget imod.

En jordemoder husker jeg tydeligt. Hun sad foran et åbent vindue med sin meget fyldige barm hvilende i vindueskarmen - busteholdere var den gang et ganske ukendt begreb. Hun var iført en relativ hvid nattrøje, og i hendes skilning promenerede en loppe frem og tilbage med nogle små afstikkere ind mellem hendes hvide hårtjavser. Et syn, der virkede fuldstændig lammende på mig, jeg stirrede og stirrede og ventede, at uhyret skulle hoppe over på mig. Da jeg mange år senere havde brug for en jordemoder, og der kom en nydelig, hvidklædt tip-top ung dame fra Hvalsøe, mindedes jeg disse gamle koner, og selv om de sikkert har haft stor erfaring, så var deres begreber om sterilisation o.l. ganske givet meget ringe, en neglebørste, sæbe, karbolvand og jod var sikkert alt, men det gik jo endda! I reglen da!

Mors unge piger

Skal man tale om et hjem, er det naturligt også at omtale de unge piger, der hjalp mor og derigennem os alle.

Den første jeg husker, var Birgitte, som jeg kaldte Detta og holdt umådelig meget af. Hun var hos os, da jeg var ganske lille, var datter af en af fars tømrere, Isak Olsen, og hendes bror stod i mange år på Roskilde torv, hvor han solgte grønsager fra sin have nede på Bjerget. I mors album sidder billedet af Detta, en nydelig pige i mørkt fløjlsliv. Hun lærte senere at sy og kom hos os og hjalp mor med syning af børnetøj. En aften måtte hun på grund af vejret overnatte, og næste dag hørte jeg mor fortælle far, at hun, altså mor, havde opløst karbolsyre i den vandkande, der stod i gæsteværelset, hvortil far meget alvorligt foreholdt mor det forkerte i så letsindig omgang med gift, den unge pige kunne jo være blevet tørstig om natten og så have drukket lidt af vandkanden.

Gift - et nyt begreb i min verden.

Så husker jeg Gamle Sofie, hun var meget dygtig og vistnok lidt skrap, men jeg husker, at far og mor en aften oppe i haven besluttede på eget initiativ at forhøje hendes løn fra 12 til 14 kr. Hun tog fra os for at blive husbestyrerinde hos en adjunkt Bay, som boede ved siden af Poulsens store have nede på Villavej.

Da jeg var ret lille, antagelig ca. fem år, fik vi en ny pige, der hed Jensine, og hende har jeg den dag i dag svært ved at tilgive. Hun forklarede mig, at jeg havde ret til at gå ind i spisekammeret og forsyne mig med sukker, rosiner, svesker og mandler. Jeg forklarede til gengæld, at det måtte jeg ikke, når jeg ikke havde fået lov af mor, men Jensine erklærede, at mor var en "pjanke", alle andre mødre gav deres børn lov til at tage den slags, mor var syg, og derfor var hun anderledes end andre. Mor har antagelig nok været syg på det tidspunkt, men jeg skammer mig alligevel, ved at tænke på, at jeg virkelig et par gange gik ind og tog noget, som Jensine hjalp Harald og mig at spise oppe i haven.

Det har nok været et årstid senere eller så, at vi fik en svensk ung pige, Kirstine, kaldet Kina. Hun var helt igennem udmærket, og da hun efter længere tids forløb var rejst hjem til Sverige, kom hun engang på besøg en søndag. Hun var utrolig fin i sort kjole med lilla besætning, hun spiste inde ved bordet som vores gæst, og bagefter fik hun lov at tage mig med ud til Boserup, hvor hun trakteredede med kaffe oppe på pavillonens veranda. Noget så fint havde jeg aldrig oplevet.

Far og mor var ængstelige for hendes bryst, og deres frygt var ikke ubegrundet, hun blev ved at skrive til mor igennem flere år, og i de sidste breve skrev hun, at hun var kommet på fattiggården i Malmø, var det vist nok, da hun havde spyttet blod. Det var den tids behandling af en ubemidlet, ung, tuberkuløs pige. Far sendte hende penge flere gange, men om hun af den grund blev flyttet, husker jeg ikke. Vi hørte snart, at hun var død.

Et par andre var sande seværdigheder. Det var ganske sikkert, da mor ventede Agnes, da var jeg altså 12 år. Gennem avisen kom mor i forbindelse med to unge piger, hvoraf den ene ville være kokkepige, hvilket hun ifølge sine papirer var meget kvalificeret til. Hun kom og blev fæstet - far

har ganske sikkert ikke set hende, og mor har ikke kunnet gennemskue hende. Nok er det; de arriverede. Kokkepigen viste sig at have både cykel og visitkort. Cyklen misundte jeg hende af hjertet. Derimod havde hun den for en kokkepige kedelige fejl: hun kunne absolut ikke lave videre spiselig mad. Og hendes properhed var min meget sirlige mor til megen kvide. En dag kom mor ind og fortalte, at hun var kommet ud i køkkenet efter middag, og da hun tog låget af gryden med risengrød for at se, hvor meget der var til følgende dag, lå der til mors store undren en mindre lysebrun klat midt i gryden." Hvad er dog det?" spurgte mor, som jo vidste, at grøden ikke havde været sveden. "Åh, det er bare lidt, som Laura og mig levnede", forklarede kokkepigen, Dagmar, med stor sindsro.

Da de havde været hos os nogle uger, blev de sendt bort med "kostpenge", også et nyt begreb, og vi fik vores gamle kokkepige tilbage, da hendes kæreste var blevet syg, og brylluppet derfor måtte udsættes. Hun var gennemdygtig, men mor havde mindre end intet at skulle have sagt. Kæresten kom sig imidlertid og besøgte hende ret hyppigt om aftenen. En følge af disse besøg var den, at vores købmand en dag standsede far på gaden og spurgte, hvordan det kunne være, at vores forbrug af bajersk øl var svulmet unaturligt op, da vi jo dog havde sygdom i huset, så selskabelighed var udelukket. Far kom hjem og fortalte mig historien og føjede til, at han svarede købmanden: "Nå, så er det pigens kæreste, der drikker dem, men hun passer sit arbejde, så min kone bliver aflastet, så lad dem bare drikke bajer. "

En af de unge piger, vi holdt mest af, kan vi kalde Lise. Hun var hos os ret lang tid, og en dag blev hun forlovet med en flink og solid mand, så alt var lutter fryd. Nogen tid efter kom hun hjem med to busseronner, som hun havde købt, en gendarmblå og en højrød. Meget fine! Nutiden kender ikke dette klædningsstykke, men det var kitler uden ærmer og meget folderige. Bælte kunne benyttes efter behag. Lise brugte ikke bælte, og hun var iført busseronnerne morgen, middag og aften, men jeg anede ikke uråd. Så en aften, da hun som sædvanlig skænkede te ved bordet og bøjede sig ind over mig, for jeg pludselig op og løb op på mit værelse, hvor jeg satte mig til at storgræde, noget jeg meget sjældent indlod mig på. Mor kom straks op efter mig, og jeg sagde: Lise skal jo have et barn! Antagelig har barnet rørt sig i hende, da hun bøjede sig over mig, det tør jeg ikke sige. Mor talte mig jo til ro, og ingen af os syntes mere eller mindre om Lise af den grund.

En aften kort efter kom jeg ind på Lises værelse og så, at hun sad og syede på sin sorte brudekjole. "Jeg kan jo ikke gå med slør", sagde hun, og jeg undlod at bede om nærmere forklaring, men beså med interesse de lange tylsstrimler, som hun foldede som plisséer og riede fast på vrangsiden i kanten af nederdelen. De var c. 3 cm. lange. En besynderlig dekoration! Så redelig er tidens unge ikke, de går trøstigt med slør, selvom barnet er langt på vej!

Vielsen foregik i domkirken, og bagefter spiste brudeparret og en del af deres venner middag hos os. Derefter drak de kaffe i dagligstuen under dyb tavshed og med fuldkommen stive ansigter.

Mor og far talte om, at det var vist en misforståelse, at de havde inviteret til den middag. Men ægteskabet gik godt og varede da mindst 30-40 år.

Der var i Roskilde også en ældre kone, som gik ud og hjalp i sygdomstilfælde også hos os.

De nærmede sig guldbryllupsdagen, og en formiddag midt i arbejdstiden kom Hans Hansen hjem, gik ind i soveværelset og kom ud iført søndagstøjet. "Hvor skal du hen?" spurgte Lene. "Ned til domprovsten", lød svaret. "Hvad skal du der?" - "Jeg vil skilles", svarede manden igen. "Hm" sagde Lene og strikkede videre.

En times tid senere kom han hjem igen, og hans kone spurgte: "Hvad sagde domprovsten?" - "Hold kæft!" lød det lakoniske svar.

Et par måneder efter oprandt guldbryllupsdagen med mægtig dekoration over døren, kaffe, vin og mange mennesker. Om eftermiddagen kom domprovsten også på visit. - Sikkert med et lille godt skjult glimt i øjet.

Han sad og talte en tid med de to gamle og sagde så: "Nå, nu må jeg vist videre". "Nej", sagde Hans Hansen, "Domprovsten skal da re'nok ha' et glas vin". "Mange tak, men jeg nyder aldrig spiritus" svarede domprovsten, men så lagde Hans Hansen beroligende sin hånd på domprovstens arm og sagde: "Domprovsten ka såmænd så godt, der er ingen af vos der sladrer".

En hjælper i køkkenet havde været så betænksom at lade døren stå på klem, og hun var også så betænksom at lade historien gå videre til stor moro for byens befolkning. Vi var jo kun omkring 6.000 mennesker og forlystelserne var få i forhold til vore dage.

Det var den fine, kultiverede domprovst Martensen Larsen, der havde denne fornøjelige oplevelse.

Fars tømrere

En dag, da Harald havde taget mig med på en af de dejlige tur op i Nordsjælland, hvor han skulle vurdere huse, sad vi som så ofte før og talte om vores hjem, og en af os, det var vist mig, sagde: "vi blev egentlig opdraget meget lidt." Dermed mente jeg, at der ikke i tide og utide blev øst formaninger og bebrejdelser ud over os, som man så ofte hører det. Og Harald svarede: "Ja, vi blev opdraget i frihed under ansvar." Dermed ramte han hovedet på sømmet, bedre kunne det ikke siges. Men vi fik ikke så ganske lidt opdragelse ved at se på fars og mors færden mellem andre mennesker.

Jeg skal nævne et par eksempler.

Da jeg var meget lille, antagelig indtil omkring fire år, kom far ned og spiste noget, de kaldte Vesperkost, det var nogle stykker smørrebrød, som blev serveret inde i dagligstuen ca. kl. fire.

Jeg ser en scene herfra for mig: Far sad i hjørnesofaen i dagligstuen, jeg ved siden i håb om at få en lille bid med, og mor gik op og ned ad gulvet med et barn på armen. Så skete det flere gange, at far sagde: "i dag har jeg måttet fyre Niels Hansen", eller hvem det nu var. Fars stemme var meget alvorlig, og mor svarede altid: "Kunne du ikke have fundet lidt arbejde til ham, de har jo så og så mange børn." Og far svarede: "nej, der var ikke mere, der er rømmet op i hvert skur." Det var så

tydeligt, at det var svært både far og mor. Men for mig fik det engang et lille efterspil, som måske har været med til at prente det så tydeligt i min erindring.

Det var en tømrer ved navn Kristensen, der var blevet fyret, og hvad fyret betød, kunne jeg selvfølgelig ikke fatte, forstod kun at det var noget meget slemt. Men hvad skete så? Et par dage senere kom jeg med far i hånden under Absalonsbuen hen mod domprovstegården, og ud ad en dør i muren kom samme Kristensen lyslevende, og døren førte dog ind til fyrrummet til domkirken! -

Men han var spillevende, hilste og talte med far som sædvanlig.

Og så var han dog ”fyret”, det, som far og mor syntes var så slemt! Om det så var hans brune krøller, så sad de som sædvanlig.

Og når man fyrede i en kakkelovn, så brændte det jo!

Der var også blandt tømrerne en høj, stilfærdig og fåmælt mand, vi kan kalde ham Jens Hansen. En dag fortalte far som sædvanlig ved bordet, hvor der var tid, at nu var J.H. blevet syg, det var brystsyge, men da der lige var åbnet et sanatorium i Jylland, Vejlefjord, ville far betale et ophold der.

Manden rejste derover, og efter nogen tids forløb kom han hjem igen, da overlæge Saugmann mente, at han nu kunne påtage sig lettere arbejde. Det gik også en tid, så blev han igen syg, og denne gang blev han i sit hjem, et lille hus uden for Roskilde.

Hans kone, Ane, kom en dag og forærede mor en lysedug, broderet af en hedeboyserske på egnen. Den var meget nydelig, ligger netop på et af mine borde. Også på anden måde viste hun sin taknemmelighed. Når jeg havde fødselsdag, det var i juni, mors faldt i januar, - så kom Ane med en stor buket dejlige blomster fra sin have, en masse for mig ukendte gamle blomster fra bønderhaver i utallige farver.

Men der skete noget meget sørgeligt med den familie. - Deres unge datter, Jenny, som var jævnaldrende med mig, var i huset hos os i et par år.

På den tid var det skik, at familiernes unge piger ved femtiden om eftermiddagen gik ned i brygger Breyens gård for at hente friskmalket mælk i en dertil medbragt spand. Ved denne lejlighed var der tid til at passiare og gøre bekendtskaber.

En dag sagde mor til mig, at hun var så ked af en veninde, Mary, som vores unge pige havde erhvervet sig ved den lejlighed, da hun efter mors mening ikke var nogen god pige.

Mors anelse viste sig at være begrundet. En dag kom Ane og bad meget beskedent mor, om Jenny ikke kunne få fri lidt oftere, så hun kunne komme hjem til sin syge far, det var så længe siden, hun havde været hjemme. Mor svarede meget forbavset, at datteren havde da fri hver anden søndag og en eftermiddag om ugen, så det forstod hun ikke. Jenny blev tilkaldt og forklarede, "at hun havde været ude med veninden", som desværre viste sig også at have en bror.

Nogen tid senere rejste Jenny fra os, fik en plads i et godt hjem, men da hun en morgen ikke kom ned til sædvanlig tid, gik fru en i huset op og fandt hende bevidstløs i sengen. En tilkaldt læge slog straks tæppet til side, og i sengen lå et barn kvalt under dynen, fordi Jenny simpelthen ikke havde forstået eller kunnet hjælpe det. Hun var selv død af en forblødning.

Politiet måtte jo, som naturligt var, underrettes, og de fik meget alvorlig henstilling om, ikke at lade den syge far vide noget om dette. En dag kom der alligevel to betjente ud til J.H.'s hjem, han kone var ude, og de spurgte ham så, om han var far til den unge pige, der var død efter en fødsel. Det var et hårdt slag for de to retsindige forældre, mor og jeg tog levende del i det, og jeg husker, hvordan mor gang efter gang kunne sige: "Er det min skyld? Kunne jeg have forhindret det venskab med den pige?"

Det er vist ikke for meget sagt, at mor siden den tid altid følte det som et tyngende ansvar at have unge piger i hjemmet, og det var vel en af grundene til, at mor i de senere år hellere selv gjorde arbejdet end tog en ung pige, hvor meget vi end bad hende om det.

Fars forhold til J.H. var selvfølgelig noget anderledes end til de øvrige tømrere, men hans bekymring over at måtte fyre dem viser fars indstilling og ansvarsbevidsthed over for 'sine undergivne. Vi børn færdedes mellem tømrere, snedkere, kuske og arbejdsmænd uden nogensinde at møde andet end venlighed og hjælpsomhed. De lærte os at save, høvle, skrue, o.s.v.

Og jeg skal nævne et par af dem, jeg husker bedst. Der var Engberg, som var jævnaldrende med far og blev udnævnt til værkfører, da far fik anlagt fabrikken. Han gik rundt og inspicerede, og det kunne hænde, at han sagde til Harald og mig, at de lister eller rundstokke, vi havde bemægtiget os i første materialskur, ikke var beregnet til os. Men det blev sagt på en sådan måde, så vi aldrig følte os forurettede, vi satte ganske roligt og naturligt sagerne på plads igen.

Så var der gamle Martin, som havde arbejdet under oldefar, farfar og nu arbejdede under far og senere sammen med Harald, da han var lærling. Martin var en lille mand, skaldet, havde et meget smukt formet hoved og et langt, hvidt såkaldt bukeskæg. I mine øjne var den største seværdighed ved Martin dog hans højre pegefinger, der sad krummet sammen, så man kun så overfladen af første led. Navnlig når han holdt på en høvl, kom den finger til sin ret, og jeg beundrede i høj grad hans færdighed til at høvle trods denne defekt.

Martin var ugift, boede sammen med en søster i et rent dukkehus henne i Grønnegade på hjørnet af en af de små sidegader. En aften sendte mor mig hen med en besked til søsteren, og det førte til, at Martin inviterede mig ned i sin have. Den var meget, meget lille, men der var en rigdom af farvestrålende blomster, og gangene var så smalle, at man vanskeligt kunne kante sig frem. Men hvor blev jeg glad, da Martin gav mig lov til at vælge en plante til min egen have. Det var et af de

store valg, men jeg drog da hjem med et højt Kongelys med bløde, grålige blade og en stængel, der snart ville bære dejlige gule blomster. Martin kunne mere end at passe sit håndværk og sin have. Engang var jeg med til et rejsegilde, og da vi havde spist aftensmaden, var der forskellig underholdning, hvortil Martin medvirkede ved at jodle, noget han havde lært i sine vandreår i Schweiz, og hver gang jeg i radioen hører jodlen, sender jeg gamle Martin en venlig tanke.

Blandt tømrerne kun man jo også regne lærlingene, og de forskaffede os et par ganske ekstra fornøjelser. I ledige timer blev disse unge drenge sat til at rette søm oppe på sømkamret, hvor en hel masse gamle og skæve søm lå i en stor kasse, delt i forskellige rum til hver sin sømstørrelse.

Så gjaldt det altså om at banke deres krogede form ud med en hammer. En meget fornøjelig beskæftigelse - for kortere tid.

Endnu morsommere var det at få lov at dreje slibestenen, og allermorsomst var det at få betroet det meget ansvarsfulde hverv at holde et stemmejern eller bladet fra en høvl ind mod den roterende sten.

Det er karakteristisk for den tid og for far, at alt skulle udnyttes, intet måtte gå til spilde, men det er vel og har altid været vejen til velstand, lige så vel som ødselhed eller blot sløsen med de mindre værdier koster de enkelte hjem og hele samfundet store summer, som kunne have været til mere gavn og glæde.

Vi ældre har i disse år lidt svært ved at se, at gode, forholdsvis værdifulde flasker, konserverglas og apotekerglas og -krukker skal gå i affaldsspanden med den motivering, at det ikke kan betale sig at rense dem til fornyet brug. Så tænker man på alle de havarerede søm, der blev banket ud, og som hver for sig repræsenterede en meget lille værdi.

Så var der to snedkere, jeg husker særligt, det var den gamle og den glade snedker, den første hed Hansen og var måske ikke fyrre, men set med et barns øjne er man jo meget gammel i den alder. Han stod ved fars maskine inde i værkstedet og var ret fåmælt, mens den glade snedker altid havde et muntert ord til os. Ham genså jeg som voksen inde på Nordre Fasanvej, hvor jeg pludselig hørte en kalde mig ved navn. Jeg vendte mig om og så en syg og svag mand, som jeg ikke kendte, før han forklarede, hvem han var. Da passede navnet "den glade" bestemt ikke til ham.

Mens den gamle snedker stod ved sin maskine, begyndte folk rundt om i landet at "strikke", som de sagde. Far og mor sagde nu "strejke", men det betød i al fald, at de ikke ville arbejde. Hansen var åbenbart ikke i fagforening, for han blev ved at arbejde endnu et par dage, men en middag da han skulle hjem, stod en del mænd stillet op overfor udkørslen fra pladsen, og fra vinduerne i stuerne kunne vi se og høre, at de råbte alt andet end venligheder til den gode mand. Jeg husker, at en tog en sten op fra jorden, den blev dog vist ikke kastet på ham, men vi forstod, at det var alvor.

"Strikken" udviklede sig hurtigt til noget, der hed lockout, og far benyttede lejligheden til at tage en lille tur på 8-10 dage til Harzen, det var første gang far undte sig en rigtig ferie, siden han i 84 overtog forretningen.

Hvad far sagde og mente om strejken opfattede jeg ikke, eller husker jeg ikke. Derimod mindes jeg, at jeg engang i tyverne spurgte far om hans mening om Socialdemokratiets fremgang, og far svarede uden spor af betænkning omtrent sådan: "Derom kan der kun være én mening, det har været en uvurderlig værdi."

I min barndom udførte folkene deres arbejde godt nok, men mange af hjemmene var nogle usle huler, og deres interesser var drik og erotik. Nu er mennesker oplyste og interesserede, har nydelige hjem og adgang til sport og meget andet, og drikfældigheden er taget stærkt af. Og far ville uden tvivl have sagt, at den arbejdende stand både havde krav på og ret til at få deres kår forbedret.

Alle, der har lidt kendskab til Weber's virksomhed i Roskilde, ved, at både oldefar, farfar og far - også Harald - har arbejdet støt og flittigt og dygtigt, men jeg synes, at der undertiden bliver gjort lidt uret derved, at mors far aldrig nævnes, og det var dog de penge, han efterlod sig, der gjorde det muligt for far at udvide sin virksomhed med den efter tidens forhold ret store fabrik.

Omtalte morfar, Ole Peter Baadsgaard, var født i Løgstør i 1832 og døde allerede i 1876. Han havde det, man kaldte en blandet købmandsforretning, kolonial, korn o.s.v. i den ene side af butikken og manufakturvarer i den anden side, dertil kom en tømmerhandel.

Han var en lille og svag mand, men både moster Va og hans svigermors døtre af andet ægteskab har fortalt, hvordan han arbejdede sent og tidligt og bl.a. ikke skåned sig selv for at bære ret tunge brætter på skulderen.

Ifølge stamtavlen var hans far og farfar begge skippere i Løgstør, og datidens skippere, kaptajner, tjente godt, så han har sikkert ikke startet sin forretning på bar bund.

Lige så sikkert er det, at han har udført et dygtigt og stort arbejde, for da mormor giftede sig anden gang og skiftede med mor og moster Va, fik de begge 18.000 kr., og mormor har altså selv fået 54.000 kr., hvilket igen siger, at morfar har ejet værdier for 80.000 - 90.000 kr., en enorm sum omsat i vor tids penge, og så meget tjener man ikke uden hårdt arbejde.

En helt nøjagtig sum har jeg ikke kunnet finde frem til, men jeg synes nok, man kan sende ham en venlig, taknemmelig og respektfuld tanke i forbindelse med vores gode økonomiske kår!

Efter alt hvad jeg har hørt, blev mine morforældre regnet med til byens ansete familier, men de var jo også i samme generation som mine forældre, om hvem det blev fortalt, at da en del af byens "finere" damer engang skulle samle ind til et eller andet formål fik de ikke penge nok ved indsamling i deres omgangskreds, og en af dem sagde da: "Vi bliver nødt til at gå til madammerne - Schumacher, Schledermann og Weber - for det er dem, der har pengene".

Efter fars død fandt vi nogle af de aktier, mor havde bragt med ind i sit ægteskab. De er fra Aarhus Privatbank, og jeg tog forleden en af mine og kiggede på "kappen", lyserød, med landets våben, og en del store, gammeldags bogstaver og stempel på forsiden, mens der på bagsiden ses, at denne aktie har været stillet som kaution først for fars arbejde på Sct. Hans Hospital og senere på Boserup

Sanatorium. Det gør det ikke mindre interessant, at aktien kun har en værdi af 200 kr. - to hundrede kroner.

Mens jeg er ved mors slægt, vil jeg fortælle et par træk om mors mormor. Hun var datter af en gårdejer og kom som ung pige i huset hos en præstefamilie på landet. Der var en søn, og de to unge kom til at holde af hinanden, men da præsten opdagede det, blev oldemor sendt hjem. Hun var ikke et parti for en præstesøn. Hendes far var kun en almindelig fisker.

Jeg har besøgt oldemor, da vi i 1892 var i Aalborg, og senere har jeg truffet hende i Hellerup hos hendes datter, hvor jeg var sammen med mormor.

Oldemors datterdatter af andet ægteskab, Kamma Nathansen, født Creutz, har fortalt mig, at en dag, mens oldemor var enke og havde sit lille hjem i Købmandsgården, kom der en gammel herre med hvidt halsbind, som præsterne brugte, og han bad om at få lov at hilse på madam Soelberg. Kamma blev sendt op for at vise vej, og hun sagde, at idet døren gik op, rejste oldemor sig fra sin stol og slog hænderne sammen, og der gik et lys over hendes ansigt.

Det var hendes ungdomsven, som var forblevet ugift og nu kom for at se hende. Han havde holdt af hende alle de mange år. Min morfar levede endnu på det tidspunkt, og han lod spænde for den fineste vogn og lod sin kusk køre de to gamle en tur.

Kamma sagde, at hun stod ganske stille og så, hvordan den gamle præst omhyggeligt hjalp oldemor op og ned af vognen.

Oldemor havde ikke været ham tro, i al fald ikke i gerning.

Hun giftede sig treogtyve år gammel med Chr. Jensen Syndergaard, der var 35 år ældre end hun, enkemand og far til ni børn, hvoraf de 7 døde på ukendt tidspunkt.

Efter sin mands død 1849 giftede hun sig med Soelberg. I første ægteskab havde hun tre børn: mormor og to sønner. I sidste ægteskab, var der kun en datter, gift Creutz. Ellers ved jeg ikke andet om hende, end at hun var meget flittig, Sad på sine gamle dage og spandt og spandt. Det var ofte fin hørtråd, som Kamma spoled. Jeg har en dug til 12 personer, som oldemor har spundet garnet til, og en væver har vævet den med fine konvolvolusbuketter.

Nu er al denne flid jo beundringsværdig, og i perioder uundgåelig, men alligevel har den sine uheldige følger.

Far stod i den lyse tid op klokken godt fem, fik noget mad og var på pladsen lidt før seks. Så stod en del af folkene opstillet uden for kontoret i to rækker, og jeg har i vinterhalvåret set, hvordan far gik fra den ene til den anden med et papir i hånden og gav dem en ganske kort besked om dagens arbejde.

Klokken otte kom far ned til frokost, som det hed, brød, smør, sild, lidt pålæg og ost og formodentlig kaffe. Ved bordet læste far også dagens lokale avis, men egentlig hygge var der ikke ved den lejlighed, idet vi skulle gå i skole kl. ca. 8.15, og så hændte det jo, at man skulle løbe rundt og lede efter en eller anden bog, og mor skulle give formaninger om galocher o. 1.

Klokken 12 kom far ned til middag og fra kl. 12.30 til lidt før 13.30 hvilede far sig, når der var tid til det, og der ikke kom nogen, der vidste, at de kunne træffe ham hjemme ved den tid.

Klokken 16 var der som nævnt vesperkost i nogle år, så blev aftensmåltidet sat til kl. 18.

Far spiste, talte med mor og os og læste igen avis. Undertiden gav han sig også tid at lege med os, jeg husker, at da vi var meget små, lagde far sig på gulvet og legede himmelspræt med Harald og mig. Fra syv til ni var far igen på kontoret, og i mange år tog byrådet en del tid. Far var fremskridtsmand i udpræget grad, man behøver blot at tænke på, at han i 1884 byggede sit eget hjem med et stort og godt badeværelse – sikkert et enestående badeværelse i den tids Lilleput-Roskilde.

Det var også fars blik for tidens krav, der fik han til at føre en hård kamp i byrådet for at få indført bl.a. w.c. og elektricitet. Det sidste medførte straks nogle vanskeligheder og skuffelser. Forventningerne var store, og alle de gamle petroleumslamper sat på loftet rundt om i hjemmene og mange steder var der indbudt til middag i denne vidunderlige belysning, men – tableau! Der blev ikke lys, hvor meget man så trykkede på kontakterne.

På elektricitetsværket arbejdede de på fuld kraft; for at redde situationen, men alle anstrengelserne løb ud i sandet. Særligt kyndige specialister blev tilkaldt, ingen kunne udrette noget, de foragtede petroleumslamper måtte igen i brug. Til sidst blev en ingeniør el.lign. fra England hentet, og han beordrede hele anlægget taget ned til undersøgelse, og så viste det sig, at en velmenende, men mindre kyndig lokal håndværker havde opsat en eller anden spærring i et ledningsrør eller lignende, og da den var fjernet, strålede Roskilde by.

Senere tog Teknisk Skole også en meget stor del af fars tid, han underviste først i nogle år, blev senere inspektør. Mange år efter blev arbejdet honoreret med et ridderkors.

Om søndagen var det meget almindeligt, at far og onkel Georg sad på kontoret og lavede overslag og tegnede en del af det indre eller ydre af de bygninger, far skulle opføre. Bagefter blev billederne sat ud i solen og overhældt med vand, hvorved de blev lyseblå. Det var meget spændende at overvære.

Om eftermiddagen var der dog så vidt muligt tid til køreturen enten alene med mor eller med os alle.

At et menneske kan holde til et så strengt arbejde, er vanskeligt at forstå, men far har også senere fortalt mig, at han i lange perioder gik med mavesmerter, mavekatar, som han selvfølgelig ikke lod behandle.

Følgen var, at tømrerne undertiden fandt far besvimet oppe på pladsen, men han kom til sig selv og fortsatte sit arbejde - for os!

Far tog sig dog ofte tid til en kortere eller længere ridetur, så vidt muligt, så han samtidig kunne tilse noget arbejde uden for byen. Egentlig ridehest havde far ikke i min barndom, men han benyttede en af de lettere arbejdsheste.

Omkring 1902 købte far sig en ridehest, men først havde han været nede for at diskutere dagen med Vollemor, som han ofte talte med om sine problemer. Vollemor har fortalt mig, at hun svarede, at når far kunne hjælpe så mange andre, så havde han også lov til at unde sig selv den glæde.

Hesten var en stor, brun Hannoveraner, Bruno, ca. 12 kvarter høj, og da jeg en dag red "nede på Bjerget" som det hed, var der et par drenge, der sang: "Højt på en gren en krage sad....."

Mor var mindst lige gå flittig, hun var oppe tidligt om morgenen, og så arbejdede hun dagen lang og måtte selvfølgelig også tit op om natten for at hjælpe de små. Det var langt fra altid, vi havde en kokkepige, som kunne klare maden uden mors hjælp. Mor var altid med ved syltning, der blev skåret og saltet oceaner af snittebønner, hvilket arbejde jeg fik min del af, men jeg foretrak nu at rette søm.

Mor smurte altid selv maden til de unge piger og kusken og havde en hånd med i hele husets gang.

I forbindelse med spisestuen var der et såkaldt blomsterhus, nu ville man sige: en beskeden vinterhave. Midt i rummet stod en Fønikspalme, som voksede sig meget stor i årenes løb, og op ad væggen til venstre stod en stor lysegul rose, en Maréchal Niel-rose, som far en dag var kommet hjem med.

Undertiden bad far mor lave en "palmedekoration" til en eller anden større begravelse, og med blødende hjerte skar mor et blad af sin palme, og et par roser blev fortøjet for enden af palmebladet. Men mor var jo ikke blind for, at det var en økonomisk besparelse med denne hjemmelavede dekoration.

Det blomsterhus tog også tid, men var til stor glæde for mor, og mor og far var stolte over det.

Mor vaskede alt uldtøj efter en metode, hun havde lært af mormor, der igen havde lært det af en omrejsende mand, som havde givet kursus i Aalborg.

Om aftenen tilbragte mor tiden oppe i soveværelset med at bade børn, lægge dem i seng, ordne tøj til vask, tage rent tøj frem, vaske de spædes uldtøj i en lille hvid skål med to hanke. Efter mors død tog jeg den, men for nogle år siden var den blevet så bundløs - efter mere end 70 års brug, så jeg, omend med sorg, kasserede den.

Al denne flid er jo beundringsværdig, men en af følgerne var, at Harald og jeg, som skulle senere i seng end de små, var overladt til os selv om aftenen. Følgen heraf var igen den, at jeg gik over til mormor og tilbragte tiden der.

En vinter var moster Va hjemme, og vi sad samlet om hængelampen over spisebordet med vores håndarbejder, og moster Va eller bedstemor læste op. Bedstemor strikkede samtidig.

Der blev den vinter læst Dickens' "Oliver Twist" og de to bøger af Vilh. Bergsøe: "Fra den gamle Fabrik" og "Fra Piazza del Popolo". Altså gode bøger, og jeg nød hyggen og stilheden, men det var synd for far, for når han kom hjem, var huset tomt, børnene og ofte også mor i seng og jeg hos mormor.

Dette er ikke sagt som en bebrejdelse eller beklagelse, for ingen af os var vist klar over, hvad der var forkert, og der var næppe mulighed for at gøre det anderledes.

Jeg skrev før, at tømrerne undertiden fandt far liggende oppe på pladsen, men jeg har også undertiden fundet mor liggende på et af gulvene. Mor var ikke bevidstløs, og når jeg forfærdet stod stille og så på hende, sagde hun blot: "der er ingenting i vejen, jeg lagde mig blot for ikke at falde".

Ja, hvad skal man sige?

Et år var mor så sløj, at doktor Schiøtz og far blev enige om, at mor skulle en tur på landet.

Der blev lejet et hus i Jyderup, hvor hun og Harald og Jonas skulle bo, og faster tog med for at hjælpe mor.

Middagen spiste de på hotel Skarriksø. En bedre hjælper end faster kunne ikke tænkes, for i hendes grammatik var "jeg" sidste person.

Faster havde altid som ung ønsket at blive gift og få seks drenge, men da hun nu erfarede, hvor meget arbejde der var om to drenge, der blandt andet red på kæphest, så deres benklæder ustandseligt skulle stoppes, så blev hun klar over, at seks måske nok havde været lidt rigeligt.

Anna var ca. et halvt år gammel, og bedstemor flyttede over til os for at overvåge hele gangen i huset, og til hjælp i køkkenet fik vi et par gange om ugen en ældre frøken Engel. Hun havde været husjomfru og kom og lavede store portioner mad, suppe, fars, steg og lignende, så den ikke alt for kyndige unge pige let kunne varme maden de følgende dage.

Min fødselsdag faldt i den periode, hvor mor var i Jyderup, og en stor del af familien blev indbudt til et besøg dernede, hvor vi spiste på hotellet og blev vartet op af en rigtig opvarter — mandlig - et ukendt, men interessant begreb.

Meget andet husker jeg ikke fra den dag, men mor var glad for at være der, nød den smukke natur og kom noget raskere hjem.

Og livet gik videre i Allehelgensgade.

Dog skete der den meget værdifulde ændring, at mormor og bedstefar ved den tid var flyttet til Roskilde, så mormor kunne yde mor megen hjælp.

De fik først en lille lejlighed i Grønnegade, hvor jeg altid var meget glad for at komme.

Jeg husker blandt andet de hyggelige vinterdage, hvor man så ilden i kakkelovnen gennem et rødt marieglas, og samtidig gik lygtetænderen og tændte lygterne ude på gaden, så skæret fra dem gav et meget hyggeligt lys i stuen.

Mormor havde en sjælden evne til at gøre det hyggeligt med småting og hjælpe på en naturlig måde.

Mormor stod meget højt hos mig, og for mor var det en uvurderlig hjælp, at mormor var i nærheden.

Senere flyttede de til Allehelgensgade nr. 13.

Første kig ind i livet

Som jeg har sagt en gang, er det umuligt, eller i al fald umuligt for mig, at fortælle om mit hjem, uden at jeg på en måde er den, om hvem det hele samles, idet det jo er med mine øjne, jeg ser og opfatter alt i det, der danner hjemmet. Men - prøv at se bort fra mig, se bag om mig og oplev mine forældre, familien og alt det, der omgav os i barndommen, alt det jeg gerne vil give jer andre del i.

Så vidt jeg kan tidsbestemme det, stammer et af mine første minder fra spisestuen hjemme. I døren ind til dagligstuen stod jeg med verdens dejligste bold i favnen, gul og blå, strålende blank og af en hidtil i Allehelgensgade ukendt dimension. Henne ved væggen mod nord stod en herre, og far kom hen imod mig og opfordrede mig til at gå hen og give den fremmede mand hånden og sige pænt tak for bolden. Men jeg flyttede mig ikke, uden et ord knugede jeg bolden ind til mig og så på den fremmede, men nej tak, give ham hånden det ville jeg ikke, for han var "væmmelig". At min stædighed kunne koste mig min dejlige bold, var jeg klar over, men fars gentagne overtalelsesforsøg var resultatløse, manden havde nogle væmmelige stikkende, vistnok brune øjne. Og jeg kan endnu se ham, med et lille genert, lunt smil så han på denne genstridige unge, og jeg ville tro, at han ganske ubevidst følte min antipati.

Det var fuldstændigt rigtigt, manden var usympatisk, han var forlovet med moster Va og havde inden forlovelsen gået rundt i Ålborg og sagt:

"Hvem skal jeg tage? Anna Baadsgaard er den sødeste, men den anden har flest penge." Så tog han altså dog moster Va, men hun hævdede snart forlovelsen, og far fulgte hende til Dresden, hvor hun skulle ind på en malerskole.

Far og moster Va har aldrig sympatiseret, så vidt forskellige som de var, men far har altså gjort sin pligt og fulgte sin unge svigerinde den i de dage meget lange vej til Dresden. For sådan var far, der var noget, der hed at gøre sin pligt, enten det morede en eller ej, det forlangte han af andre, og så gjorde han det selvfølgelig også selv.

Næste billede stammer også fra spisestuen. Det er søndag morgen, og far har tid til at sidde og spise

hyggeligt sammen ned mor og mig. Harald er endnu så lille, at han ligger i sin vugge. Så foreslår far, at han og jeg skal gå en tur, mor mener det er for koldt, men enden på diskussionen bliver, at vi drager afsted. I lommen har jeg en dejlig pung af rødt fløjls med messinglukke forsynet med to små kugler, som smækker i med et morsomt lille smæld. Pungen er ganske sikkert en julegave, og jeg har dagen i forvejen tegnet og klippet en hel masse relativt runde papirpenge, så jeg har næppe senere i livet udi egne tanker været så velhavende. På hjemturen kom vi gennem Rughavevænge, hvor der boede en mand med en meget beskeden lille frugt- og grønthandel. I vinduet lå nogle små grønne æbler, som sikkert i vore dage ville være ganske usælgelige, men far og jeg blev enige om at gå ind og erhverve nogle af disse herligheder. De blev puttet i en pose, og far sagde: "Min datter betaler", hvorefter jeg åbnede den røde pung og lagde et passende antal penge på disken. I det samme kom jeg til at se op og opdagede, at far blinkede til manden, som smilede, hvorefter far lagde nogle andre penge et sted, hvor han ikke troede, at jeg så dem.

Havde der i mit sind været grobund for mindreværdsfølelser, komplekser o.s.v. ville de have haft lejlighed til at myldre ud som mider af en gammel ost, men jeg bed skuffelsen i mig og glædede mig over de "fine" æbler, en meget sjælden vare den gang. I dag har jeg kælderen fuld af fin frugt, som er svær at sælge. Sådan kan det gå! Vi kom da hjem med æblerne, og det medførte en diskussion mellem far og mor, denne gang dog med det resultat, at mor gik af med sejren. Et æble blev vasket, skrællet, kernehuset fjernet, og så først fik jeg det, mens far i løbet af et øjeblik gnavede et par æbler i sig med både snavs og skræl og kerner. Det var underligt, men æblet smagte alligevel godt.

Vi havde en hund, en sort puddel, som jeg elskede højt og inderligt, jeg er fotograferet sammen med den, da jeg var 2-3 år. Det er muligvis den sommer, jeg blev 3 år, at jeg en dag havde siddet og kælet for Trofast, og pludselig rejste han sig og gik lidt ind i plænen, hvor han satte sig. Lidt efter gik jeg derhen og så til min store glæde, at der i plænen lå nogle hvide bændler, der bevægede sig. Meget spændende. Jeg tilkaldte mor, hun fik igen fat på far, og næste dag var der ingen Trofast, far fortalte, at en bondemand havde fået ham. Den gang kendte man altså intet middel mod bændelorm og vidste ikke, at almindelige hundebændelorm er ganske uskadelige for børn, så min trofaste ven måtte bøde med sit liv.

Jeg var selvfølgelig fortvivlet, men det varede ikke længe, så kom far en dag op i soveværelset, mens vi blev klædt på eller af, og han medbragte en stor hvid og rødplet pointer, Pan, som far havde fået formedelst to øre af sin ven proprietær Møller i Tune. Pan var for aggressiv for Møllers, men far var aldrig bange, hans lille pige skulle have en hund, og han så med sindsro på, at jeg straks for Pan om halsen. Venskabet mellem ham og mig var sluttet fra det øjeblik, og Pan blev optaget i familien til alles glæde. Vi havde dog også andre dyr. Der var hestene, som kuskene kørte brædder og lignende med, bl.a. den fine "Sorteper", som vi jo kørte med om søndagen. Og et forår købte far to lam, et hvidt og et rødt- og sortbroget og Harald og jeg fik hvert sit, og jeg valgte det brogede. De var selvfølgelig dejlige, de gik og græssede oppe på den store plads, som den gang ikke var nær så bebygget som senere. Far havde på forhånd sagt til os, at til efteråret skulle lammene slagtes, men for et barn er der jo meget langt fra forår til efterår, og jeg tror knap nok, jeg rigtig fattede, hvad det var for noget forfærdeligt, der skulle ske.

En sommerdag sad mor, Harald og jeg i græsset oppe på pladsen mellem "skoven" og det øverste

materialscur. En ung mor med to små børn og de fredeligt græssende lam. I græsset var der kommet nye, hvide blomster, mor forklarede, at det var hvidkløver, og langs det sorttjærede materialscur stod guldsquinnende små blomster med sølvblanke blade, mor kaldte dem Potentil. Så var man så klog! Men det er ikke al moderlig visdom, man tager imod med samme villighed, for samtidig forklarede mor os indgående, at man aldrig måtte stå med et ben på hver side af lammene tøjr, for bevægede de sig, ville man falde omkuld. Min lyst til at eksperimentere vågnede, jeg rejste mig straks og satte hurtigt mine ben på den forbudte måde, og resultatet blev, at et af lammene samtidig tog nogle skridt, og der lå jeg med min hvide buksebag midt i en samling bøunner. Mor skændte, far kom til, som det ofte var tilfældet på ubelejlige tidspunkter, og jeg fik en ordentlig opsang.

" Skoven " som jeg før nævnte, var noget af det smukkeste mor og jeg vidste. Den gik langs hele vestkanten af grunden, der var en sti i midten, og oppe i den del af Jernbanegade stod et rigtigt bøgetræ, som vi meget ofte gik op for at beundre, vi så knopperne svulme og springe ud og der blev meget nænsomt klippet en enkelt kvist af ved særlige lejligheder, jeg mener bl.a., at farmor har fået nogle bragt ned. Men under træet stod to blokke vintergækker, almindelige enkelte og så de store Dorothealiljer. Dem var vi oppe og se til mange gange hvert forår. Og jeg tror det var her, mor lærte os at få øjnene op for skønheden i naturen. En uvurderlig gave! Der var også den store pil på grænsen ind mod fattiggården. Den glædede mor til hendes sidste dage, for hvor ofte har jeg ikke set mor stå på trappen og se op imod den, når solen gik ned bag dens bladløse krone. "Kom og se" kunne mor så sige, "hvor er det smukt i aften".

Mor kunne jo ikke som moster Va give udtryk for sin skønhedssans gennem digt og maling, men et meget åbent sind havde mor over for alt smukt og levende i naturen, og et hjælpsomt sind.

Det undrede mig derfor i høj grad, at mor ikke blev begejstret, da jeg en dag kom løbende og fortalte hende, at der var kommet sådan en sød lille mis ud af et af kældervinduerne. Mor stod sammen med mormor og lagde tøj sammen i det store lysthus, d.v.s. det ud mod vejen. Øjeblikkelig standsede de arbejdet og gik ud i haven for at se efter dyret, som dog var sporløst forsvundet. Jeg blev så underkastet et nærmere forhør om, hvordan den lille mis havde set ud, og da jeg fortalte, at den var grå og havde en meget, meget lang og tynd hale, optog de denne meddelelse på en for mig ganske ufattelig måde, far blev tilkaldt, og så diskuteredes sagen i nogle for mig ganske uforståelige vendinger.

En vinterdag husker jeg, at mor kaldte på mig og viste mig, at der ude i haven hoppede en stor sort fugl, det var en solsort, forklarede mor, den var meget sjælden og boede ellers ude i skoven. Altså omkring 1890 var solsorterne endnu ret ukendte havefugle.

Vi så også svanerne nede i Klostermarken, hvor der så vidt jeg husker var to par i de små søer. En dag hørte vi en af dem synge, ja, vi så det, og mor fortalte, at det betød, den meget snart skulle dø, så jeg var ret uhyggelig til mode.

Der var også andre ting i de år, som gik op for mig. Far havde en ret farlig konkurrent, jeg hørte, undertiden, at de voksne talte om ham uden dog at forstå sammenhængen, opfattede kun, at det var noget kedeligt. Følgen var, at far havde meget svært ved at klare alle sine økonomiske forpligtelser.

Foruden hus, hjem og børn skulle far jo også svare afdrag til sin mor, så der måtte spares i husholdningen. Harald og jeg fik to øre om ugen, når vi ikke brugte sukker i teen, og vi fik meget ofte vandgrød, som vi kaldte byggrynsgrøden. Kærnemælkssuppe var også en lige så hyppig som ugleset ret, og jeg husker, at vi en dag oppe i soveværelset, hvor Harald og jeg blev uvenner over et eller andet, hvorfor jeg højt og lydeligt erklærede: "Du og vandgrød og kærnemælkssuppe er det væmmeligste i hele huset". Desværre overværede Vollemor denne udtalelse, og hun huskede den, kom tilbage til den vel ca. 55 år senere.

Harald og jeg legede i det daglige udmærket med hinanden, vi kørte hest med tante Laurines fine, håndstrikkede, stribede, hvide og sorte tømmer, trukket over et tyndt tov og besat med bjælder. Vi red også på kæphest og i vores "stald" rådede vi over både Frederiksborgheste og Arabere, ord som vi ganske sikkert havde opsnappet fra vores hesteinteresserede fars samtaler med Kruse.

Andre børn omgikkes vi praktisk talt ikke, vores to kusiner og fætteren havde vi meget lidt kontakt med. Vi kom jo selvfølgelig hos hinanden og mødtes hos farmor, men venskab var der slet ikke tale om. Det var først senere, men så blev det til gengæld meget varmt.

Der var også noget andet, som var mindre morsomt. Undertiden kom far hjem med nogle fløjlstrekanter, altså det, der bliver skåret af rullen, før fløjlet kan sælges. Dem købte far i Silkehuset, hvad det var for et hus, havde jeg ikke begreb om, men fløjlet gav mor og mormor mange spekulationer, for far mente, det kunne bruges til besætning på mine kjoler, men når nu der var en kornblå og en rød trekant, var det jo ikke helt ligetil at få dem anvendt. Mor havde en meget fin farvesans, og jeg husker, at det førte til, at der til det røde fløjel blev købt noget meget fint skotskternet stof til en kjole, så det var måske en tvivlsom økonomisk vinding. Der findes et billede af Harald og mig sammen med Pan, hvor jeg er iført denne pragt.

En endnu værre historie var det, når mor opdagede, at vi havde orm, og dr. Schiøtz i den anledning beordrede os på ormekur. I nogle dage skulle vi spise så og så mange små runde tabletter, der ganske nøjagtigt lignede chokoladepastiller og ligesom disse var dekoreret med kulørte sukkerkugler. Det var meget yndigt, men så kom afslutningen: Vi skulle have en spiseskefuld amerikansk olie. Nu er jeg ingen ubetinget ynder af børnepsykologi, mentalhygiejne og lignende. Men helt ved siden af er det nu ikke hvad følgende vil bevise: Den store oledag kom, mor tog mig med ind i spisestuen og forberedte mig på, hvad der forestod. Så vidt udmærket, men så tilføjede hun: "Nu må du være en artig pige og tage olien uden at gøre vrøvl, du kan ikke bære dig ad som far, da hans mor engang kom med olien, løb han rundt om bordet, så hun ikke kunne fange ham". Jeg var klog nok til at tie stille, men i det øjeblik mor stod med den fyldte ske i hånden, sejlede jeg jo om på den anden side af bordet. Der stod vi, og så begyndte forhandlingerne tværs over bordet. Mor tilbød mig et "jordbær" for at tage olien. Et jordbær var i denne forbindelse et stykke konfekt, som mor havde i en æske, formentlig en fødselsdagsgave, for den slags købte man ikke selv. Samme jordbær var overtrukket med en matrød nubret glasur og fyldt med en substans, som kaldtes marcipan. Gyseligt, men den gang dejligt! Jeg nægtede dog pure at gå med til forliget. Så tilbød mor mig 25 øre til min sparebøsse, også absolut afslag, jeg foragtede sparebøsser, da man jo ikke måtte bruge pengene, kun nu og da gik man med far ned i noget, der hed sparekassen og afleverede pengene til en mand, der måtte være den rigeste i verden, så mange penge havde han i en skuffe, men far trøstede mig med, at heller ikke han måtte købe bolcher for alle sine penge. Til sidst tilbød mor

mig, stadig med skeen i hånden, at jeg måtte få et nyt dukkehoved. Mit eget var netop til min store sorg gået i stykker, og et hovede kostede 50 øre nede i halvtredsøreforretningen i Skomagergade, og så havde det blå stirrende øjne, hvide tænder og gult hår i en fletning ned i panden. Det var altså et tilbud, der var værd at overveje, men jeg fastholdt mit nej. En af de unge piger blev kaldt ind, fangede mig og skulle til at vriste min mund op. Så kom far som sædvanligt i et meget ubelejligt øjeblik, og i dag var det særligt uheldigt, da han kom lige fra en ridetur og havde sin pisk i hånden. "Hvad er det her foregår?" spurgte far. Mor forklarede det, og ganske roligt tog far en 10-øre op af sin pung, lagde den til venstre for olieflasken lagde derefter sin pisk til højre for flasken og sagde: "hvis du tager olien, får du denne 10 øre," og så pegede han på mønten, der var ualmindelig tyndslidt og irret, "tager du ikke olien, får du af ridepysken, men olien skal vi nok alligevel få i dig". Pysken var et lille sort uhyre med en dusk i spidsen og en sølvknap som håndtag. Uden videre parlamentering slugte jeg olien og tyggede derefter det stykke rugbrød, der skulle "tage smagen". Vollemor var kommet til under sidste akt af forestillingen og har tit fortalt, at jeg bagefter havde betroet hende, at det ikke var for at få 10-øren, men jeg ville ikke have "jub af ridepysken". Altså et fejlt og forsmædeligt nederlag. Jeg må dog føje til, at mor meget snart fandt en anledning til at præmiere mig, så jeg fik det attråede jordbær, men det snakkede ingen af os om. Mødre ligner hinanden alle dage med og uden børnepsykologiske kundskaber, men godt er det for børnene, om de også har en far.

Endnu var vi næsten altid i mors umiddelbare nærhed eller under opsyn af en af de unge piger. Men så en sommerdag var Harald, mor og jeg oppe i den øverste del af haven, hvor der stod en busk med solbær, en med røde ribs og en med nogle meget fine hvide ribs. Mor gav os lov til at spise et forud aftalt antal af disse bær og vi havde strenge ordrer om at pille blomsten af solbærrene og spyttede skallen ud, da den var meget farlig at spise.

Hvor husmødre i de dage havde al sådan viden fra, har jeg tit grundet over, der var jo hverken udsendelser fra husholdningsrådet eller andre visdomsbetonede kilder at øse af. Nå, mor vidste alligevel en del - om det var rigtigt, kan jo diskuteres. Men altså, vi spiste, pænt og artigt bær. Så kom en af de unge piger og meddelte mor at madam Møller var der og ville tale med mor. Hvem madam Møller var, anede jeg ikke, men for en gangs skyld blev jeg betroet til at passe på, at Harald ikke spiste flere bær. Han var den gang knap to år, jeg var lige fyldt fire. Jeg lovede det og mor forsvandt, men fristelsen blev mig for stærk, solbær var de dejligste, jeg vidste, så jeg kilede trøstigt på. Men ak og ve, da vi om aftenen var ved at blive klædt af, fik jeg pludselig smerter i maven, og da jeg rejste mig fra pyen, som det redskab hed, så jeg til min rædsel en masse sorte bær svømme rundt i den brune substans. Mor blev forfærdet og klagede sin nød til den unge pige, men da far som sædvanlig kom til i de mest pinlige situationer, blev jeg skældt godt gammeldags ud og fik et par dask på halen. Sådan fik jeg lært, at man ikke altid kan skjule sine onde gerninger.

Så blev det efterår og den 21. oktober var det søndag. Far gik efter middag ned til farmor, mens mor og vi to børn blev hjemme i dagligstuen. Jeg husker at mor fra vinduet hilste på en fru Møller oppe fra Jernbanegade, som var på vej til kirke, men så begyndte mor at gå underligt rundt i stuen og holde sig i stoleryggen. En af de unge piger blev hentet, og mor gav hende besked om at få karlen, Jens, ned efter far. Så gik mor ovenpå, og begge de unge piger kom ind og satte sig i lænestolene i stuen, noget ganske ukendt, og en af dem sagde: "Fruen er jo tosset!" Den

bemærkning faldt mig meget svært at tage, og netop på grund af den står hele situationen så skarpt præget i min hukommelse. Far kom hjem i en frygtelig fart, lidt efter optrådte omtalte madam Møller fra i sommer, og ganske kort tid efter kom far ned og fortalte, at vi havde fået en lille bror. Hvad det var, havde jeg en meget dunkel forestilling om, ja det måtte da altså være en ny Harald.

Far har senere fortalt, at barnet var kommet, før jordemoderen, omtalte madam Møller, nåede frem, så far måtte tage imod det, og allerede lige efter at fru Møller var kommet fra kirke, var far der og fortalte om den glædelige begivenhed.

Glæden blev nu ikke af lang varighed. Mor havde ikke bryst til ham ret længe, og han fik flaske. Mælken blev lavet til af mor med al hendes sædvanlige omhu og grundighed, og bedstefar sendte fra Ålborg et Soxhletapparat til pasteurisering af mælken. Der blev altså gjort alt, hvad der i de tider kunne gøres.

Ud på foråret blev jeg syg, det var det, man den gang kaldte gastrisk feber, en art tyfus, og jeg lå i min seng oppe på soveværelset på den vante plads for fodenden af fars og mors senge. Mor var kommet fra Ålborg, og jeg var vist ret syg, for jeg mindes ikke andet, end at dr. Schiøtz kom og tog min temperatur, noget jeg afgjort ikke kunne lide. Dog havde jeg en forestilling om, at lille Knud, som min bror hed, også var syg, og mor og mormor og Vollemor havde meget med ham at gøre. Hans vugge stod ved siden af mors seng ind mod hendes garderobe, og en dag var mor gået ind i badeværelset med et eller andet, mens mormor stod ved vuggen. Pludselig kaldte mormor på mor, som meget hurtigt kom ind, og så skete der et eller andet alvorligt, som jeg ikke forstod, men de græd, far blev hentet og bar vuggen ud af værelset, og så så jeg aldrig mere lille Knud. Det var de frygtelige børnekrammer der havde fået bugt med det lille barn. Mere husker jeg slet ikke om den begivenhed, men jeg forstod, at mor var meget bedrøvet. Det var en gang i maj, mener jeg at have hørt senere.

Så en aften hen på foråret eller om vinteren skulle far og mor til stor middag hos Schumachers, murermesteren, som boede ved siden af os, og hvis næstældste datter blev min stedmoder et par og tredive år senere. Mor havde ikke lyst, men jeg hørte flere gange, at far forklarede hende, at det var det rigtigste at gå med.

Jeg var allerede kommet i seng, som stod på sin gamle plads i soveværelset, far havde denne underlige sorte frakke på og hvid skjorte med guldknapper, og mor havde fået sin sorte silkekjole på, den hun havde med i sit udstyr og som varede hele hendes liv bortset fra diverse omsyninger. Så trak mor en af skufferne i toilet møblet ud og fremtog et par handsker, som fik far til meget bestemt at erklære, at hun ikke kunne gå med sorte handsker til en middag. Mor erklærede, at hun gik i sorg og ikke ville have sine hvide handsker på. De talte lidt frem og tilbage om sagen, der endte med, at en af de unge piger i huj og hast blev sendt ned til Ostermann for at hente et par lilla skindhandsker, for lilla var sørgifarve, og dem gik mor modstræbende med til at tage på.

Efter at far og mor var gået, lå jeg lidt og tænkte over det hele.

At lilla skulle være sørgeligt, forstod jeg ikke, men jeg forstod derimod meget dunkelt, at det kan være andet, der kan være sørgeligt her i livet. Nå, jeg tav som sædvanligt og tænkte i stedet så

meget mere.

Skolen

Vinteren og Julen gik, så trak der en sort sky op over min himmel.

Far begyndte at tale om, at jeg skulle snart i skole. Mor bad, om jeg ikke i stedet måtte lære hos Vollefar, som selv underviste Haralda, hun var halvandet år ældre end jeg. Men far sagde kategorisk "Nej", hans datter skulle ikke studere til jordemoder. Hvad det var, anede jeg selvfølgelig ikke, men resultatet blev, at mor begyndte at undervise mig om formiddagen inde ved det runde spisebord. Jeg lærte bogstaver, læste i en ABC med en masse fine små billeder i, og selv om det var fristende at sige, at FAD betød tallerken, når der stod et billede af et rundt fad i bogen, så lærte jeg jo som andre børn, at man måtte se sig for. Vi regnede også og skrev bogstaver. Og mor fortalte bibelhistorie om den store Gud, der skabte alting på syv dage, om Abraham, der fik besøg af Gud selv - jeg misundte ham - og navnlig var det meget spændende at høre om Moses, der blev fundet i Nilen. Faster forærede mig en lille illustreret billedbibel, og jeg kunne ikke blive træt af at se på Faraos datter, der stod på et meget stort billede, der fyldte hele siden, og hun var smuk og havde noget højst besynderligt tøj på, og nede i vandet lå den lille Moses i en kurv, der var flettet ganske på samme måde som en af fasters. Meget fin! På forreste side var der et mindre billede af Gud, som svævede oppe mellem nogle sorte skyer iført et hvidt gevandt og med et mægtigt hvidt fuldskæg. Han var ret imponerende, så det var ikke så svært at tro, at han skabte hele jorden i en fart.

Mor lærte mig at sy. Først på noget hvidt tyndt pap med huller i. Det kom fra Aalborg i en fin æske, var sendt af bedstefar, som med interesse fulgte mine fremskridt. Derefter syede jeg penneviskere, og de blev sendt til Aalborg, hvor bedstemor trofast gemte dem i en skuffe i sit sybord og da jeg ca. 20 år senere arvede bordet, lod jeg dem ligge, og der ligger de den dag i dag.

Tante Laurine kom op og lærte mig at strikke. Det foregik i den store hjørnesofa i dagligstuen. Retmasker var ikke så svært, men de vrang var væmmelige. Jeg fik dog lært den ædle kunst, og igen kom der en pakke fra Aalborg, denne gang indeholdt den et "tryllenøgle", d. v. s. et aflangt nøgle hvidt ganske tyndt bomuldsgarn, og inden i det lå der noget og raslede. Dette "noget" skulle man have, når man havde strikket sig igennem alt det modbydelige tynde garn. Endelig en dag nåede vi målet, mor og jeg sad ved spisebordet og åbnede meget højtideligt æsken, som viste sig at indeholde en ring med en kulørt sten på. Det var dog løn for møjen, men da mor havde besigtiget dette kostelige smykke, erklærede hun, at jeg måtte ikke gå med den, den var ikke af sølv og kunne irre, og ir var giftigt. Det var et hårdt slag, men der kom det, der var værre. En dag blev jeg iført min fineste kjole, fik rensset negle og alt hvad der til hører, og mens jeg knugholdt mors hånd, vandrede vi ned til palæet for at jeg kunne blive meldt ind i "Roskilde højere Pigeskole af 1855". Jeg var en kejtet, genert og sky unge, så det var værre end at gå til en operation senere hen i livet, og mor har sikkert været mindst lige så ulykkelig over at skulle overlade sin lille pige til fremmede

og vide hende mellem en hel del andre børn.

Vi kom ind hos bestyrerinden, en ældre, hvidhåret frk. Brun, som var meget venlig mod os begge to, vi besøgte mit vordende klasseværelse med underlige små lave borde og stole, der hang sammen to og to. Endelig blev det da overstået, mit navn blev skrevet ind i en stor bog, lige så stor som dem oppe på fars kontor, frk. Brun havde besigtiget et par små stykker papir, som de kaldte attester, og til slut bøjede hun sig ned over mig og sagde: "Jeg må nok give Deres lille pige et kys?" "Nej" sagde mor og blev helt rød i kinderne. "Nej, jeg holder ikke af at fremmede kysser mine børn". Frk. B. så lidt forbavset på mor, og jeg havde en svag forestilling om, at det var noget forkert, men da jeg ikke kunne udstå at blive kysset, var jeg jo mor taknemmelig.

Sommerferien gik, så begyndte far og mor igen at tale om skolen, og mor og jeg gik ned til boghandler Flensborg og købte skoletaske af pap trukket over med noget sort lasting. Penalties med grifler og blyanter fik jeg også, og onkel Georg spidsede griflerne på stenen så de fik en fin og lang spids. Iøvrigt var de meget fine med kulørt papir om. Blyanten spidsede onkel G. også, og ingen kunne spidse en blyant som han, træet meget langt og jævnt skåret og med en usandsynlig lang grafitspids, hvis længde desværre stod i ligefremt forhold til dens evne til at knække.

Der var også viskelæder i samme penaltaske, men det var jo endnu fremtidsmusik.

Men hvad hjalp al herligheden, da den forfærdelige dag kom, da skolen skulle begynde. Mor var sikkert lige så ulykkelig som jeg, så far måtte følge mig, og ledsaget af Pan drog vi af gårde.

Vi gik over torvet, kom til palæet, gik gennem porten og hen til indgangen mod øst mellem kastanjetræerne, altså egentlig køkkenindgangen. Der blev vi modtaget af frk. Brun og far gjorde tilløb til at gå. "Du skal gå med ind", sagde jeg aldeles fortvivlet. Nej, det kunne der jo da ikke være tale om. "Så skal Pan med" tiggede jeg i yderste nød. Men nej, heller ikke Pan fik lov til at komme med, han var jo en hanhund og kunne absolut ikke tilstedes adgang til Roskilde Højere Pigeskole, et meget ærbart institut. Far og Pan fjernede sig, og jeg så efter dem, som jeg i 1931 så efter Simon, da han i sne og kulde startede på sin motorcykel på vej til Nürnberg. Nå, man må jo tage den slags situationer, men i min forfærdelige ensomhed greb jeg frk. Bruns hånd, hende havde jeg jo set engang før, da jeg var hos hende med mor. Med min hånd i hendes vandrede jeg hele den første dag fra klasse til klasse, hvor hun nu skulle inspicere.

Næste dag ville jeg jo igen have fat på frk. Brun, men blev blidt men bestemt afvist, jeg måtte holde mig til min klasselærerinde, frk. Schiøtz. Til alt held vidste jeg at hun var søster til min elskede dr. Schiøtz, hvilket selvfølgelig forlenede hende med en særlig nimbus. Hun var også et kærligt menneske, sød, fuld af lune, klog og født pædagog, alle vanskeligheder klarede hun med sikker hånd. To ting glemmer jeg aldrig. En af os spurgte hende nogle år senere om et eller andet i historietimen. "Det ved jeg ikke, men jeg skal se efter i et leksikon, så skal du få besked i morgen" svarede hun ganske roligt. Og havde vi ikke beundret hende før, så gjorde vi det nu efter denne heltedige bekendelse. En anden gang kom en fremmed mand til skolen for at vise lysbilleder, der dog havde et meget finere navn den gang. Forevisningen fandt sted i gymnastiksalen, hvor alle skolens elever var samlet, og til belysning anvendtes en ualmindelig ildelugtende petroleumslampe. I klassen over mig gik en pige, som netop var begyndt at krølle sit pandehår, et eksperiment, som vi

andre fandt meget dristigt for en pigeskole. Samme unge dame klagede nu gentagne gange over stanken fra lampen, hvortil frk. S. ganske roligt svarede: "Det skal du ikke være ked af, det er så godt for krus."

Men altså; jeg holdt mig på min anden skoledag så nær til frk. S. som overhovedet muligt. Så var den dag gået, men næste morgen fik jeg at vide, at nu måtte jeg tage en af mine kammerater i hånden. Hidtil havde jeg næppe vekslet et ord med nogen af dem, så det var temmelig rædsomt. Hurtigt kastede jeg et vurderende blik på dem, der stod henne inden for vinduet, og med hjertet oppe i livet bestemte jeg mig for en, der var iført en hvid busseronne med matrøde rhombiske figurer. Også dette slap jeg fra med livet, og det varede kun meget kort, før jeg var stærkt interesseret i skolen og alle de kundskaber, vi sugede til os. Navnlig elskede jeg et fag der hed "forstandsøvelse".

Dette sikkert i nutiden højt savnede emne blev doceret af en gammel frk. Schletting, som havde en i vores øjne usandsynlig stor pukkel. Det så jo lidt uhyggeligt ud, men hendes elskelige smil fik os til at glemme alt andet. Hun kom allerede første dag med et kort, som højtideligt og langsomt blev rullet op og anbragt på et søm på væggen. Kortet var holdt i brunlige farver, og der var billeder af lande og have, floder, søer og bjerge og forbjerge, navnlig det sidste husker jeg tydeligt. Det blev vist os hvordan vandet flød i floderne, og til vores store undren fik vi også at vide, at jorden var rund, drejede sig som en bold, og på den modsatte side af jorden boede mennesker, der hed kinesere, havde skæve øjne og gik med lange hårpiske ned ad ryggen og med tøfler på deres små sammenbundne fødder. Det var jo en ordentlig portion at sluge. Men heldigvis gik vi jo på den side af jorden, der vendte opad, så vi ikke faldt af, og så måtte kineserne klare sig, som de kunne bedst. - Fluerne kunne jo også gå hen ad loftet og edderkopper også.

Vel hjemkommen fra skole delagtiggjorde jeg jo straks den fireårige Harald i al min viden, og vi bestemte os resolut til at grave os gennem jorden, så kunne vi få kineserne at se. Med vores to små legespader tog vi fat og havde også fået gravet et "dybt" hul oppe under valnøddetræet foran stalden, det var vel højt regnet 50 cm dybt, men vi ventede da snart at se bunden af nogle små flade kinesertøfler. Så kom far, som sædvanligt kunne han dukke op ret ubelejligt. "Hvad laver I der?" spurgte han, og jeg forklarede beredvilligt, hvad det drejede sig om. "I kan ikke komme igennem jorden", meddelte far os kort og godt, "og for resten er der ild i midten af jorden, så I kan lige så godt fylde hullet igen". Det var jo en kølig oplysning at få for to nidkære opdagelsesrejsende, men da vi vidste, at ildebrand på tømmerpladsen var noget af det forfærdeligste i verden, kilede vi jo på for at afværge denne fare ved at fylde al den møjsommelig opgravede jord i hullet.

Nogle dage senere blev vi i forstandsøvelse oplyst om, at "himlen hvælvende sig højt over jorden". Men hvor højt, det var spørgsmålet, som vi gerne ville have besvaret, og da der til alt held var sat en stige til høløftet over hestestalden, klavrede jeg op på øverste trin, og Harald rakte mig en meget lang liste, som vi havde hentet i første materialskur, og jeg rakte den så højt, jeg kunne, uden at der dog gik synligt hul i den sommerblå himmel. Men ak og ve, et eller andet menneske kom og beordrede os ned.

Harald og jeg tog mål af vores omgivelser og blev enige om, at hvis man nu stod helt oppe på vandtårnet, og hvis der så blev sat en stige derop og man stod på øverste trin med en lang liste i

hånden, så var det muligt, at man kunne nå at kradse lidt i himlen. Heller ikke dette himmelstormende forsøg blev gennemført, da pladsen omkring vandtårnet var indhegnet, bortset fra at vi ikke måtte gå uden for tømmerpladsens grund, og endelig var vandtårnet strengt aflåset, det havde far vist os en dag.

En dag i oktober blev Harald syg, dr. Schiøtz blev tilkaldt, Harald blev kigget i halsen, far og mor holdt en større rådslagning, og resultatet blev, at Haralds seng og en til mor blev stillet op i gæsteværelset mod syd, og så var de der, og jeg måtte ikke komme ind. Næste dag var dr. Schiøtz der, jeg blev kaldt derop, og dr. Schiøtz sagde: "Ja vi kan lige så godt lægge hende i seng med det samme, for hun får det jo alligevel". Hvad "det" var, forstod jeg ikke, og jeg husker, at jeg oplyste doktoren om, at jeg måtte i skole i morgen, for vi skulle have forstandsøvelse, men dr. Schiøtz lo kun. Det kan nok være, at hans piedestal vaklede, for det var dog en grum uretfærdighed at blive sendt i seng, når man ikke fejlede det allermindste og blev narret for forstandsøvelsen ovenikøbet.

Det viste sig at være meget morsomt at ligge der og have difteritis, som dette her i halsen hed, bortset fra at jeg vist slet ikke blev syg. Mor var inde hos os hele dagen og havde tid til at læse højt for os og fortælle historier i massevis.

Og så var det jo også spændende, at en af de unge piger kom og satte maden uden for døren, og når hun var væk igen, åbnede mor døren og tog bakken ind. Efter endt måltid vaskede mor alt servicet af inde i badeværelset og satte det ind i soveværelset, desuden blev der stænket på gulvet med karbolvand mange gange om dagen. Mor forklarede, at det var for at slå baciller ihjel. Baciller måtte altså være nogle små dyr formodentlig en slags lopper, men det var mig desværre umuligt at se dem.

Dertil kom, at alle familiens medlemmer sendte os en hel masse rare sager både spiseligt og legetøj. Det var altså den rene idyl.

En skønne morgen, da Harald og jeg vågnede, var mor der ikke, men lidt efter kom far og fortalte os, at vi i nat havde fået en lille bror, storken var kommet med ham. Jeg spurgte, hvordan den var kommet ind med ham, og far forklarede, at den havde banket på vinduet med sit lange røde næb. Hvordan den kunne det, når den i næbbet havde sådan et løjertklædt barn, det var lidt svært at forstå men jeg mente dog, at straks, da jeg vågnede, havde hørt en klapren på ruden inde i det store soveværelse. Desværre måtte vi jo ikke få den lille bror at se og mor var inde hos ham, men op ad dagen kom mormor pr. telegram til København og indlogerede sig i vores sygeværelse. Og mormor var et af de allerdejlige mennesker, så alt var såre godt.

Bortset fra at det var mig umuligt at begribe, hvordan hun var kommet pr. telegram. Telegrammer var jo nogle små hvide papirer, der lignede breve, jeg havde set, at far havde fået sådan nogle, og far havde fortalt mig, at de kom gennem de lange telegrafråde, der sad oppe på telegrafstolperne. Det var jo ikke så vanskeligt at forstå, at et telegram kunne rulles sammen og løbe afsted inde i tråden, men bedstemor? Der var noget at grunde på, for røbe sin uvidenhed det gør man da ikke. Men nu kom forstandsøvelsen mig til hjælp, for frk. Schletting havde jo fortalt os om, hvordan de nede i Tyskland sendte store kurve, fyldte med kul fra det ene sted til det andet, de løb blot henad et jernstov. Der var altså noget! Og oppe i spåneskuret havde far en meget høj kurv til spåner, i sådan

en kunne bedstemor nok være, når hun sad på hug, selvom det kappeklædte hoved ville rage ovenud. Så var gåden løst. - Men - der sad jo disse her små hvide knapper på tråden, og hvordan i verden kom kurven med bedstemor uden om dem? Det var et uløseligt problem, som måtte lægges hen sammen med mange andre. Længe efter kiggede jeg dog altid på spadsereturene med far op efter trådene for at se, om der var en bedstemor på vej til barsel.

Det varede vistnok ikke mange dage, før vi var raske igen og fik lov at gå ind i soveværelset og se til mor, som underligt nok lå i sengen. I en vugge ved siden af lå den omtalte lille bror, og han var meget sød med et langt brunt hår. Det måtte indrømmes, at han var pænere end dukkerne.

Det var altså Jonas.

Og så skete der det interessante, at hver dag i et par uger kom madam Møller og gjorde den lille bror i stand. Det foregik nede i spisestuen og blev nøje overvåget både af mor og af mig. Madam Møller selv var ret imponerende, en lidt buttet kvinde i fyrrerne, hendes hår var brunt, teinten mørk, og så havde hun et par meget store mørke skønhedspletter på kinderne. Hun snakkede meget, jeg tror nogenlunde kontinuerligt, og det første hun gjorde, var at åbne en taske og fremtage et mægtigt forklæde, hvidt med rynker hele vejen rundt og foroven afsluttet med et langt meget groft bændel, som hun bandt rundt om livet og samlede i en sløjfe på sin runde mave. Det var ikke nær så pænt som mors fine små forklæder med tunger og stads på. Men dette blev tilgivet madam Møller, det var utroligt, hvad hun kunne. Først blev drengen viklet ud af alle sine klæder og badet i en vaskebalje, efter at hun havde gradet vandet med sin albue. Mor brugte altid termometer i badekarret oppe i badeværelset. Så havde drengen, Jonas, en underlig visken tråd, der hang ud fra hans navle, og en skønne dag brækkede madam Møller den ganske roligt af.

Løvrigt blev denne navle pudret med noget hvidt "mel", som hun havde i en dåse i sin rummelige taske. Selve påklædningen af sådant et barn i de tider var et større foretagende, men jeg husker det ganske tydeligt, selv om mine erindringer måske nok delvis skyldes ceremonien ved mine efterfølgende søskendes påklædninger. Rundt om barnet blev først viklet et såkaldt navlebind, der gik flere gange rundt om den lille person. Dernæst inderst en lille håndstrikket ulden trøje, så en lærredsskjorte, så en liste d.v.s. et ca. 10 cm. bredt håndstrikket bånd af hvidt bomuldsgarn og i fine mønstre, alt sammen tante Laurines værk. Denne liste blev også viklet omkring den arme unge, den skulle "rette ryggen". Derefter kom en ble, lagt ikke i trekant men på langs ned om benene, ovenpå den fulgte et svøb af fint hvidt flonel med knaphulssting i lyserødt eller lyseblåt. Også hjemmевærk. Så fik barnet en hvid lærredstrøje på, og endelig kom det højtidelige øjeblik hvor han blev lagt på en "løjert", d.v.s. et apparat, der var ca. 75 cm langt og lige så bredt. Dog var det på midten som tegningen viser, og rundt om dette runde hovedstykke og ned ad den højre forside gik en rynket strimmel forsynet med huller og tunger - også tante Laurines og fasters værk. Selve løjerten var af to lag stof og forsynet med tre-fire løbegange, og når barnet var rullet ind i dette klædningsstykke, blev båndene trukket sammen og bundet ned foran, så løjerten sluttede ganske fast om hele personen fra under albuerne og ned.

Børn dengang skreg sent og tidligt, og jeg husker, at far en dag sagde, at han ville da også hyle, hvis han skulle ligge i sådan et hylster. "Tag den dog af og lad drengen sparke med benene, det er jo det han trænger til" sluttede far. Men - men, der var mor ubønhørlig, løjerten skulle til for at

"rette benene". Dette torturreddskab brugtes dog vist kun seks uger.

Når Jonas endelig var iført denne pragt og ærlig talt så meget yndig ud, lagde madam Møller ham i mit skød, og jeg fik lov at sidde med ham et øjeblik. Men da madam Møller ikke kom mere, var den herlighed forbi, mor var alt for bange for, at jeg skulle tabe drengen.

Det var selvfølgelig også uhyre interessant at se, at barnet blev lagt til mors bryst og lå der og suttede, selv om det var meget svært at forstå, at man selv kunne have indladt sig på den slags. Lang tid gik der dog ikke, før det viste sig, at mor ikke havde mælk nok, og jeg hørte, far og mormor diskuterede en "amme", uden at jeg dog fattede den dybere betydning af dette ord.

Men en skønne dag var "ammen" der, da jeg kom hjem fra skole. Det var en ganske almindelig ung pige, der sad inde i soveværelset, mens Jonas tog for sig af hendes fyldige bryst. Ja, ganske almindelig var hun nu ikke, hun havde en meget fin rød kjole på besat med brandgule zigzaglidser og dertil en broche, der overgik alt, hvad hele familien ejede af kostbarheder. Der måtte min nysgerrighed have luft, og jeg fik at vide, at det var en ornetand, som var besat med et par sølvringe, hvor lukketøjet var fastgjort. - Hvem der kunne få sådan en! Og så havde hun, som hed Karen, pandehår. Det var krøllet og meget smukt, men Harald og jeg lærte snart, at når Karen en dag havde strøget sit hår glat op over hovedet, så skulle vi tage os i agt og ikke komme for nær. Så havde hun "hovedpine", et begreb, mor aldrig havde talt om, og så vankede der umilde ord ved mindste lejlighed. Karen var ellers flink og rar og dygtig og alt muligt godt, men jeg hørte, at de voksne talte om hendes lille pige, og jeg spurgte naturligvis mor, hvorfor Karen ikke var hjemme hos sin mand og sin lille pige. Hun havde ikke nogen mand, svarede mor, hun havde kun en kæreste, og det var ham, der havde givet hende den fine ornetand. Det grundede jeg lidt på og spurgte derefter, om man da kunne få børn, når man ikke var gift.

Jo, det kunne man, når man holdt rigtig meget af hinanden, forklarede mor. Men nu skulle jeg gå i seng. Hm! Der var altså igen et problem.

Jeg gik ind i mit værelse, som jeg nu havde fået helt alene, vestværelset ud mod haven, og i det smalle rum under loftstrappen og mellem soveværelset og mit værelse havde mine kjoler deres plads.

Da jeg var kommet så langt, at kjolen skulle hænges på sin krog, var en ny tanke spiret frem og måtte have luft. "Mor", sagde jeg ind i soveværelset gennem den halvåbne dør, "når man kan få børn, når man holder af hinanden, får doktor Schiøtz så børn med alle de adelige jomfruer oppe i klosteret?"

Mor svarede ikke, og jeg havde en følelse af, at jeg var "trådt i", så jeg fortsatte ikke mit forhør, men tanken var vakt og lå og ulmede i flere år, før jeg fik besked.

En dag så jeg et pragtfuldt syn på gaden. En anden roskildeborger havde fået amme, og hun kom dragende med en højfornem barnevogn og selv iført en meget broget dragt med mørkt fløjls livstykke, foldet nederdel, stort hvidt forklæde og en mystisk hue med lange flagrende røde silkebånd.

Ved måltidet fortalte jeg naturligvis om al denne pragt og fik af mor at vide, at det var en ammedragt. Naturligvis spurgte jeg, om Karen ikke også måtte få sådan en fin kjole med flagrebånd o.s.v. "Nej", sagde far, "den stakkels pige skal ikke majes ud som et fastelavnsris, man skal ikke skilte med hendes skam."

Hendes skam? Det var en skam, når man ikke havde husket at putte alle sine bøger i skoletasken, det var en skam at komme til bords med snavsede negle, og forskelligt andet var også en skam. Men Karens skam? Hun havde altså en flink kæreste, der gav hende ornebroche, og hun havde en lille pige og ingen mand. - Og man måtte ikke spørge om, de adelige jomfruer fik børn med doktor Schiøtz. - Der var altså noget der. Men hvad? Og hvem skulle man spørge, når man ikke måtte spørge?

Skolen igen

Som omtalt gik jeg i Roskilde Højere Pigeskole af 1855. Skolen havde til huse i den østre halvdel af Palæet og smukkere legeplads end gården mellem de fire gamle bygninger er der ikke mange børn, der har haft. Men indendørs var skolen absolut ikke up-to-date efter begreberne i 1962. Alle klasseværelser vendte mod nord. Overtøjet hang på fritstående stativer inde i klasserne, og under det stod galocher og lignende. I en klasse var der en elev, der smurte sine støvler med tran – en fantastisk aroma! Ja, der var, så vidt jeg husker, to klasser, der havde det privilegium at kunne hænge tøjet i gangen.

Tidens W.C. havde til huse i gangen, vis à vis køkkenet. Det var et lille dunkelt rum med et enkelt egetræsmalet das. Til brug for skolens mere end hundrede elever! Man besteg dette ved at entre op ad to trappetrin, og efter endt større forretning øste man en kulsuffe tørvestrøelse ned i kassen. En forsyning avispapir hang på døren. Vaskemuligheder forefandtes naturligvis ikke. Kun i klasseværelset stod der et trefodet stativ med vandfad, hvori man så og så mange ad gangen vaskede sig før sytimen – ikke før frokosten!

Om vi var mindre raske end nutidens børn, tør jeg ikke udtale mig om, men der døde da kun én elev – difteritis – fra årene 1891 til 1901. Vi var godt tilfredse med forholdene, som de var, og da vi omkring 1895 fik nye redskaber sat op i den store gymnastiksal, trapez, tove, ringe, bom og ribber, var vi begejstrede. De fleste redskaber var forarbejdet hos far. I samme gymnastiksal blev der sunget morgensang, en salme, og jeg står i stor taknemmelighedsgæld til denne morgensang, hvor jeg lærte en del af vores smukkeste salmer udenad. Der var dog én, der voldte mig hovedbrud, det var: "Nu rinder solen op af Østerlide", hvor der står følgende linje: "Hver morgen i min skål/en nåde uden mål/til mig nedflyder." – Der kom regn og dug om natten, men nåde? Hvad kunne det være?

En dag fik jeg fat i et urtepottefad og stillede det om aftenen på en af stolperne på vores veranda, men nej! Der var beklageligvis kun lidt væde i næste morgen.

Også dette spørgsmål måtte altså henlægges til senere opklaring sammen med mormors eventyrlige rejse langs telegrafrådene, Karens skam og alt det dermed følgende.

Da jeg begyndte min skole, var det gamle frøken Brun, der ejede skolen, og hun underviste også i bibelhistorie, som det hed. Nogle år senere overdrog frk. Brun skolen til frk. Louise Lønholdt, kaldt Lulle, og hun fortsatte med bibelhistorien. Hun gjorde det så godt, at Anne en dag, efter at vi havde hørt Skovgaard-Petersen gennemgå en del af Bjergprædikenen, sagde til mig: "Har du lagt mærke til, at meget af det Skovgaard-Petersen siger, er det samme som frk. Lønholdt, lærte os?" Og så var der dog gået ca. 25 år!

Der var en frygtelig masse udenadslæren i de tider. Da jeg kan sammenholde dette med en ganske bestemt begivenhed, ved jeg, at jeg var 10-11 år, da vi fik besked om at købe et nyt testamente. Hos boghandler Flensborg fik vi det, et pragtstykke i sort glanspapir med forgyldt kors på bindet. Vi glædede os vældigt, men glæden blev kortvarig, for det første, vi skulle lære udenad, var historien om Nikodemus, den blev selvfølgelig delt i flere lektier, men alligevel: født på ny - født af vand og ånd - vinden blæser, hvorhen den vil - hver den, som er født af ånden -----

Nej, det var mere end en lille tiårig pigehjerne kunne fatte.

Vi sad gerne i spisestuen om det store runde bord og læste vores lektier, og der sad jeg også den dag med Nikodemus. Til sidst begyndte jeg at græde, ~~h~~ad jeg meget sjældent nedlod mig til. Så gik døren op, og far kom ind. "Hvad tuder du for?" spurgte han. Sådan var terminologien i mit hjem, og ikke: "Hvad græder du for, lille skat?"

Jeg sagde, at det var Nikodemus, og far erklærede sig villig til at forklare mig det hele. Far tog også fat, men jeg havde hurtigt en følelse af, at han ikke forstod meget mere end jeg.

Og kender jeg far ret, har han talt med frk. Lønholdt om sagen og fået, hende til at fatte, at det ikke var noget at proppe i så små børn.

Nikodemus blev i al fald taget af dagsordenen.

Men der var noget andet, vi skulle lære udenad: englens besøg hos Elisabet, Mariæ bebudelse, hele Juleevangeliet, flugten til Ægypten og hele lidelseshistorien, som den står i salmebogen. Dog måtte vi her bytte om på enkelte ord og tillade os andre personlige friheder. Så var der alle lignelserne, Bjergprædikenen fra første til sidste ord, apostlenes navne m.m. og Luthers katekismus fra begyndelse til ende! Det "store vandsted" - vand gør det vist nok ikke, - var for os indbegrebet af al rædsel, vi var fortvivlede over det. Vi lærte også en del salmer, og kendte man melodien, var det ikke så svært, men ellers kunne det være slemt. Det var et almindeligt brugt råd, at man skulle ligge med salmebogen under hovedet, men heller ikke det hjalp mig, (som aldrig har kunnet lære udenad), og så var min salmebog tre gange så tyk som en moderne på indiapapir.

Frk. Lønholdt forklarede os, at senere, når vi blev gamle, måske blinde, var det en stor værdi at kunne alt dette udenad, men hvor var der længe til, at vi skulle ud for disse rædsler, gamle, blinde - uha!

I historie havde vi frk. Schiøtz, og karakteristisk nok så husker jeg en del af det pensum, hun gennemgik med os, mens det meste af det andet er dampet sørgeligt bort.

Frk. Schiøtz underviste også i dansk, og hun havde her som altid en vidunderlig praktisk måde at tage tingene på. Hun kunne for eks. sige: "når man skal trække i et skind, hundeskind o.l., så skal det have et "d" i slutningen af ordet, mens måneskin og solskin ikke behøver det".

I geografi og skrivning var det frk. Lønholdts ældre og meget svagelige søster Vilhelmine, kaldet "Ville", der havde styret, d.v.s. det var næppe det rette ord, for respekten for hende var så som så. Geografi kedede os grusomt, det var i de dage kun en opremsning af navne på byer, floder, bjerge, næringsveje o.l.

I strikning havde vi også frk. Schiøtz, og jeg nåede i min skoletid at strikke 10 par strømper, fra sokker til far til babystrømper til mine små søskende. Jeg husker et par svagt gullige med mørkerøde striber, som Jonas fik, og dem var mor og jeg meget begejstrede for.

Frk. Svendsen var et kapitel for sig. Hun var "meget gammel", ca. 50. Hun var udpræget "frøken", mager, meget sirlig med tyndt glatskrabet hår med en chignon hængende i nakken, rød næse, og så gik hun med meget elastiske skridt, som havde hun fjedre i skoene, en gangart, der fik hendes lille tournure til at vippe diskret. Hun var vist egentlig et storartet menneske, men hun forstod sig desværre bedre på sytøj end på børn. Og så læste hun sommetider højt til stor moro for os, for hun havde ikke anelse om engelsk, sagde for eks.: "Mær Bumble".

Vi syede først syposer, så pudevår, og derefter var det vist chemiser, en indviklet proces, da "man" skulle "stryge rynker" med en synål, sy indersøm og mange andre rædsler. Tunger eller blonder skulle der også være på de uhyrer, der var så store, at de passede vores bedstemødre, men så slap vi da for at gå med dem.

Samme Svendsen havde også gymnastikundervisningen de første år, men da vi fik svensk "gumnastik" i de fine, nye apparater, overtog en anden undervisningen, og vi fik fine, rigtige gymnastikdragter

Det var i øvrigt samme frk. Svendsen, der var ophavet til en af min barndoms mest rystende oplevelser. Det begyndte med, at jeg en aften sad alene i spisestuen, da far kom hjem og uvist af hvilken grund fortalte mig, at hvert menneske havde to små engle siddende på sine skuldre. Engelen på venstre skulder skrev i en ganske lille bog alt det forkerte, man gjorde, mens den højre engel skrev det gode. Det var ikke just nogen

hyggelig oplysning da jeg var ganske klar over, at den venstre engel fik mest at skrive. Nå, derved var jo intet at gøre. Ja, man kunne selvfølgelig være artig og den slags, men det var så kedeligt.

En dag ganske kort efter stod jeg og skulle vise Svendsen mit sytøj, og idet hun tog det, så hun, at der sad to "ugler" på det. Jeg prøvede at forklare, som sandt var, at jeg havde tabt sytøjet på gulvet, og der måtte "uglerne" have ligget. Man skulle tro, at ethvert fornuftigt menneske kunne have fattet dette, men Svendsen rykkede arrigt i sine små nikkellognetter, som hang i en tynd sølvkæde, og så fik jeg først en frygtelig omgang og derefter en "prik" i opførsel og en i orden. Det var en skam uden lige, for far sagde altid, at et menneske kunne ikke gøre for, om han var begavet eller ej, men i orden, punktlighed og opførsel ville han ikke have at vi kom med dårlige karakterer. Omtalte "prikker" var et nyt system, som man brugte i stedet for karakterer. Man skulle have fire prikker i samme forsyndelse, før de blev skrevet ind i karakterbogen, som i øvrigt hed "meddelelsesbog".

Der var altså håb om, at prikkerne ikke kom til fars kundskab, men hvis han nu mødte Svendsen på gaden ----

Igen gik ganske kort tid, så sad jeg en dag ude i haven og læste lektier ved siden af mor, som sad med noget håndarbejde. Far holdt altid meget strengt på, at alt arbejde så vidt muligt skulle udføres i fri luft.

Så kom far, stod lidt og så på mig og sagde så til mor sådan noget som: "Se, hvor hun sidder og gaber, hun har vist polypper." Jo, det fine ord opfattede jeg jo ikke, men dr. Schiøtz blev hentet, så på mig, forhandlede med far og mor, og de blev enige om, at jeg skulle ind til en dr. Lange i København, så han kunne fjerne disse mystiske fyre.

Mormor og moster Va lovede at tage med mig, og ekspeditionen begyndte meget fornøjeligt med et besøg i Zoologisk Have, hvor jeg havde været før, men jeg erindrer ganske tydeligt en lille begivenhed. Moster Va kastede en stump hvedeknop ind til ræven; den snusede foragteligt til den, vendte sig, krummede ryg og sigtede lige på hvedeknoppen, som den ramte med en meget ildelugtende klat. Da jeg kom hjem, fortalte jeg jo dette og tilføjede: "Og alle de andre damer lo også." Far var der jo straks:

Sagde du damer, hvad bilder du dig ind?" Far var altid meget bange for, at jeg skulle få fine fornemmelser. Jeg forklarede jo, at det var mormor og moster Va, jeg havde tænkt på, hvad sandt var.

Nå - tilbage til københavnerturen. Fra Zoo tog vi til Richardts konditori i Hovedvagtsgade, hvor vi drak chokolade med ostemad og fine kager. Det var jo en længere tur, når man tænker på, at en del af sporvognene var forspændt med Liser og Lotter, og når man ønskede at komme med, stillede man sig op og fægtede med en paraply, stok e.l., så maden smagte vidunderligt, og det var alt sammen noget, der kunne tage tankerne fra denne her dr. Lange, ~~m~~endakagerne var spist, måtte vi ud på den sidste etape.

Vi kom ind i et venteværelse, og et sådant gemak havde jeg aldrig set før. Hos dr. Schiøtz sad man i en nogenlunde almindelig stue, og hans consultationsstue var et smukt møbleret herreværelse. Her var det rigtignok noget andet. Mormor har efter al sandsynlighed haft et solidt greb i min hånd, for jeg blev rædselsslagen, da vi kom ind i klinikken. En gammel mand stod midt på gulvet, på hans pande var der spændt en lampe, hans hoved var rødgråt og balancerede på en usandsynlig lang, tynd og rynkethals, som igen ragede op fra en hvid kittel, også et nyt begreb. Jeg måtte bestige en mystisk høj stol, og antagelig har

mit udtryk ikke røbet tillid, for dr. Lange åbnede en skrivebordsskuffe, hvori der lå fine røde og gule, firkantede bolcher, og hvis jeg var flink, skulle jeg få to.

Blæse være med bolcherne, men det var jo meget pænt af ham, så jeg sad ret fredeligt og lod ham stikke et og andet op i næse og hals. Resultatet blev, at han aftalte med mormor, at jeg skulle komme igen om et par dage, så skulle han tage disse her med det underlige navn ud.

Men så det allerværste: da jeg kom hjem, tog jeg selvfølgelig et spejl og kiggede mig grundigt i halsen. Og hvad så jeg: to store mandler, det var altså dem, doktoren ville trække ud. Mine mandler har altid været meget store, og pludselig slog den tanke ned i mig: det er der, englenerne har gemt de små udskrevne bøger, og når nu dr. Lange tager disse her knuder ud, skærer han dem selvfølgelig op og ser bøgerne, læser dem og skriver til far om prikkerne, og far bliver så ked af det --- og jeg også. Uha og rædsel! Men der var ingen vej udenom, og man kunne jo ikke tale med noget menneske om alt det forfærdelige. Det var meget værre end tanken om doktorens knive, tænger, smerter og alt det

Solen stod dog ikke stille af hensyn til mine englebøger, så en skønne dag sad jeg igen i den høje stol, denne dag på skødet af en dame i hvid kjole. DR. Lange sagde: "Luk munden op!" og inden jeg fik tænkt mig om lød det: "Spyt så ud!" og ud af min mund fløj en stor gul tingest, som havnede i en mørkeblå dragt, der var gjort fast til stolen, og til min usigelige lettelse flød den videre ned i et afløbsrør. Jeg lod derfor roligt doktoren tage den anden.

Nu var den sorg slukket, jeg tog hjem med toget, lå i sengen et par dage og blev forkælet.

Historien om de to små engle tjener vel næppe fars psykologiske sans til synderlig ære, men til gengæld er alt det andet så karakteristisk for far: den dygtigste specialist i København er ikke for god til hans datter, og turen i Zoologisk Have skal mildne tanken om det forfærdelige. Og mor har sikkert gået hjemme og været meget ulykkeligere end hvis hun selv skulle have fjernet polypper fulde af englebøger, bortset fra, at det så havde været den højre engels bøger, der havde været i overtal.

Endnu to af lærerkræfterne fortjener at omtales

Da vi var omkring 15 år, skete der det meget ærefulde, at vi fik selveste rektor Hauch til lærer i engelsk. Samtidig fik vi en kommunelærer i matematik. Lad os kalde ham Rasmussen. Større kontraster end de to kunne ikke tænkes. Ras var sirligheden selv, ikke ét af hans grå hår sad skævt, hans blå tøj var ligeså børstet som blankslidt, og skoene skinnede af puds. Han bevægede sig yderst stilfærdigt og forsigtig.

Rektor derimod kom farende som en stormvind, oftest et par minuttør forsinket, håret stod som en manke over hans hoved, og selv om ti af hans børn eller børnebørn skulle læse dette, vil jeg vove at påstå, at der ikke var anelse af pressefold tilbage i hans bukser. Han var sikkert en meget dygtig lærer, men han var bestemt også kolerisk, stemmen steg og sank, og han kunne fare ned fra katedret og tage fat i ens pult og ruske den mens han i velvalgte udtryk erklærede, at man var en dumrian. Til mig råbte han en dag: "Marie-Louise, De egner Dem ikke til andet end at fare af sted på en hesteryg og drømme ". Men morsom kunne rektor være, en egenskab, der ikke var Ras beskåret.

Vi fik samtidig pastor Hatting som religionslærer. Han var kommet til Roskilde nogle år tidligere, og jeg husker en diskussion oppe i fars og mors soveværelse. Mormor var der for at hjælpe mor med et eller andet, og

hun fortalte samtidig mor, at det var nu en underlig trediepræst, vi havde fået. Han gik både med overskæg og med hvid vest, og så kørte han på cykel. I det samme kom far, og han blev jo afkrævet en udtalelse om disse gejstlige udskejelser.

"Når manden har overskæg, såer det for at skjule, at han har hareskår, og en præst kan vel som andre mennesker blive varm, så det er behageligt at have en let vest på. Og det er da ganske naturligt, at han har lyst til at cykle sig en tur." Sådan var fars mening, og jeg var enig med ham.

Så skete der det, at Hattings unge kone døde, og selvfølgelig ville vi store piger gerne hjælpe den arme mand. Dog skal det siges, at ingen af os ønskede at blive fru Hatting, derimod blev vi enige om, at Lulle egnede sig glimrende til jobbet, bortset fra at hun var mere end ti år ældre end gejstligheden. Da dette var vedtaget, iagttog vi med stor flid forholdet mellem de to implicerede.

En dag kulminerede spændingen: Hatting satte sig på vores kateder, da Lulle kom gennem klassen - selvfølgelig for at se ham. - Hatting standsede hende og meddelte, at han havde en begravelse, så han var nødt til at gå lidt før timen, var til ende, men desværre var hans ur til reparation. Resolut trak Lulle sin lange guldkæde over hovedet, tog sit dobbeltpapslede guldur frem, en arv efter hendes far, og lagde det på katederet. Det var vel nok at "lægge an på en mand!" Alle vi store piger fnisede af begejstring, Lulle blev mørkerød i hovedet, og manden så uskyldigt og uforstående ud over al denne munterhed.

Snart efter giftede han sig ganske uden vores medvirken, og ikke med skolebestyrerinden, men med en af rektors ældste døtre, den smukke Lizzie, som vi i sin tid havde kaldt vores dukker op efter.

Omtrent samtidig med alle disse opmuntrende begivenheder fik vi en ny lærerinde, en frk. S. Hun var efter sigende, meget dygtig og havde en fin uddannelse, men hvad hjalp alt dette, når hun i vores øjne var komplet umulig. Hun gik til skole med en egetræsmalet madkasse dinglede på maven i græsgrønne bånd, vi andre bar vores flot slængt over skulderen. Dertil kom at hun altid strittede med fingrene, som var meget røde og tynde. Og så sad hendes kjolelinning fuldstændigt håbløst, den skulle slutte tæt til halsen, men hendes strittede ud i nakken.

Denne lærerinde underviste også - eller rettere skulle undervise - i fysisk geografi. Vi lærte lidt om Golfstrømmen, men da vi kom til solens, jordens og planeternes bevægelser i forhold til hinanden, forklarede frk. S. os jo noget om deres magnetiske tiltrækning på hinanden. Men vi interesserede os for alt andet end netop disse himmellegemer, og for at undgå lektielæsning benyttede vi tiden i timerne til at bede hende om forklaring på, at kloderne ikke stødte sammen, når de var magnetiske. Hun forklarede efter bedste evne, og vi spurgte, så hun til sidst ganske fortvivlet sagde: "Jamen, børn, det står i Guds hånd!" Den forklaring kunne vi for så vidt nok godtage, men vi var for gamle til ikke at se det barokke i situationen.

Det var også en yndet sport i frk. S's timer at lege mus eller humlebi. Det skete ved, at vi henholdsvis kradsede med neglene under pultene eller efter evne brummede som en humlebi, begge dele blev udført fra forskellige steder i klassen. Følgen af disse formodede dyrs tilstedeværelse var selvfølgelig den, at vi pigebørn under små kvindelige rædselshvin valsede rundt i klassen og havde meget lidt øre for frk. S's formaninger:

Om efteråret lagde vi selvfølgelig også kastanjer i kakkelovnen og frydede os, når de sprang med stærke knald.

Nogle år efter at jeg var kommet ud af skolen traf jeg en af mine klassekammerater, og vi sad nede i birkealleen og fik en god passiar. Der fik jeg også at vide, at frk. S. havde været forlovet, før hun kom til Roskilde, men forlovelsen var blevet hævet. Senere blev de enige om at følges ad; de blev gift, bosatte sig i Amerika, fik en lille pige, var hjemme på besøg, men på hjemrejsen døde han af lungebetændelse og blev sænket i havet

Nej, hvor vi angrede vores tankeløse drilleri, der havde forbitret det arme menneske så mange timer.

En vinterdag det første år jeg gik i skole, indtraf der en begivenhed, som jeg aldrig vil glemme. Det sneede kraftigt ved den tid, da jeg skulle i skole, og mor tog derfor et uldent tørklæde, som hun ville binde om mit hovede. Jeg tiggede og bad om at blive fri, for det var i mine øjne et hæsligt tørklæde, trekantet, hæklet i et nubret mønster, og rundt om de to skrå kanter var der nogle væmmelige, små tykke kvaster. Yderligere var det af den blårøde farve, som mor og jeg var enige om at kalde "simpel". Det var af tante Laurines fabrikat og givet mig i julegave. Nå, alle mine bønner hjalp intet, mor bandt det foragtede tørklæde om hovedet på mig, men til gengæld lovede hun, at hvis det ikke sneede, måtte jeg putte det i skoletasken og gå hjem uden denne pynt. Desuden forklarede mor mig, at det var så mørkt, at ingen kunne se det. Så drog jeg da af sted.

Nu havde vi i skolen i hvert klasseværelse et langt stykke karton, hvorpå der stod skrevet en del ordensregler, hvorefter vi havde os at rette. Vi kunne ikke selv læse håndskrift, men de var diverse gange blevet læst op, så jeg vidste godt, at en af "reglerne" lød sådan: "Det tøj, eleverne har på ved ankomsten til skolen, skal de også være iført på hjemvejen" Men jeg havde jo mors tilladelse så

I sidste time havde vi bibelhistorie med frk. Brun, selve bestyrerinden. Forsigtigt gik jeg hen til knagerne inde i klasseværelset, hvor vores tøj hang, iførte mig kåbe o.s.v. og mente også at have puttet tørklædet i tasken ubemærket af frk. B. Men hendes skarpe blik havde opdaget min onde gerning og hun meddelte mig oppe fra katederet at jeg skulle tage tørklædet på. Jeg meddelte til gengæld hende, hvad mor havde sagt, men frk. B. rejste sig og gik hen imod mig, mens hun forklarede, at når en mor giver sin lille pige et tørklæde på om morgenen, så skal hun også have det på hjemvejen. Jeg vovede endnu en fortvivlet protest, men i det samme bøjede frk. B. sig over mig for at tage tørklædet. Jeg var hende dog for hurtig. Med venstre hånd snuppede jeg tasken med stridens æble imens jeg med den anden hånd drejede selve bestyrerinden en lussing. Så røg jeg ud ad døren. Jeg havde øvelsen fra slagsmål med Harald. Men ak og ve. Døren havde kun været lukket halvt, og i værelset ved siden af gik frk. B.'s jomfru, som var veninde med vores kokkepige, gamle Sofie. Så megen menneskekundskab var jeg i besiddelse af, at jeg var klar over, at når jomfruen havde set det, så ville Gamle Sofie også få det at vide, og når Gamle Sofie vidste det, så ville far også få historien berettet og så --- hm!

Den var altså ikke så god. Ikke tale om at jeg havde samvittighedsnag, for selvfølgelig var jeg i min gode ret, og frk. B. var et fæ, men alligevel - far - var ikke altid til at spøge med ----

Næste eftermiddag hørte jeg til min skræk, at Gamle Sofie inde i spisestuen i malende vendinger fortalte mor om min ugerning. Jeg stod i dagligstuen bag døren, dog uden at le som Sara, vi ellers havde lært om i bibelhistorien. Nu trak nettet sig altså sammen. Men hvad skete? Far sagde ikke et ord, og jeg tør holde på, at han var så upædagogisk eller rettere moderne indstillet at han i stilhed har frydet sig over sin foretagsomme datter, vel vidende, at den evne til at hævde sin ret kan man få hårdt brug for her i livet.

Der var også to andre ting, som denne vinter fyldte mig med mismod. Omtrent der, hvor sparekassen nu ligger på Torvet, lå der dengang en tobaksfabrik, og "tobaksdrengene" med deres brune fingre gik ofte ude på fortovet eller lå i kældervinduerne og råbte ord efter os, som vi ganske vist ikke forstod, men det var meget væmmeligt.

Lige over for denne fabrik holdt slagtervognene onsdag og lørdag, og en skønne dag var en af dem forspændt med en sølle gammel hest, som var hvid af ælde, kun ganske lidt af det skimlede sås endnu. Den var radmager så man kunne tælle dens ribben, i munden havde den frygtelige lange gule tænder, dens forben var ganske krumme, og den rystede hele tiden på dem. Det fyldte naturligvis mit dyrekærlige hjerte med den største medynk, og jeg bad mor, om jeg ikke måtte få lidt hestebrød med til den. Mod forventning sagde mor nej, hun har nok været bange for, at den skulle bide mig, men det var jeg ikke, for jeg havde allerede som ganske lille lært af far at give en hest foder af den flade hånd. Ville mor ikke give mig brød med, så skulle det i al fald ikke gå ud over den stakkels hest, så jeg gav den derfor et par stykker af min egen frokost og den nød det, så vidt jeg kunne skønne, idet den fortærede det under ivrig nikken med sit hulkindede hoved. Først senere lærte jeg, at når en hest nikker, mens den spiser, er det tegn på, at maden ikke smager den. Men den gamle hest har såmænd nok trods den noget fremmedartede smag af frikadellemad og ost været glad for blot at få lidt let tyggelig føde, og jeg har nok også snakket hyggeligt med den. En af fordelene ved vor tids bilplage er den, at man ikke ser så mange elendige gamle heste.

Når jeg nu læser dette igennem, må jeg gang efter gang sige til mig selv: "Hvor har du været en grusom unge, det må have været en tvivlsom fornøjelse at være dine forældre. De havde i sandhed fortjent en bedre datter."

Det eneste gode, jeg kan se, jeg har gjort, var det, at jeg gav den gamle hest lidt af min frokost, og da det ikke medførte større ubehageligheder for mig, falder det ind under det, Simon kalder "en billig glorie".

Og de er ikke meget værd ---- tværtimod!

På besøg i Aalborg

Efter megen snakken frem og tilbage blev det vedtaget, at mor, og vi tre børn i min første skoleferie skulle rejse til Aalborg og besøge mormor. Jonas' Karen, som var avanceret fra amme til barnepige, fulgte med.

Af selve rejsen husker jeg forbløffende lidt, men tørvestakkene på markerne gjorde et uudsletteligt indtryk på mig, og så de hvidbrogede køer. Sådan noget havde jeg jo aldrig set på Sjælland.

I Aarhus gjorde vi ophold og besøgte mors farbror, onkel Niels Baadsgaard, isenkræmmer, og hans lille kone, tante Jane. Onkel Niels var en typisk Baadsgaard med det lange, smalle hoved og den spidse hage, dertil brune øjne. Der har gået det sagn i familien, at en tater havde giftet sig med en af de unge landlige piger og derved bragt de brune øjne ind i slægten. Men da Anna for nogle år siden lod udfærdige en stamtavle, var der til moster Va's skuffelse ingen romantisk tater, men han kan jo nok have været der på et kort illegalt besøg. Nok er det, der er forbløffende mange brune øjne i familien, om det så er min søn og hans søn født i 1953 så har de brune øjne.

Onkel Niels viste Harald og mig sin have, det var hans store interesse, og jeg syntes, at jeg aldrig havde set mage - alle de sjældne træer, blodblomme, japansk og alm. kvæde m.m. Og det var sandt nok, for da jeg i sommeren 1905 som elev på Husmoderskolen i Aarhus kom meget hos tante Jane, frydede jeg mig over den smukke have.

Ved bordet kom mor til at sætte en kniv så hårdt i en hakkebøf, at den ene halvdel sprang ud på dugen. Jeg var frygtelig flov på mors vegne. Hvordan kan man huske den slags småting?

Langt om længe ud på aftenen nåede vi til Aalborg, og jeg konstaterede til min forbavselse, at bedsteforældrene ikke boede i deres eget lille hus, men i et almindeligt stort hus på en gade, og deres lejlighed lå på første sal; i stuen boede en anden familie. Sådan et hus havde jeg aldrig før været inde i. Vi kom nu hurtigt i seng, så der blev ikke lejlighed til videre funderinger.

Næste dag var der tid til at undersøge forholdene lidt nærmere, og jeg kom til det resultat, at det var dejligt allsammen. Mormor kendte jeg jo så godt fra hendes mange besøg i Roskilde. Og bedstefar var vældig rar, omend jeg var lidt forbløffet over hans mægtige korpus. Allerede første formiddag tog han os med hen i en meget stor forretning, hvor vi fik lov at vælge to stykker legetøj hver. En flothed uden lige!

På et eller andet tidspunkt af dagen fik jeg lov at gå ned i gården og bese den, og der fik jeg et chok. Bedsteforældrene, som havde råd til at købe meget dyrt legetøj til Harald og mig, de havde ikke råd til en have, kun en sølle gård med cement på, ja, rundt om et lille træ var der en smule jord. Det var mærkeligt!

I gården stod en dreng, som fortalte, at han hed Otto, og det var hans far og mor, der boede i stueetagen. Han viste mig med stolthed de herligheder, som jeg havde svært ved at få øje på, og jeg skulle kende mig selv dårligt, om jeg ikke har spurgt ham, hvorfor de ikke havde en have. Otto fortalte dog, at man kunne tegne på asfalten med kridt, som han halede op af lommen. Det var jo altid noget.

Da jeg så ved aftensbordet så, at bedstefar drak en hel bajer ganske alene og en snaps, som blev skænket i lige til randen i et stort, spidst glas, som stod på en meget høj fod, noget far aldrig gjorde til daglig, ja, så var mine begreber om familiens økonomiske forhold ganske forvirrede.

Harald var jo som barn altid syg, det var stadig hans mave, det var galt med, og jeg hørte nu, at bedsteforældrene talte om at få deres meget dygtige læge til at se på ham, og lægen arriverede og ordinerede bl.a. et glas levertran hver aften. Harald hylede fortvivlet, da han blev præsenteret for

dette medikament, og da jeg havde snuset til glasset, forstod jeg hans reaktion.

Til min rædsel fandt bedsteforældrene så på, at Marie-Louise også skulle have levertran, for jeg var jo "så stor og fornuftig" ---

Jo tak, jeg var så stor, at jeg ikke lod mig købe for smiger. Men de forklarede mig, at når jeg tog min levertran uden at gøre vrøvl, så ville Harald nok også tage sin. Nu var det min tur til at protestere, men der hjalp ingen "kære mor". Om aftenen blev vi taget med ud i køkkenet, og på det hvidskurede bord stod to vinglas fulde af den hæslelige levertran; kun på bunden var der en anelse portvin.

Det var vel nok et indblik i livets træskhed!

Men hvad, de var jo så flinke ellers, begge bedsteforældrene, så man kunne jo selvfølgelig tage denne modbydelige levertran uden at gøre vrøvl - sådan noget videre da.

Noget af det allerbedste var de daglige ture til badeanstalten, hver formiddag drog vi alle derned. Der var selvfølgelig omklædningsrum, som de hed, og så et stort bassin i midten. Der skulle man ned, og mor og mormor kendte flere af de unge piger, der lå og pjaskede der, og de tog Harald og mig og legede med os i vandet og dukkede os de tre obligatoriske gange, for fik man ikke vand over hovedet tre gange, var et bad ikke sundt!!!!

Blandt de unge piger var "Bergs pigeboørn," som mormor kaldte dem, Cecilie, Pauline og Agnes. Cecilie har jeg ofte truffet senere, hun har blandt andet besøgt mig på Jægerslund. Dem kunne jeg allerbedst lide. Stor var min forfærdelse derfor, da jeg en dag hørte mor og mormor tale om, at de var jøder. I bibelhistorietimerne havde jeg jo lært om jøderne, Abraham og alle de andre. Men jeg havde en dunkel forestilling om, at de var noget andet end kristne, hvilket begreb jeg også kun havde en tåget forestilling om, jeg mente dog, at kristne mennesker kom i himlen, når de døde, men jøderne....

Det problem grundede jeg på nogle dage, men så brændte det så stærkt på, at jeg spurgte mor, om hun ikke nok mente, at navnlig Cecilie kunne komme i himmelen. Det troede mor nok, at hun gjorde. Så var den sten lettet fra mit hjerte.

Eftermiddagene gav ikke anledning til så mange spekulationer, for så kørte hele den lille karavane til Kilden eller Skovbakken, hvor mor og mormor enten sad på lange bænke og strikkede, eller de satte sig ved små borde og drak kaffe sammen med andre damer, mens Karen havde opsigst med Harald og mig, når vi legede med andre børn. Naturligvis fik vi også kager eller lignende. Men meget mere spændende var det, at der et sted var et helt bjerg af kridt, hvoraf vi kunne tage små stykker med hjem til at tegne med på cementen i gården. Vi fik dog strenge påbud om ikke at putte kridt i lommerne, da det "Åd hul på tøj". Jeg kunne nok lide at se, hvordan det åd hul, så jeg puttede nogle stumper kridt i lommen. Men det åd absolut ikke spor af hul. Hvorfor sagde de voksne så den slag til os?

Blandt aalborgminderne hører også et besøg hos Cecilie Bergs ældste søster, Lea Thorsen, der

havde været mors bedste ungdomsveninde. Hun var gift med margarinefabrikant Thorsen og havde sunget ved koncerter - igen et ukendt begreb. - Hun var en typisk jødisk skønhed, yppig og mørk. Hun havde to børn, en dreng, Poul, på min alder, og en lille syg pige. Nogle år senere hørte jeg mormor fortælle, at nu havde Thorsens fået elektrisk lys, man trykkede blot på en knap, så sprang lyset ud i en krone under loftet, og Poul, som jeg altså selv havde set, kunne med sin ene fod trykke på en knap, så blev der lys i hans værelse. Det var ret imponerende, men hvorfor sad knappen ikke, så han kunne trykke med en finger? Det havde da været nemmere.

Aalborgturen var som et helt eventyr, men vi måtte jo hjem igen.

Længere tøjrsdag

Efter den rejse, har jeg indtryk af, at Harald og jeg fik lidt længere tøjrsdag. Vi fik nu lov at gå alene på vejen, der førte op til pladsen, hvilket igen førte til, at vi gjorde bekendtskab med naboens, kreaturhandler Frederiksens, søn, Oskar, som var på alder med mig, og vi fik os derigennem en god legekammerat.

Tømmerpladsen var jo en ideel legeplads. Der var uanede masser af skjulesteder, når man legede skjul eller Saltebrød, der var ofte høje bunker af kævler - uafbarkede træstammer, som kom ind for at blive skåret på fars sav, og som vi døbte om til Alperne, og som vi modigt besteg. En vinter lod far nogle af folkene lave en kælkebane af sne, og om sommeren byggede vi huse af forskellige brædderester og møblerede dem kongeligt. Det var dog lidt vanskeligt at være tre, så følgen var ofte den, at en af os var ekskluderet, og de to andre holdt sammen. Sådan husker jeg en dag, da Harald var sat ud af spillet, at Oskar og jeg vandrede op i skoven, hvor vi satte os til at diskutere fremtidsplaner. Oskar fremsatte med stor veltalenhed sine tanker, han ville være bondemand og have en gård på hundrede tønder land. - Det lød jo ikke af meget, men måske var tønderne større end fars tjæretønder, og så ville han have 30 køer og 12 heste, og dertil så og så mange får og grise. Det lød til gengæld strålende, så da han spurgte, om jeg så ikke ville gifte mig med ham, slog jeg straks til. 12 heste! Det kunne man da ikke sige nej til. Men til Oskars ros skal det siges, at dette blev fremsat med samme saglighed, som omtalen af hestene og køerne.

Oskar havde kun to ældre søskende, men da jeg var otte år, blev Anna født, og det var rimeligvis denne begivenhed, der gav os til at diskutere, hvordan børnene "kom ud", som vi udtrykte os. En dag kom Oskar i al fald stormende hen til mig og råbte: "Nu ved jeg det. De kommer ud gennem navlen." Jeg stillede mig lidt skeptisk, hvilket krænkede ham tydeligt, men et par dage senere kom han og meddelte: "Nu ved jeg det helt bestemt, Maven revner!" - "På langs eller på tværs," spurgte jeg. "På langs," sagde han, og så slog vi os til tåls med den forklaring foreløbig. Det lød jo ret sandsynligt, for mor lå i sengen mange dage efter, at Anna var kommet ud, og det måtte jo tage tid, når maven skulle gro sammen. Denne kolde dag i dag tror jeg nok, jeg ville give en pæn lille sum til menighedernes middagsbispisning af syge og gamle, hvis jeg kunne få et stålband til at gengive denne samtale. Vi havde jo ikke fjerneste anelse om, hvad vi talte om.

Jeg vil også den dag i dag hævde, at det absolut ikke var såkaldt uartighed. Det var kun sunde børns naturlige reaktion overfor tidens tåbelige hemmelighedskræmmeri.

Vores økonomiske forhold var på det tidspunkt mildest talt ret beskedne. Vi fik til at begynde med, antagelig da jeg var syv år, to øre om ugen. Det var nogenlunde let at administrere dem, for enten brugte man dem begge to samtidig til "Kantebånd" af lakrids eller andre herligheder oppe hos købmand Larsen på hjørnet af Allehelgensgade og Jernbanegade. Eller man brugte en øre ad gangen. Men da vores gager pludselig steg til fem øre om ugen, viste det sig her som overalt i livet, at rigdom medfører sine vanskeligheder. Skulle man bruge dem alle på een gang eller dele dem?

For at forbedre vores økonomi fandt vi på råd. Harald og jeg havde en dag sammen med far været i et omrejsende cirkus og set en dame ride skoleridt, en mand, der stod på en galopperende hest og sprang gennem brændende tøndebånd, dresserede heste og hunde og mange andre herligheder, bl.a. vandpantomime.

En del af disse numre måtte vi jo tvunget af omstændighederne stryge af vores program. Men noget skulle vi nok få lavet. Vi indrettede os i en tidligere brædestabel, hvor brædderne netop var blevet fjernet, så kun skelettet stod tilbage. Uden for anbragte vi en stol til den dame, altså mig, der solgte billetter. En anden stol anbragte vi indenfor i selve cirkus, hvorefter vi forsynede os med en fyldt vandspand. Derefter fik vi samlet publikum, far og nogle inde fra Schumachers. Mange var det nu ikke, men de betalte hver fem øre i entre, så det blev dog til penge.

Første nummer var mig, der optrådte med dresseret hund, d.v.s. Pan kravlede op på stolen inde i midten og gav pote på min ordre. Nu husker jeg ikke, hvori Oskars nummer bestod, men slutnummeret var pragtfuldt. Uset af publikum listede Harald og Oskar sig op på taget og hældte ned et vældigt plask en spand vand ned, så det sprøjtede på alle tilskuerne. Det var "vandpantomime" omend i en lidt anden form end i cirkus. Far nedlagde bestemt protest mod dette nummer, og det tyndede jo unægteligt slemt ud i programmet.

En anden dag var der dyrskue i byen, og Harald og jeg regnede ud, at hvis vi nu gik ud i haven og klippede en del roser af og satte dem pænt i en lille kurv, så kunne vi stille os op ved pladsens udgang til Jernbanegade og sælge blomster til "Bønderpigerne". Som sagt så gjort, vi stod der og fik også solgt nogle roser, men bedst som handelen var i gang, kom onkel Georg vandrende på en af sine inspektionsture, og så var der jo til os i en god mening, og vi blev kostet ned i haven. Der gik vi selvfølgelig og var dybt krænkede, men så hittede vi på, at vi skulle drille onkel Georg ved at hejse vores to store tøjdukker op i flagstangen. De var vel ca. $\frac{3}{4}$ m lange, så de var af stor virkning deroppe, og lykkeligvis blev de observeret af samme onkel Georg, som igen følte sig kaldet til at tage sig af vores opdragelse. Sandheden i ære var far borte, hvilket måske nok i ret høj grad må tilskrives vores store initiativ.

Med vores større frihed fulgte også den store oplevelse, at vi fik lov at køre med kusken ud på tømmerlæssene. Siddende sidelæns oppe på et læs brædder med benene dinglende ned, følte man sig fuldkommen lykkelig, og turene forlængedes snart helt ned til Sct. Hans, hvor far praktisk talt altid havde arbejde. Der så man også patienterne og hørte en fortælle, at han var Jesus selv eller Napoleon, en anden spyttede ustandselig til måls, kort sagt, det var højst interessant, da man jo

aldeles ikke fattede alvoren.

Vi havde altid nogle vældig flinke kuske. Den første, vi kørte med, hed Jens, en høj, blond og mager mand, stilfærdig og pæn i al sin færden. Han boede oppe i stalden i karlekammeret, der senere blev omdannet til en hestebox. Harald og jeg holdt meget af at gå og besøge ham om aftenen og se på de kunstværker, han lavede. Der var æsker og rammer af tyndt træ, og så blev de dekoreret med flækket spanskør, som han slog på med ganske små rundhovede sølvblanke søm. Pragtværker i mine øjne!

Han var nu ikke hos os mere end et par år, så fortalte far en dag ved bordet, at Jens havde sagt, han tænkte på at rejse til København, hvor han ville søge plads på porcellænsfabrikken. Far ville selvfølgelig nødig af med sin flinke karl, men far og mor talte med meget mere alvor om, at det var ikke et sundt arbejde for Jens, som havde et svagt bryst, han kunne ikke tåle alt porcellænsstøvet, de var bange for, at han skulle få brystsyge af det.

Det viste sig desværre også, at Jens blev syg, far har senere fortalt mig, at han døde af tuberkulose, eller måske var det silikose.

Mor talte meget ofte om brystsyge, så jeg forstod, at det var noget meget alvorligt, og det var ikke uden grund, at mor var bange. Hendes far var død af tuberkulose. Mor gik selv ned den skræk, at hun havde sygdommen i sig og kunne smitte sine børn, så hun turde aldrig kysse os. Det forstår man godt, men hvor børn dog savner et kærtegn nu og da.

Tilbage til køreturene! Det bedste af det hele var turene ud på dyrskuepladsen i den tid, da alle skure og stalde og telte, og hvad det hed, blev bygget op. Det var simpelthen vidunderligt, for der var man helt ude i naturen, man travede i græs og blomstrende kløver, hørte lærken synge og snusede friske brædders harpiksduft. Blandt de andre bygninger var også et telt, hvori kongen, altså Chr. den 9., havde sit eget rum. Værelse er for flot en betegnelse.

Men det gav engang anledning til en kraftig disput mellem mor og mig. Tilfældigt så jeg, at mor tog de håndklæder frem, som kongen og hans følge skulle bruge, og til kongen selv var der to gule vaffelvævede med røde borter. Min forfærdelse var stor, for det var den slags, vi brugte i køkkenet og i karlekammeret. Jeg foreslog derfor mor at låne kongen to af vores egne, helst dem af damask med indvævede haner. Men mor sagde bestemt nej. Ufatteligt! Kongen skulle tørre hænder i noget så simpelt som de vaffelvævede. Ved samme lejlighed blev vandstellet taget frem og synet, og det viste sig, at ”pyen”, som det hed i Allehelgensgade, var gået itu. Karen blev sendt ned til Fischer for at købe en ny. ”De kan blot sige det femte stykke til et vandstel”, forklarede mor. Lidt efter kom Karen hjem og præsenterede triumferende ”et femte stykke”, enormt stort. ”Jeg sagde: jeg skal have en potte, og den skal være stor, for den er til kongen”, meddelte Karen stolt.

Forberedelserne til dyrskuet varede længe, men den sidste dag var særlig spændende, for da kom bønderne trækkende med deres tyre op ad vores vej langs med haven. Harald og jeg stod efter strenge ordrer inden for lågen, og det løb i al fald mig koldt ned ad ryggen, når de kom med de vældige dyr med ringe i mulerne. Nogle var dog endnu værre, de blev trukket af to-tre mand og havde store ”briller” på, lavet af presenningsstof og med mørke uigennemsigtige figurer over

øjnene. Mens disse dyr udstødte frygtindgydende, dybe brøl, blev de trukket forbi os op på pladsen, hvor de blev hejset op i en talje og fik klovene fint stemmet af og smurt med tjære. Far tog engang med derop, så vi kunne overvære operationen, og med ham i hånden gik det jo. Senere blev Harald en sand helt over for disse dyr, men jeg må med skam bekende, at jeg aldrig har haft sympati for disse brølende kolosser.

Selve dyrskuedagen var også en vældig begivenhed med alle de dejlige dyr, vrinsken, brølen og duft af kokasser og hestepærer, en lugt, jeg den dag i dag snuser ind med betydelig større nydelse end den fineste parfume. Masser af mennesker var der også overalt og en snakken sjællandsk, så det var en lyst.

Selve kongen fik jeg dog aldrig set blot et glimt af.

Børn, der er vokset op i en lille provinsby, hvor der ikke er garnison, er jo meget imponeret af uniformer, og jeg forestillede mig selvfølgelig kongen i fuld galla som på billederne nede hos farmor - bortset fra, at to af dem var det russiske kejserpar.

Nå, vi fik lidt valuta for vores skuffelse over ikke at se kongen, idet mors kusines mand, kaptajn Holbech, når han under efterårsmanøvrerne lå i nærheden af Roskilde, undertiden om aftenen red op til os. Harald og jeg nød al denne pragt, epauletter, striber ned ad benklæderne, og ude i entreen hang hans sabel med guldkvast i, kappen med blanke knapper og fremfor alt en ubeskrivelig dejlig hovedbeklædning, hvis form jeg har glemt, men der var noget med en gylden kvast, der hang og dinglede et eller andet sted. Holbech var forfærdelig rar og lo meget, og så havde han lyserøde krøller, men bortset fra tøjet, syntes jeg nu nok, at far var den pæneste.

Mor og hele familien

Dette kapitel må betragtes som en parentes, men det er i dag mors 100-årsdag, og tankerne vender hele tiden tilbage til mor, til hjemmet, til mors sidste dage og til alt, hvad vi har modtaget.

På min kakkelovn står de to små messinglysestager, som var mors, da hun var barn, og mens de sidste julelys brænder ud i dem, sidder jeg og tænker: hvor var mor størst?

Som mor?

Ja, der var mor stor. Altid kunne hun se bort fra sig selv, blot tænke på sine børn, leve for os.

Der var mor stor - uden tvivl!

Men er det alligevel ikke sådan, at enhver sund og normal kvinde villigt ofrer ubeskriveligt meget for sine børn? Og hun gør det uden at tænke på at få gengæld. Det føles ikke som et offer, det er

ganske naturligt.

Det største her i livet er det at være mor, først som mor ved man, hvad det er at leve.

Og lige meget hvor meget børnene skuffer, svigter en mor, så elsker hun dem dog og måske mest, hvis de er ude i elendighed.

Jeg har netop i disse dage læst en brevveksling mellem mor og mig igennem, den strakte sig fra år 1902 - 1919. Og gennem alle mors breve går der en stor kærlighed, omsorg og undertiden udtryk for mors egen ufuldkommenhed, mor tænkte ikke højt om sig selv. Tværtimod!

Og tankerne går videre, Igennem mange år var vi børn, familien og ganske enkelte, f.eks. Kruse, nok for mor, fremmede mennesker var hende en byrde, dels fordi mor slet ikke havde kræfter til at tage imod gæster, og sorgen over de små døde børn og snart efter - i 1899 - også tabet af mormor, som havde betydet så uendelig meget for mor, tærede ganske naturligt på mors livsmod.

Denne svækkelsestilstand hos mor blev overvundet, og det faldt så nogenlunde sammen med den tid, da vi børn kom hjem med kammerater, venner og senere med vores kærester, ægtefæller og børn.

De blev alle meget godt modtaget i hjemmet også af mor, og det var ganske tydeligt en glæde for mor ikke alene at lukke op for dem, men at gøre det så godt som blot tænkeligt, og det var også en glæde for mor at sidde og tale med vores venner. Og mor kunne more sig sammen med os.

Der var, så vidt jeg ved, ikke en af gæsterne, mor ikke syntes om, og de var alle glade for at komme hos os, følte sig hjemme og veltilpas. Og de forstod at vurdere mor som det menneske, hun var. De så, at der bag hendes beskedne væsen fandtes store menneskelige værdier.

Far kunne jo gå i folk med træsko på, når han selv ville, så der var heller ingen vanskeligheder.

Kun en gang kom far dog forfærdet og vred ind i stuen med overtøjet på og spurgte meget bøst: ”Hvad i alverden er det for et herrebekendskab, du har fundet? Først møder jeg det subjekt ude foran huset, og så kommer jeg ind og ser, at du har siddet og drukket vin sammen med ham!”

Leende forklarede jeg far, at han behøvede ikke at være bange. Jeg havde truffet en ubemidlet kvinde i en provinsby, og nu kom hendes mand gennem Roskilde og var kommet med en hilsen fra hende, og vinen gav jeg ham for at slippe for at gå ud og lave kaffe.

Jeg vil indrømme, at mandens ydre ikke var synderligt tilforladeligt, rødt slips, figurfrakke og laksko, dertil en ejendommelig hat, men han var såmænd meget rar, og jeg havde modtaget gæstfrihed i hans hjem.

Men så kom krigen i 1914. Mor var hos os på Jægerslund den dag, og jeg husker, hvordan vi om aftenen samledes i dagligstuen, min ene husholdningselev satte sig til klaveret og spillede, mens min mand og de to unge piger sang: Kongernes Konge, ene du kan ----

Mor og jeg, som ikke kunne synge, sad ganske stille og forstod.

Hjemme i Allehelgensgade fik de straks en meget stor indkvartering - 20-30 mand, så vidt jeg husker, og de fik naturligvis deres forplejning på kasernen, men snart blev tropperne fordelt, og i lang tid havde vi kun tre mand, som boede nede i hjemmet. Der var en stor, pæn mand, hvis navn jeg har glemt, der var en lille morsom søfyrbøder, som vi også i tiltale altid benævnedes "sørøveren", og så var der mors specielle yndling, en spillemand, et landligt og stilfærdigt menneske, som i alle ledige timer sad i sit værelse, det tidligere pigeværelse, og gned sin violin, så det lød over hele huset. Mor var komplet umusikalsk og lige så lidt lydnervøs, men for vores musikalske far var det ikke så lidt af en lidelse.

Disse mænd sørgede mor for, som havde det været hendes sønner eller svigersønner. Mor var tidligt oppe og gav dem kaffe med brød, de fik noget om eftermiddagen, når de kom hjem, og også om aftenen.

I julen 1914 var de indbudt til at være vores gæster alle helligdagene, spise hos os og være sammen med os hele dagen, og jeg tør sige, at de nød både samværet, venligheden og al mors gode mad. Jeg husker første Juledag. Da var en af soldaterne på vagt om aftenen, og ved bordet udtalte kammeraterne deres beklagelse over, at han ikke fik noget af den dejlige mad. Vi fik temmelig sikkert sorte, varme pølser. Straks var der en af dem, der var klar over, at han kunne da nemt gå op ved banelegemet, et sted meget nær Jernbanegade, og bringe kammeraten en pakke varme pølser, almindelig mad havde mor selvfølgelig givet ham med. Som sagt, så gjort. Mor pakkede varme pølser ind, og soldaten stod på sin post og gnavede dem.

Spillemanden var vist hos far og mor et par år, så kom den sorgens dag, da han skulle skifte kvarter. Om aftenen sad far i stuen med sin avis, og pludselig hørte mor ham udbryde: "så skulle da også --- Det asen!"

"Hvad er der dog?" spurgte mor, og far skød avisen hen til hende og pegede på en notits, hvor der stod omtrent sådan: Hr. og fru tømremester Weber bringes min hjerteligste tak for al udvist venlighed og gæstfrihed i deres hjem under min indkvartering i Roskilde. Nedenunder spillemandens navn.

Det var jo at tage far på hans ømme punkt, han afskyede, at nogen opdagede hans hjælpsomhed og godhed. Men mor har sikkert forstået den dybere mening og glædet sig.

I flere år korresponderede de to af soldaterne med mor, og et eller to af deres, billeder stod på mors lille pult sammen med vores og vores børns. Den ene var lærer i Jylland, men i øvrigt kendte jeg dem kun gennem små samtaler, når jeg var hjemme besøg.

I de år var det som om mor voksede, fik blikket åbnet for de mange og følte glæden ved at være noget for dem, der trængte til hende.

Der synes jeg på en vis måde, at mor nåede sit højdepunkt.

Og mor blev så glad.

Det er ikke for meget sagt, at forholdet mellem mor og hele familien indbyrdes var forbilledligt. Aldrig har jeg hørt et uvenligt eller blot et kort ord mellem mor og nogle af de andre. Og jeg hørte absolut ikke til de små gryder, der ikke har ører.

Familiens medlemmer delte sorger og glæder med hinanden, hjalp, hvor de kunne, og uden utidig indblanding. Alt blev opfattet, sagt og gjort i bedste mening.

Mor, Vollemor og faster var jo alle husmødre og havde derfor mange fælles interesser, jeg husker f.eks., at hver gang en af dem købte, lad os sige, seks viskestykker, så blev de snarest muligt forevist de andre. Jeg kan se dem stå omkring et bord og krølle det ene hjørne af de fine viskestykker efter det andet, hvorefter de udtalte det fine ord, at der ikke var "appretur" i dem, de var "durable". Appretur var altså noget galt, durabelt noget godt. Så vidste man også det.

Forholdet mellem far og onkel Johan var knapt så ideelt. Der kunne falde hårde ord fra fars side, især angående de gamle bygninger på Domkirkepladsen. Far var jo fuld af energi og initiativ, og onkel Johan var ikke den, der altid red den dag, han havde sadlet. Far har også overfor mig til sine sidste år udtalt sin sorg over at se bygningerne ligge hen i en tilstand, der absolut krævede reparationer. Onkel Johan havde jo efter farmors død overtaget det gamle hjem med alle tilhørende bygninger.

Nu må man undskylde onkel Johan. Hans nerver var i nogle år ikke gode. Om det i og for sig er den rette betegnelse for hans tilstand, er jeg ikke helt sikker på. Han blev som barn skubbet til side for sin bedre begavede bror, blev sat i kommuneskolen, mens far kom i latinskolen. Og dengang var der betydeligt større forskel på både skolerne og eleverne, end der er nu. Det har vel også mærket ham, at han som før nævnt blev kasseret som officersemne. Han har måske helt igennem følt sin underlegenhed over for broderen.

Faster og onkel Johan kunne også tage en tårn, men her var det onkel Johan, der var den aggressive. Et eksempel viser det: faster havde en svaghed for at gentage. Hun kunne f.eks. sige: "Jeg har nu altid ment, at Ellen ---" Lidt efter: "Det har jeg altid sagt, Ellen --" Igen kunne hun bryde ind i samtalen: "Ellen har altid----" Vi unge tav ved sådanne lejligheder, mens fasters nål gik flittigt ind og ud af sytøjet, men jeg husker en dag, hvor onkel Johan skuttede sig blinkede til os, og sagde højt og tydeligt: "ja, det er det, jeg altid har sagt, Marie er forsynet med repetermekanisme."

Vi unge lo, og faster snurrede lidt, men tav sagtnodigt.

Når dette er sagt, skal det også siges, at de år faster gik med små hjerneblødninger og ofte lå nogle dage, var onkel Johan enestående imod hende, meget omhyggelig og vidste ikke, hvad godt han skulle gøre hende.

Over for os unge var onkel Johan storartet - simpelthen - han tog sig på sin måde af vores opdragelse og på en måde, som vi syntes om. Han talte til og med os om mange spørgsmål og bl.a. om bøger. Han læste ikke mange bøger, men til gengæld læste han dem mange gange, så han fik fat

på pointerne.

Jeg husker dog en dag nede i farmors have, jeg var vel omkring 12 år, at onkel Johan først holdt et belærende foredrag om Adam Homo og derefter stak mig bogen i hånden og rådede mig til at læse den. Noget betænkelig kiggede jeg på dette digre værk, mere end 650 sider og så endda "på vers"! Men selvfølgelig tog jeg fat, og det varede ikke længe, før jeg læste bogen med stor glæde, og noget udbytte fik jeg da også - et klarere blik for tomheden i al ydre fornemhed, for troløshed og Adams skammelige forhold til stakkels Lotte, og over for det stod Alma med al sin trofasthed.

Også Vollemor tog sig af min opdragelse; i de år jeg kom i hendes hjem så at sige dagligt, lød det undertiden: "Det hedder ikke, at du hang din hat, det hedder, at du hængte den, så den hang godt." Mange andre små vink fik jeg sammen med Måren og Haralda, og jeg må sige, vi var glade for dem.

Far var en udmærket søn over for sin mor. Når han på nogen måde kunne få tid til at komme forbi hjemmet, smuttede han ind et øjeblik. Og far var en udmærket bror overfor Vollemor. Det var ikke så helt sjældent, at han lod kusken køre et læs brænde eller spåner ned til hende, eller en tømrer gik ned og ordnede et og andet. Der var også stor tillid og fortrolighed mellem de to søskende, de debatterede indbyrdes mange problemer om deres børn.

En dag gik far op for at besøge Haralda i hendes studenterhybel, mens hun læste til cand., mag. Han fandt hende og en kammerat ved frokostbordet, hvor hovedretten var tørrede ris, ristet på en pande. Far blev venligt indbudt til at deltage i måltidet, men foreslog, at de i stedet alle tre gik hen og fik en god gammeldags bøf. Da denne var fortæret, gav far Haralda 50 kr.

En tid efter mødtes de to, og far spurgte, hvad Haralda havde fået for sine penge. Og jeg kan se Haralda for mig: hun har drejet sine slange, smidige arme, kigget op på far med et halvt skælmsk, halvt brødebevidst smil, da hun svarede: "en fløjte, onkel Lorentz". Far har sikkert benyttet et par velvalgte vendinger i første øjeblik, men han forklarede senere mig, at han forstod godt, at Haralda dermed havde fået et længe næret ønske opfyldt, så han undte hende af hjertet, at hun nu kunne sidde og fløjte i ledige øjeblikke.

Dette førte igen til, at far i længere tid ydede et beløb til hjælp til Haraldas studier, idet hendes fars stilling som inspektør ved Mellemskolen ikke var noget lukrativt foretagende. Vollemor har gentagne gange udtrykt sin beundring over, at mor så gerne så, at far hjalp sin søster.

Jeg husker ikke, at det blev pålagt os børn at besøge farmor og tante Laurine, men vi gjorde det gerne og ofte og ganske frivilligt. Når vi kom, fik vi i reglen et stykke lyst kandis af den pæne glassukkerskål med sølvhank. Vi kunne også blive budt af bagerens små tvebakker, der ikke var i høj kurs, hvad fasters hjemmebagte kager derimod var - så høj, at låget undertiden demonstrativt blev lagt på.

Et besøg husker jeg ganske tydeligt. Haralda, Måren og jeg sad og underholdt de to gamle damer om vores skoleoplevelser, men ret hurtigt sagde en af os: "Nu må vi vist se at komme hjem" - "I har vel nok tid lidt endnu", mente farmor. - "Nej, det havde vi ikke, for vi skulle hjem og hente nogle

penge og derefter ind og betale bager Nielsen for nogle kager, vi havde spist på vej ned til farmor. Næppe havde vi sagt det, før farmor aldeles rædselsslagen udbrød: "Men børn, I går da ikke og gør gæld?" - "Nej", forsikrede vi i fuld overensstemmelse med sandheden, men vi havde pludselig opdaget, at ingen af os havde penge med, og da var kagerne spist. Farmor fik hurtigt sin meget store pung op af lommen i sin folderige kjole, og til alt held var det ikke mindre end en to-krone, som hun rakte os. Vi protesterede, men hun erklærede, at vi måtte gerne beholde, hvad der blev tilbage.

Det skal siges, at faster ikke var hjemme, for hun havde nok fundet de 30 øre, som to femøres kager pr. mand androg sig til. Vi lovede bod og bedring, og gik gladeligt op og spiste endnu to kager hver.

Om farmor var klar over, at hendes rundhåndethed i virkeligheden ikke alene skyldtes hendes gode hjerte, men også appellerede til vores æresfølelse, tør jeg ikke sige. Jeg tror nu, at det var hjertet, der fungerede fremfor forstanden, men jeg må have lov at føje til, at vi aldrig siden gik til bager uden at sikre os, at i al fald én havde dækning for forbruget af de herlige kager.

Bedstefar Weber ville også gerne opdrage på mig, men det påskønnede jeg nu ikke. Først var han meget imod, at Oskar og jeg legede sammen. Når han kunne, forpurrede han det. Senere var han efter mig, når han i sit gadespejl så, at jeg bevægede mig mindre værdigt på gaden. Navnlig var det rent galt, når jeg hoppede over den aflåsedede låge ind til skolegården på vej til Poulsens. En dag forærede han mig i den anledning en lille fin bog med guldsnit og den stygge titel: *Damernes comme il faut*. Den var skrevet af admiralinde. Emma Gad, og Haralda og Måren og jeg morede os kosteligt over den. Der var opgivet, når man skulle være nedringet og kortærmet til festlige sammenkomster, hvilke smykker man burde bære på de forskellige tider af døgnet. Der stod, at man aldrig måtte bryde ind i en samtale og mange lignende dybsindigheder.

Mormor var selvfølgelig også tit nødt til at rette på os, men det kom på en rolig og naturlig måde, så man ikke i sin unge overlegenhed behøvede at føle sig krænket, men ganske stille indså, at der kunne vist være noget om det.

Det var morsomt med mormor, for hun holdt så ubetinget mest af os to pigebørn. Det var som om hun slet ikke rigtigt kunne tage drengene. Selvfølgelig holdt hun af dem, men de var ikke på bølgelængde. I flere år var Anna hos mormor sent og tidligt for at aflaste mor. Og Anna elskede mormor, derimod har jeg indtryk af, at Harald. egentlig stod ganske fremmed og uforstående overfor hende. Jeg mindes en dag i hans stue for ti-tyve år siden, at Inger så på mormors billede og sagde: "det er den strenge dame!" Et udtryk, som Harald må have benyttet, men som Anna og jeg aldrig ville drømme om at anvende.

Undertiden kom moster Va på længere besøg hos sin mor, hun kom fra England og Italien, og der var en egen nimbus over hende; hun var så fiks og nydelig, helt anderledes end de roskilledamer. Når hun kom, havde hun jo gaver med til hele familien, og jeg vil aldrig glemme et stykke tøj, alpaka var det vist, og så var det changeret, en blå tråd på den ene led og en gul på den anden, så når solen skinnede, strålede min kjole som en nypudset messingkedel. Jeg havde den på en dag til eksamen; så indså mor, at det var synd for mig, og den blev vist farvet.

Moster Va tog også Harald og mig med til konditor; det var på det tidspunkt noget ganske nyt og ukendt.

En sommer var Cecilie Berg på besøg, og hun og mormor og moster Va tog ofte mig med ud på lange spadsereture i skoven og rigtigt ud på landet, hvor vi undertiden sad på en mælkebænk.

Det var meget interessant at høre på de voksnes samtaler om bøger og meget andet, og en dag fandt moster Va på, at jeg skulle skrive en fortælling, hvad jeg også gjorde. Moster Va syntes, den var strålende, bar præg af, at jeg kunne blive til noget meget stort. Glad viste jeg far produktet og faldt temmelig langt ned, da hans eneste ord var: "du skulle hellere lære at sætte kommaer."

Hm! Det var en kold en, for far havde ret, der sad et par kommaer på urette steder.

Far havde den kedelige egenskab, at han så tit havde ret, og jeg havde jo ikke tænkt på sådanne småting som kommaer, mens jeg red mit første ridt på Pegasus'en.

En mindre morsom side ved moster Va's besøg var det, at jeg undertiden skulle sidde model. Engang malede moster Va et billede, hvorpå jeg sidder i en lyserød kjole med sort fløjlsbånd om halsen og sølvfiligrankors. Billedet blev udstillet i spisestuen, hvor alle familiens medlemmer beundrede det, men så kom far til, og der faldt adskillige kritiske bemærkninger. Men da Anna syntes, at nu kunne det være nok, sagde hun bestemt: "men kjolen ligner da, Far!" Ordene var velmente, men jeg tror ikke, at moster Va følte dem som en absolut anerkendelse.

Når man nu tænker tilbage på moster Va, det lille spinkle og skrøbelige menneske, så var hun jo dog i besiddelse af en stor arbejdsevne. Ifølge bogen "HVEM SKREV HVAD" har moster Va fra 1906-1950 skrevet ikke mindre end 44 bøger og dertil en masse små fortællinger i diverse uge- og juleblade. Den sidste bog skrev moster Va i den sommer, hvor hun i september fyldte 85!!!!

Samtidig malede hun et utal af billeder, mest i olie. Efter hendes død lå og hang der meget over 100 stykker, og så havde moster Va dog givet mange bort og solgt en del i de sommerpensioner, hvor hun boede.

Måske kunne mormor til tider se alvorlig ud, men hun var bestemt ikke uden lune, og hun kunne more sig dejligt med os.

At hun var alvorlig, var kun naturligt, hendes liv havde ikke været en dans på roser. Hendes første ægteskab var efter alt, hvad jeg har hørt, meget lykkeligt og harmonisk, men allerede i 64, da mor kun var to år gammel, trængte tyskerne op i Nørre Jylland, hvor de hærgede slemt, også i Nørre - Sundby, hvor morforældrene boede. Nu gik nogle år roligt og godt, moster Va blev født i 1865, men under koppeepidemien i årene 1871- 1876 blev mormor smittet, og det har ikke været let at ligge og tænke på, at de to små piger også kunne blive syge.

Mormor havde et par ret store koppear i panden, som jeg ofte betragtede med dyb interesse, parret med et lille gys.

Igen kom et par gode år, så blev morfar syg, gik i et par år med tuberkulose, før han døde i 1876.

Da var mor atten og moster Va fjorten år. Mor har sikkert ikke voldt mange bekymringer, men moster Va var en lille, eksplosiv trold. Dertil kom, at hun som 12-årig skrev "dramaer" og digte.

En af hendes venner, Cecilie Berg, har fortalt mig, at kammeraterne sad stumme, måbende af beundring, når moster Va foredrog sine værker. Tre-fire år efter morfars død, flyttede mormor til Aalborg med sine to pigebørn, og en dag kom det nyopførte hus' arkitekt for at bese en ringeledning, men samtidig så han jo den kønne, unge enke og det blev ret hurtigt til ægteskab. Arkitekten var, som før nævnt, fars farbror, Conrad Weber.

Mor bøjede sig stille og fredeligt for kendsgerningerne, men moster Va var straks i opposition: det var ganske uanstændigt, at en gammel kone (på ca. 40 år) som hendes mor skulle gifte sig, og bedstefar var for tyk m.m. Bedstefar gjorde alt, hvad en stedfar kan gøre for at vise sine pigebørn, at han mente det godt. Anna og jeg har endnu de to smukke mahognykommoder, han gav dem, ja, min er havnet hos Simon, jeg har et smukt skrin af påfugleøjetræ, som han gav dem og Erik Weber har det andet. I min reol står en diger nordisk litteraturhistorie, som moster Va har fået af sin stedfar. Dette er selvfølgelig kun ydre tegn på hans sindelag, men der er ingen tvivl om, at han ville det bedste.

Efter hvad jeg har forstået og oplevet i hjemmet – navnlig i Aalborgferien – har jeg indtryk af, at ægteskabet gik godt. Men de sidste år var bedstefar meget immobil, kunne dårligt gå fra stolen ved vinduet hen til bordet. Dertil kom forskellige pinlige svækkelser, så de år var strenge for mormor. Samtidig bar mormor jo på mors store bekymringer over sygdom blandt os børn og sorgen over de tre små's død.

Mormor var et fromt menneske. Jeg ved det bl.a. fra et par små breve, mor havde opbevaret. Deri henviser hun mor til at søge hjælpen hos Gud. Hver søndag gik mormor i kirke, og hun opfordrede mig undertiden til at følge med. Det var nu ikke med stor glæde, jeg gjorde det.

Da Jonas havde difteritis, var jeg sendt over til mormor; boede der, og jeg husker, at domprovst Poulsen en dag kom på besøg. Jeg sad ved bedstefars store skrivebord og arbejdede med mine lektier, men døren stod på klem ind til dagligstuen, så jeg kunne høre alt.

Det var åbenbart kort efter lille Agnes' død, for domprovsten fortalte om sine oplevelser under et barns sygdom, talte bl.a. om altergangen. Gennem den samtale skimtede jeg, hvad livet senere har lært mig, at ved Nadverbordet har man en af de rigeste kraftkilder, hvor man får kræfter til at kæmpe sig gennem livet.

Faster var noget ganske for sig. Det er så let, hvis man har pengene, så at give en blomst, en æske chokolade eller lign., når man vil vise sin deltagelse, og det har også sin berettigelse. Men det nøjedes faster ikke med. Hun gav sig selv, sin tid, sine kræfter for at hjælpe, hvor hjælp var tiltrængt. Nu vil nogle sige: "Ja, det kunne de dengang, da de ikke havde arbejde uden for hjemmet, vi andre kan ikke gå fra kontorer og skoler."

Men faster havde nu ikke så lidt arbejde hjemme. De var fire mennesker plus den unge pige, og faster havde ofte en ung pige, der kom som nykonfirmeret og blev til sit bryllup, så de første år var

hun jo ikke nogen stor hjælp. Aldrig nogen sinde har jeg set farmor eller tante Laurine rejse sig for at tage en hånd med i arbejdet, og der kom mange mennesker i hjemmet. - Dertil hvidskurede gulve!!!!

Faster sendte også mad ud til mindre velstillede barselskvinder. De og deres familie skulle have tilsendt middagsmad i en uges tid efter en fødsel. Det arbejde gik på omgang mellem byens husmødre.

Faster var helt rigtig til sin sidste dag. Hvem kunne som faster sige: "fortæl lidt om dig selv!"

Tante Laurine, farmors søster, hørte så absolut også med til de familiemedlemmer, vi holdt meget af. Hun var seks år ældre end farmor og havde været i hendes hjem fra den tid, da far var et år. Tante Laurine var et både dygtigt og flittigt menneske, som havde været en ubetalelig værdi i sin søsters hjem, hvor der i de første år ikke var overflod på penge, og hvor der skal spares, skal der også arbejdes hårdt. Der kom seks børn, den ældste og yngste døde som spæde, og en af fars fætre var i huset hos dem.

Tante Laurine har altså først arbejdet for sin søster, så for søsterens børn og sidst for os, søsterens børnebørn. Hun var en meget gladere natur end farmor, havde let ved at le og smile, men fra far, Vollemor og faster ved jeg, at farmor fik et alvorligt knæk ved sin mands død, de havde levet så godt sammen, arbejdet, glædet sig over børn og fremgang i forretningen, så farmor havde simpelthen ikke kræfter til at bære det tab; en frygtelig, rent legemlig træthed overmandede hende. Jeg husker bedst Tante Laurine ved sit sybord i den store dagligstue, hvor hun dag ud og dag ind sad ved sit arbejde. Hvor mange kilo uldgarn og hvor mange hundrede meter tunger og engelske huller, hun har forarbejdet til gavn for børn og derigennem for vores mødre, er ikke godt at sige.

Tante Laurine var en af de stille i landet, og hendes søsterbørn satte hende meget højt.

Tante Laura, fars kusine, var et menneske, der gik meget stille med dørene; gjorde aldrig væsen af sig selv. Hun kom meget hos os, og vi ældre og yngre var altid meget velkomne hos hende. Ved flid og dygtighed havde hun arbejdet sig op til sin meget betroede stilling som økonoma på Sct. Hans Hospital; og så husker jeg dog, hvor andagtsfuldt hun fulgte en forevisning, jeg holdt for elever på et af mine kurser som ganske ung lærerinde. Jeg havde inviteret mor og tante Laura ind som tilskuere. En anden gang fik jeg lov at gøre tante Laura en virkelig glæde. Jeg havde bedt hende og mor gå med ind hos Bøgelund-Jensen, da jeg skulle købe køkkenudstyr. Tante Laura besøgte hver ting nøje og indbød bagefter mor og mig til en lille frokost på en restaurant.

Ved sin død efterlod tante Laura sig 50.000 kr., som vi i min generation arvede. Og så gad jeg vidst, om en eneste af os senere har lagt en blomst på hendes grav?

Jeg gjorde det med skam at melde ikke. Og nu er det som så meget andet for sent.

Tante Laura døde i 1916, og mor og Vollemor sad hos hende, som de havde lovet.

Når jeg tænker tilbage på disse lykkelige barndomsår, er der alligevel ting, jeg senere har savnet.

Der blev i vores hjem aldrig talt om kristendom og fædrelandskærlighed.

Når der ikke blev talt om kristendom, så skyldtes det sikkert i nogen grad åndelig blufærdighed. Men når jeg tænker på mors valg af salme ved lille Pouls begravelse, så forstår jeg dog, at der har været noget - meget i mor. For far havde den sag ikke stor interesse på det tidspunkt, han var så optaget af al sin virksomhed, at han ikke rummede mere.

Fædrelandskærlighed? - Nej, ikke i den forstand, man i almindelighed tænker på, men både far og mor havde et meget åbent øje for landets skønhed, for dyr og planter og åbnede derfor også vores øjne for disse værdier. Jeg husker fars glæde, den dag han kom ridende hjem med den første bøgegren, eller når han fortalte, at i dag havde han hørt nattergalen eller gøgen.

I trediveerne begyndte jeg at interessere mig meget for fugle, tog ud på fugleture med ornitologen Halfdan Lange, og en dag fortalte jeg far noget om mine oplevelser, og far gav mig da en afskrift af de datoer, far fra 1901 - 1934 havde optegnet under rubrikkerne: Første bøgegren. Stæren set. Gøgen hørt. Nattergalen. For bøgegrenen mangler de første fire år, for gøgen og nattergalen det første. Jeg lånte papirerne ud til H. Lange, som igen lod en kopi gå videre - ganske sikkert til Vogelwarte Radolfselle ved Bodensøen, dertil sendte Lange i al fald talrige oplysninger om storkene. Dette glædede far, at hans trofast gennemførte arbejde blev til gavn for andre.

En dag husker jeg også, at far og jeg red ved stranden i Bogenæs og så en ørn lette, noget far ofte kom tilbage til. En anden dag ved aftenstide holdt vi på vores heste nede ved dampskibsbroen og så pludselig, at der i et grantræ sad to små hornugler.

Og mor var på sin stilfærdige måde lige så glad over den første vintergæk, bellis, den første stærr og meget andet.

Og som mor kunne tage på et sygt dyr!

En dag på vej fra skole fandt jeg en spurveunge midt i alt mudderet i rendestenen i Allehelgensgade. Jeg fiskede den selvfølgelig op og tog den med ind til mor. Vi vaskede den. Mor lavede en fin lille rede i en æske, som blev stillet i solen i spisestuevinduet, her blev spurven anbragt, vi madede den og dagen efter kunne den flyve ud i verden. Det er den slags opgaver, der knytter mor og barn sammen. Hvor små de end er!

Far kom en dag med en bogfinke, han havde fanget oppe på banelegemet, hvor den flaksede rundt mellem skinnerne med en brækket vinge, Hele bruddet kunne mor ikke, men vi havde fuglen i mange år, og den sang meget smukt. Og sådan har jeg set mor hjælpe syge dyr ikke så få gange.

Vi børn voksede i sandhed op under gode familieforhold.

Så kommer blot spørgsmålet: hvordan har vi forvaltet alle disse værdier, vi modtog i vores retskafne familie?

Her må hver svare for sig.

Måske er vi nogle, der siger som Henrik Pontoppidan, den kendte forfatter og bevidst frafaldne præstesøn. Han skriver i sine erindringer, de sidste ord i bind 3:

”Ak, fortjent eller ufortjent! Hvor ville vi mennesker ikke alle være ilde farne, dersom vi altid skulle nøjes med, hvad der strengt retfærdigt tilkommer os. Selv de af skæbnen mest begunstigede, endogså verdens rigeste og mægtigste mænd går ud af denne tilværelse som insolvente skyldnere. Fra vuggen til graven lever og opretholdes vi af kærlighedsgaver. Den, som ikke kan erkende dette, har aldrig levet.”

Et og andet uden for Allehelgensgade

Det daglige liv i Roskilde var vist i de dage mindre afvekslende, end det nu er i den fjerneste jyske flække. Men der skete dog alligevel noget uden for privatlivet.

En dag så jeg et syn, der var ved at tage vejret fra mig: en dreng kom kørende op ad gaden lige uden for vores vinduer på et apparat, hvis lige jeg ikke havde drømt om. Ovenpå et stort hjul, ganske tyndt, sad drengen på en sadel, og han styrede apparatet med et eller andet, der sad omtrent ud for hans mave. Apparatet drev han frem ved at træde på et par små pedaler, der var anbragt ved hjulets nav. Efter det store hjul løb et ganske lille hjul.

Aldeles imponerende!

Jeg var selvfølgelig straks fyr og flamme for at få sådan et køretøj eller i det mindste prøve at køre på det. Men mor forklarede, at det var en "væltepeter", og den slags var kun for drenge.

Forbistret også, at man kun var en pige, men mor havde et par gange forklaret mig, at man kunne ikke laves om.

Måske gik der et år eller to, så dukkede der rigtige cykler op på gaderne. Der kom endda nu og da om søndagen damer på cykel gennem byen. De var iført en kort nederdel, altså sådan at man kunne se godt en halv snes centimeter af smalbenet, og så havde nogle små hatte, der var fastgjort med fantastisk lange slør, der flagrede dekorativt i vinden.

Og hvad skete? En søndag eftermiddag ringede det på entredøren, jeg lukkede op, og udenfor stod en meget høj herre og en lille dame i cykeldress. Jeg lodsede dem hurtigst muligt ind til far, og så kom Harald og jeg lige så hurtigt ud til cyklerne, som stod bag huset. Aldrig havde jeg på nært hold set noget lignende. Domprovstens ged og alle andre herligheder blegnede ganske og aldeles.

Om aftenen talte jeg jo med far om, hvor dejligt det ville være at have sådan en cykel, men far svarede, at de var for dyre, der kunne ikke blive råd til at købe en til mig. Det var jo noget, man kunne forstå, så derved var intet at gøre.

Der gik dog ikke lang tid, før far kom hjem med en cykel til sig selv, ganske vist havde den flade gummidæk eller rettere massive gummiringe. Muligvis har det været en cushionring, tung var den i al fald at træde, men en cykel var det da!

Vores nabo, murermester Schumacher, som far havde meget arbejde sammen med, sagde til far, at det var nogle tossestreger at køre rundt på sådan et monstrum, alle fornuftige mennesker ville tabe tilliden til far, og det ville gå ud over hans arbejde.

Kort tid efter kom far en eftermiddag cyklende op ad gaden og sprang af for at hilse på Schumacher. "Jeg kommer lige fra Lumsås, hvor jeg har set til arbejdet", sagde far.

"Hvordan er du kommet frem og tilbage?", spurgte Schumacher.

"På cykel!" svarede far, og fra den dag sagde Schumacher ikke mere om cyklen.

Det var nu også lidt af en bedrift, Lammefjorden var ikke tørlagt, så han måtte nedenunder, altså en tur på ca. 150 km. Og kun vi ældre ved, hvordan vejene kunne være i den tid: dybe hjulspor, vandpytter og sten, pløre og ælte, hvis der ikke netop var lagt et lag skærver på for at gøre det helt umuligt.

Nogle år senere fik far en meget fin cykel med lufringe, som skulle pumpes! Den var fremstillet af fangerne i Horsens Tugthus og kostede 365 kr. Harald, Oskar og Karl Johan fik lært at køre på den og trillede glade op og ned ad vejen, men jeg måtte ikke køre på en herrecykel, fordi jeg stadig kun var en pige.

Sådan tænkte man, da man var barn, men når man selv har fået et barn, synes man alligevel, at man er meget rigere end homo sapiens, skabningens herre, som nu er reduceret til "kun" at være mand.

Snart fik far lavet en lille træsad, som blev skruet på stangen, og her sad Jonas, når far kørte ud i byen for at tilse arbejdet. Jonas var en dejlig unge og fars stolthed. Han var heller ikke til at stå for, når han sad på cyklen iført en sort imiteret persianerfrakke og dertil rød fez med lang sort silkekvast.

Omkring 1900 fik jeg et amerikansk mahognifarvet vidunder af en cykel. Måren og Haralda fik samtidig cykler, og så gik den vilde jagt. Det var en æressag at kunne køre op ad "Skvattebrinken", en høj bakke på Holbæk landevej. Der er nu så planeret, men dengang var det en meget høj og lang bakke. Så var der "Benbrækkerstien", som gik ud fra Weysegangen og mandede ud nedefor Maglekildebakken. Den var slem, meget stejl, furet af regnskyl. I reglen nåede man kun op, til der var et par meter tilbage, så viste cyklen udprægede lyster til at gå baglæns, og man måtte jumpe af højst ugraciøst. Engang nåede jeg op, men da vi samtidig hørte, at en ung mand havde brækket en pedal ved forsøget, opgav vi at vinde laurbær her.

Nu begyndte også de ældre i familien at få cykler. Mor drømte ikke om noget i den retning, hun var lykkelig over at kunne køre med barnevogn, og hun ville som enhver sundtænkende kvinde ikke bytte den hverken for en vælteper, eller en cykel. At vi andre har været så lykkelige at have en

cykel foruden barnevognen, har været et stort plus i vores tilværelse.

Det gik nu så som så med de ældres kørefærdighed - (de var omkring 40!!). Vollemor nåede engang i en sommerferie sammen med deres gæst, professor Simon Paulli, at køre et stykke ud ad Holbæk Landevej. De nåede vist til Svogerslev, altså ca. 3 kilometer! Senere mindes jeg ikke at have hørt noget om større præstationer.

Det var givet, at Vollefar ikke fik cykel. Han var også forlist under en dybsindig tankeudredning.

Faster fik en pragtfuld cykel med gule fælge. Hun havde dog altid meget svært ved at bestige denne cykel. Det var meget vanskeligt for hende at manøvrere uden om diverse anstødssten, og det var næsten allersværest at komme af. En formiddag kom hun ind hos os for at blive børstet af, hvad hun trængte hårdt til. Hun forklarede: "Jo, ser I, jeg kom jo kørende oppe i Jernbanegade, og så så jeg pludselig, at der gik en slagter ude på gaden med sit store trug på skulderen - fuldt af kød." (Et sådant trug var en lille meter langt og ca. 35 cm bredt. På det bar slagterne kød rundt til køberne). "Og jeg tænkte jo: nu må du passe på! Pas nu på! Men alligevel, pludselig sad mit forhjul imellem slagterens ben, og han og jeg og cyklerne og alt kødet rullede rundt på gaden. Jeg gjorde selvfølgelig en pæn undskyldning og gav ham nogle penge." - Og faster lo ved tanken, hun var jo i besiddelse af selvironiens nådegave.

Onkel Johan kommenterede historien ved givne og ugivne lejligheder, idet han fortalte: "Vi får aldrig andet end sejgt kød, for når Maries slagter har noget kød, der ikke duer, kommer han ned til os og siger: "Frøkenen husker nok ----" og Marie er nødt til at købe kødet."

Det blev vist den tragikomiske slutning på fasters meritter som cykelrytter.

Om det så var moster Va, så fik hun cykel omkring 1906. Hun boede på Frederiksberg i nærheden af mig, og en søndag aften blev vi enige om at tage på cykel rundt om Damhussøen. Vi begyndte nu med at trække ud til søen, da moster Va ikke turde køre i "al den trafik". Vel ankomne til søen foreslog jeg, at vi satte os op, og vi kørte virkelig også et lille stykke, så fandt moster Va ud af, at man nød naturen bedre, når man gik. Så gik vi fredsommeligt - og på vejen hjem, var der igen for megen trafik til at køre. Sådan endte den cykeltur, jeg foreslog ikke flere, og snart blev cyklen givet til en eller anden ung.

De kongelige begravelser gav også undertiden Roskilde et helt nyt præg. De enkelte detaljer fra hver begravelse kan jeg ikke udskille. I den uges tid mellem dødsfaldet og begravelsen havde far flyvende travlt, da han jo havde alt arbejdet i domkirken, som hans farfar var begyndt med, da han nedsatte sig som tømremester i år 1830. Der skulle sættes stilladser op til sørgedekorationer, anbringes bænke o.s.v. Far var i kirken fra morgen til aften; smuttede dog lige over domkirkepladsen til sin mor for at få lidt mad.

Fra banegården til kirken var byen dekoreret - på mange forskellige måder. Der var sørgeflor og blomster og store billeder af den afdøde i alle vinduer, lys m.m. En aften, da Harald og jeg var gået ud for at inspicere, fandt vi til vores store forargelse i et slagtervindue to af de store, runde blikfade, hvori der i oksetælle, klaret, var støbt reliefferne af den afdøde og vedkommendes ægtefælle. Det

hele var flot flankeret af sørgeflor og blomster!!!!

På selve begravelsesdagen var hovedgaden ud mod kørebanen afspærret med tove, og publikum tog opstilling længe før tiden. Engang så jeg en gammel mand - rigtigt ude fra landet - som ikke opfattede den dybere mening med tovene og derfor troskyldigt smuttede under. Straks sprang en ansvarsbevidst politibetjent til, standsede manden og pegede på et tørklæde, han gik med i den ene hånd, og hvori der lå en kuglerund ting. Manden fik tydeligt nok ordre til at løse knuden op og vise indholdet frem. Meget langsomt parerede han ordre, og - et rødkålshoved kom til syne! Antagelig en opmærksomhed til den familie, hvor han tænkte at spise middagsmaden. Almindelig, men dæmpet munterhed mellem publikum.

Bomber og så de mennesker, man kaldte nihilister, var jo den store fare i dage, hvor så mange kronede hoveder var samlet.

Den sidste aften før en bisættelse blev alle kirkens døre omhyggeligt låset, og far og nogle af hans pålideligste folk gennemsøgte kirken fra krypt til tårne. Hver krog blev eftersat, for at ikke en bombe skulle være anbragt af en uset mand.

Far var selvfølgelig altid i kirken under bisættelsen, og jeg har fået lov at overvære Chr. IX, Prinsesse Maries og Frederik VIII's bisættelser.

Det var et pragtfuldt syn med alle de inden- og udenlandske uniformerede gæster, men for os, der stod uden for den kongelige familie, virkede det mere som et skuespil end som en begravelse.

Far lånte sine to kontorer ud til pressen, det var vist altid Berlingske Tidende, og engang var det Svend Poulsen, søn af Emil Poulsen, der residerede i kontorerne.

Nede i huset havde mor, de to unge piger og jeg travlt med at træffe forberedelserne til at modtage en del gæster foruden pressen. Spisebordet blev trukket ud og dækket med mors fine dug med liljekonvalmønstret, stellet fra Bing & Grøndahl kom frem, og der blev anbragt forskellige kolde retter o.s.v.

Det skete jo også lidt efter bisættelsen, at klokken ringede, og der stod pludselig nogle af fars bekendte fra landet, præster fra kirkesyn o.l. De fortalte så, at de ville dog lige hilse på far, hvilket ordret oversat lød: "der var ikke plads i restauranterne, og vi er ærlig talt sultne."

En stadig tilbagevendende forlystelse var det også at gå op og se alle de kongelige, når de kom med toget og skulle ned i domkirken med blomster. De flestes ansigter kendte vi jo fra bladene. En dag stod vi roskildensere som sædvanlig uden for Jernbanehotellet, og oppe oven for trappen ved udgangen fra stationen, stod de kongelige af en eller anden grund og ventede et par minutter. Foran dem alle marcherede lille kejser Wilhelm frem og tilbage med drabelige skridt og iført uniform med lange støvler og dertil svarende mægtige sporer. Hans knebelsbart var snoet overdådigt, og han mente åbenbart, han gjorde os en stor ære ved at lade os beskue ham i al hans herlighed.

Men hvor virkede han modbydelig!

Ind imellem alle disse større begivenheder uden for hjemmet, gik livet sin stille gang i Allehelgensgade 20.

Harald og jeg passede vores skoler meget hæderligt, og Jonas var kommet ind i en lille pogeskole, som frk. Julie Madsen - byens smukkeste kvinde - afholdt i sit hjem. En dag da børnene var ved at gå hjem, sagde hun: "Hør, Jonas, tror du ikke, jeg kan få lov at beholde dig?" - "Næ-æ", svarede Jonas, "det tror jeg ikke, men kan De ikke få en oppe hos slagter Frederiksen?" Slagtermester Frederiksen havde ti børn. Derfor Jonas' forslag.

Når vi kom hjem fra skole, forestod der os ofte noget mindre morsomt: vi skulle spise den middagsmad, der i mere end to timer havde stået i komfurovnen, anrettet på en tallerken til hver og dækket med en anden tallerken. Var en af de unge piger i køkkenet, tog hun maden frem og satte den ind, ellers måtte vi selv brænde fingrene mere eller mindre. Maden var ikke morsom, et klistret lag på grød o.s.v. Men vitaminerne var ikke opfundet i de tider. Ellers havde en husmor som mor jo aldrig ladet sine børn spise den mad. Harald og jeg mukkede til tider bravt. Der var nu ingen voksne, der hørte det. Jeg husker en dag, da noget risemelsgrød el.lign. mod sædvane var klumpet. Vi gav vores mishag meget tydeligt til kende. Jonas sad ganske stille og spiste sin portion, og da han syntes, at nu kunne det være nok, sagde han på sin tørre måde: "Jeg leger, det er risengrød, så smager det godt!"

Anna så vi meget lidt til. Jeg har indtryk af, at hun tilbragte meget af sin tid hos mormor, Og så var hun en meget stilfærdig og tavs lille pige. Desuden var hun med fire år den yngste, holdt sig derfor meget til mor, og det på et tidspunkt, hvor min trang til selvstændighed og luft under vingerne voksede med stormskridt.

Det er underligt nok, men jeg har indtryk af, at de to blåøjede, Anna og Harald stod mor nærmest, hvorimod Jonas og jeg til tider var fars yndlinge. Hvem vi børn holdt mest af, er det mig ganske umuligt at sige. Det var et problem, vi ikke skænkede en tanke. Men naturligvis kunne vi undertiden blive meget krænkedes på en af dem.

Jeg husker f.eks. at mor en dag, da jeg kom hjem fra skole, fortalte, at der var gravet to roser op i det og det bed, og Harald og jeg måtte få hver sin. Harald havde nu valgt og taget den mørkerøde. Så vidste jeg: den anden var en ækel, grårød rose, som aldrig kunne folde sine blomster helt ud. Selvfølgelig blev jeg frygtelig krænket over denne uretfærdighed, og omgående besluttede jeg, at nu kunne det være nok, nu ville jeg gå min vej, helt ud til Svogerslev, og der ville jeg tage en plads som gåsepige og gå og vogte disse skræppende dyr i gadekæret.

Jeg stod op på en stol og tømte min sparebøsse, et klenodie, en rovfugl med to unger, i hvis næb man kunne putte småpenge, derefter trykke på en fjeder, så forsvandt pengene i fuglens indre. Med denne kapital i lommen, antagelig ikke over en krone, tog jeg afsked med Pan og gik op i hønsegården for også at sige farvel til min dværghøne. Blæse være med de øvrige familiemedlemmer!

Men så skete det, at Puttemor, som hønen hed, ikke var at træffe, og jeg gik ind i hønsehuset for at lede efter hende. Og hvad fandt jeg der? Tre dværghønseæg: de første, den lille høne havde værpet

og anbragt i bagerste rede, hvor der ellers aldrig blev lagt æg. Henrykt tog jeg æggene, stormede ned for at vise mor dem, og om aftenen rørte Harald og jeg æggesnaps i skøn forening. Glemte var den fæle rose!

Det var nu ikke helt uden grund, at jeg syntes, Harald blev foretrukket, for med sin sygelighed tog han meget af mors tid. Så havde han falsk strubehoste, en hul, grim hoste, der genlød i huset og blev behandlet med varme olieklude på brystet. Jeg kan endnu huske den frygtelige lugt, når olien blev varmet i en sortsodet spiseske over et stearinlys.

Så havde han mavedårighed, som senere viste sig at være blindtarmsbetændelse, for da han fik tarmen fjernet, blev han meget raskere.

Når han havde sine anfald, kom først doktor Schiøtz og derefter Madam Møller, jordemoderen, som gav lavement, den dårligst tænkelige behandling. Ufatteligt at mor ikke selv kunne ordne dette, men hun har vel villet have det udført så godt som tænkeligt, derfor jordemoderens assistance.

Tilbage til rosen!

Far og mor gjorde uden tvivl alt for at fordele livets goder retfærdigt mellem os børn. Vi havde f.eks. hver sit indbringende hverv. Harald solgte aviser, Jonas skrabede alle syltetøjsassietter, Annas lille job kan hverken hun eller jeg huske. Selv gik jeg en dag hver måned ned til købmand Winther i Skomagergade og betalte kontrabogen, hvilket indbragte mig en lille pose konfekt fra købmanden.

Af andre store begivenheder fra de år husker jeg, at vi undertiden var så heldige at møde diligencen, en stor, gulmalet lukket vogn, og på bukken sad kusken i høj rød kappe, og var man meget heldig, kunne man se og høre, at han blæste i et stort messinghorn. Ufatteligt dejligt! Hvad var fars ponyvogn, abekattevognen, ja, selv Hans Hansens brudekaret mod dette køretøj?

I skolen gik det som sagt meget godt, og det på mere end én måde. Jeg mindes ikke, at vi kammerater nogensinde var uvenlige mod hinanden. Men til gengæld var der heller ikke noget varmt venskab, der holdt ud over skoletiden.

En dag kom der en ny elev ind i klassen, hun var dårligere klædt end vi andre, og da jeg kom hjem, fortalte jeg jo mor om hende. Mor forklarede mig, at den lille pige var datter af en enke, som måtte sørge for to børn ganske alene, så vi måtte aldrig på nogen måde lade os mærke med, at hun ikke var klædt som vi andre. Jeg tror nu ikke, at nogen af os ville have krænket vores kammerat, som i øvrigt snart hævdede sig ved sin gode forstand, flid og ulastelige opførsel.

En meget sensationel begivenhed indtraf en anden dag. Jeg delte pult med Ingeborg H., og pludselig fik jeg et puf i siden, og med tegn viste Ingeborg mig et lille gråhvidt dyr, der langsomt krøb hen ad øverste kant på pulten. Ingen af os havde før set et sådant dyr, men jeg hviskede dog: "lus!" Med små skub af vores penne animerede vi dyret til at bevæge sig hen mod blækhuset, hvor det forsvandt i det blå dyb. Vi kiggede os derefter om for at se, om der var flere, og det var der i høj

grad. I den foransiddende Karens fletning var der fuldstændig valfart af de søde smådyr. I frikvarteret fik vi hele klassen orienteret om denne begivenhed, og der blev udvalgt tre pigebørn, som skulle gå til bestyrerinden og meddele, hende, hvad der var opdaget. Jeg var mellem de tre, der gik ind til frøken Lønholdt, men velankommen der, stod vi tavse og betragtede hende mellem alle de fine, gamle mahognymøbler. "Hvad vil I mig?" spurgte frk. Lønholdt. Tavshed. "Hvad vil I tale med mig om?" Atter dyb tavshed.

Vi havde glemt at aftale, hvem af udvalget, der skulle føre ordet. Endelig sagde en af os dæmpet: "Karen har dyr." Efter nærmere forklaring gik frøken Lønholdt ind i klassen og hentede Karen, som lidt efter kom grædende tilbage og pakkede alle sine ejendele i sin skoletaske.

Der gik et par dage, så viste Karen sig kortklippet og iført en bomuldskjole, selv om det var midvinter. Det forlød, at alle hendes ældre søstre havde været ude for samme pinlige oplevelse. Lidt ufatteligt, da faderen sad i en god stilling.

Vi blev nok alle undersøgt grundigt af vores mødre, men lykkeligvis var ingen af os blevet smittet.

Mor formanede mig igen til at sørge for, at vi ikke på nogen måde lod Karen mærke noget. Det var der heller ingen af os, der gjorde, men vores velopdragne tavshed har vist været ret pinlig. Og vi var jo ikke i den alder, hvor man kan konversere sig gennem en delikat affære. Sådan gik tiden med små oplevelser, som for os var store og var med til at præge vores karakter.

Lidt af hvert

Mor havde i min barndom meget lidt tid til at tage sig af mig. Der var de små børn og Harald, der så ofte var syg. Det store hus, to piger og undertiden amme tog også tid, og mors kræfter var meget små.

I den vinter, da en voldsom influenzaepidemi hærgede store dele af jorden, var mor meget syg i lang tid. De kendte intet effektivt middel mod sygdommen, men dr. Schiøtz ordinerede portvin, for det styrkede. Og mor drak så meget portvin, at far senere har sagt, at havde han drukket samme kvantum vin, havde han gået rundt i en stille rus. Men mor tålte vinen og kom sig lidt efter lidt.

Lykkeligvis!!

Ved sådanne lejligheder følte man rigtigt, hvor meget det stærke familiesammenhold betød. FASTER kom og spadserede ture med de mindre børn, og lå vi i sengen, læste hun højt for os. Var en af de unge piger forhindret, ja, så vaskede faster gulv i vores værelser. Det sidste var det helt store sus, for faster ville ikke bruge en gulvskrubbe, men hoppede rundt på gulvet som en stor skade og vaskede omhyggeligt i hver en krog.

Ved en bestemt lejlighed havde mor og jeg dog tid til at snakke sammen. Det var, når mor gjorde mit hår i stand. Vi brugte ikke almindelig hårvask, men efter en omhyggelig kæmning gned mor min hovedbund enten med Bayrum eller noget kininsprit. Det første produkt lavede mormor, og det blev sendt os fra Ålborg. Disse behandlinger tog tid, og så var det dejligt, når mor ville fortælle historier. Helst ville jeg høre om Århus og kusinerne der. De boede jo altså i den villa, hvor vi havde besøgt deres forældre på vejen til Ålborg, og hvor jeg i 1905 modtog megen gæstfrihed og spiste et utal af kager, som var købt specielt til den lejlighed. I mors tid var der tre unge og meget nydelige døtre, og jeg havde indtryk af, at de førte en ganske eventyrlig tilværelse. De spillede fjerbold i haven, sejlede til skoven, gik til konditor og dansede på utallige baller, hvor næsten alle herrerne var officerer i pragtfulde uniformer. De tre døtre blev da også gift med officerer.

Agnes, mors specielle veninde, blev gift med den før omtalte premierløjtnant Holbech. Nanny, den yngste, fik en premierløjtnant Foch, som døde efter få års ægteskab. Olida, den ældste, fik senere general Berthelsen. Og det var meget interessant at høre mor fortælle om de festlige bryllupper, hvor mor var iført sin gule brocherede silkekjole fra Schellerup, senere Silkehuset. Kjolen var syet til mor, havde slæb og var knappet i ryggen. Den opholdt sig i øvrigt i en af dragkisteskufterne oppe på loftet, men var man heldig, kunne man få lov at beskue den ved den årlige hovedrengøring. Samme sted lå mors hvide brudekjole af tyl og dertil et par usandsynligt små hvide silkesko. Ak ja! Mor fortalte også om sin barndom i Nørresundby, hvor hendes far havde en såkaldt blandet købmandsforretning. Dertil hørte en stor skænkestue, hvor bønderne kunne sætte sig ind og spise deres medbragte mad, og hertil kunne de tage for sig af de brændevinsflasker, der stod til afbenyttelse.

Samtidig havde mor en hane, som lød navnet Margrete, hvilket skyldtes, at de oprindelig havde betragtet den som en hønekylling. Samme Margrete var meget tam, og han gik ofte ind i skænkestuen for at tigge et par godbidder af gæsterne. Når de var væk, hoppede han op på bordet og fiskede de druknede fluer op af glassene. Herved erhvervede Margrete sig en vældig rus, og det gik ham, som det går fulde folk: de skal vise sig, prale med deres færdigheder. Margrete prøvede at balancere på vognstængerne ude i gården med det resultat, at han skiftevis dumpede ned til den ene eller den anden side. Når hans kræfter var udtømt, lagde han sig ganske roligt til at sove rusen ud et sted i gården, og det skete i den for en hane ganske usædvanlige stilling: han lå på siden.

Mor fortalte også om ballerne, navnlig om klubballerne hjemme i Ålborg, hvor mor og moster Va havde været fejrede baldamer. En af herrerne fra disse baller kaldte de andre "Trofast", fordi han altid fulgte mor, men hun ville ikke have ham. En anden, en ung officer, ville også have mor, og en dag kom han i fuld uniform og friede, men også han fik en kurv.

Jeg syntes, det var lidt meningsløst, for det havde været flot at have en far i uniform, men mor forklarede mig, at når jeg var, som jeg var, så var det, fordi mor og far var gift med hinanden. Havde mor været gift med officeren, havde hun fået helt andre børn.

Det lød mærkeligt, men jeg var godt tilfreds med far, selv om han hverken havde uniform som Holbeck eller høj silkehat til daglig som dr. Schiøtz.

Da jeg blev lidt større, fortalte jeg mor historier, som jeg havde hørt i skolen. Der var navnlig en,

som mor så tit bad mig fortælle. Det var frk. Lønholdt, den nye skolebestyrerinde, der havde fortalt os den i bibelhistorietimen.

Den handlede om et menneske, der havde fået et kors at bære, og det var så tungt og besværligt at gå med, så manden gik til Gud og bad om et andet kors. Gud gav ham lov til at få et andet, men det var ikke bedre, selv om det var fint at se på; det gnavede på skuldrene. Igen fik han et nyt kors; denne gang et meget fint et, men også det trykkede ham, så det ikke var til at holde ud at gå med. Nu sagde Gud til ham, at det nok var bedst, at han fik lov til selv at vælge, og han blev så ført ind i en stor sal med en masse kors, store og små, fine og forgyldte. Men nu havde manden fået nok af de fine. Han valgte et ganske lille og simpelt kors, og det passede ham straks. "Det kan jeg godt forstå," sagde Gud, "for det er dit eget, som er lavet netop til dig." Den historie kunne mor ikke blive træt af at høre.

I skolen gik det meget godt, som det vel går for ethvert videbegærligt barn. Man suger til sig af de kundskaber, der bydes en.

Men så kom der noget andet, der gjorde livet besværligt for mig - et par timer om ugen. Far og mor begyndte at tale om, at jeg skulle gå til danseundervisning. Det blev vedtaget, uden at nogen spurgte om min mening.

En skønne dag stod jeg sammen med en del andre børn i en lille sal på hotel Prinsen, hvor gymnastiklæreren ved latinskolen, hr. Enevoldsen, skulle indvi os i den ædle dansekunst. Vi blev stillet op i to rækker efter højde, pigerne til højre og drengene til venstre. Til alt uheld var jeg den højeste, så jeg skulle altid først i ilden, og Terpsikore havde ikke haft tid til at stå vagt ved min vugge.

Over for mig stod en meget høj og tynd dreng, Peter Aleksander Schram, søn af konsul Schram. Efter ham kom Henrik Augsborg, søn af apotekeren.

Henne ved indgangen var der stillet et par bænkerækker på tværs af salen, og her sad de lykkelige mødre og beundrede deres børn. Heldigvis var mor der næsten aldrig, for der var absolut intet at beundre hos mig.

Først lærte vi de fem positioner; det var ikke så umuligt at fatte, men derefter skulle vi strække vristen, og der var mange, der var meget dygtigere end jeg. Endelig begyndte vi at indøve de forskellige dansetrin, som vi nok så ærbart udførte, pigerne for sig og drengene for sig.

Men ak og ve! - En dag fortalte hr. Enevoldsen os, at næste gang kom der en spillemand. Han sad der også planmæssigt: en hr. Larsen med lyst krøllet hår, og så gned han på en violin. Og nu lød det ustandseligt fra hr. Enevoldsen: "Marie-Louise er ude af takt!" Hr. Enevoldsen kom og tog mig i skuldrene og puffede mig pludseligt ud i dansen igen, men straks efter lød det: "Marie-Louise er ude af takt!"

Men hvad var takt?

Alle de andre vidste det tydeligt nok, så man kunne umuligt spørge. Men det måtte jo være noget med spillemanden og så det at flytte fødderne. Hjernen fik ekstra gas, og pludselig greb jeg det: man skulle sikkert flytte højre fod, når buen var højt oppe og venstre fod, når buen var helt nede.

Gravalvorlig og optaget af dette vanskelige hverv at observere spillemandens manøvrer, når man samtidig drejede rundt, vendte og drejede jeg hovedet, så ingen vende-hals kunne have gjort det bedre. Men samtidig hørte jeg, at alle mødre var ved at falde ned af stolene af latter. Det var pinligt!

Så vidt jeg husker, var det Vollemor, som lærte mig, hvad takt var. Dog skal man ingenlunde tro, at mine pinsler hermed var til ende. Nu begyndte vi at danse herrer og damer sammen. Takket være min høje rang i rækken, fik jeg undertiden Henrik Augsborg som partner, og det var en sand prøvelse, for jeg havde udprægede tilbøjeligheder til at træde min herre over tæerne, og for denne behændighed kvitterede den senere kommandør ved nok så chevaleresk at hvæse ned over mig: "Tosk! Kvaj! Idiot!" og lignende blomster, hvis han ikke ligefrem kneb mig i siden. Og af lutter rædsel over alt dette, trådte jeg ham selvfølgelig meget mere over tæerne.

Godt var det, når jeg undertiden fik Volle til kavalier, for vi dansede lige dårligt og i fred og god forståelse.

Vi havde dog også mindre sindsoprivende forlystelser. En gang om ugen gik mor ud med hele sin lille flok - i reglen en i barnevogn eller legevogn, hvor der også var anbragt to af de smukke grå stenkrugker med ører og påmalede blå motiver. Turen gik til proprietær Smedegaards, der havde en ejendom ude ved Spritfabrikken, der afleverede vi vores krugker og modtog et par andre fyldt med nykærnet smør.

På vejen ud talte mor tit om, hvad smørret nu kostede 99 øre pr. halvkilo var passende, 1 krone kunne gå an, men hvad der var over dette, var af det onde, nu er prisen 4,40 kr.

Mor havde svært ved at få husholdningspengene til at slå til, men gennem mange år fik hun også kun 50,00 kr. ugentlig, og vi var i reglen seks ved bordet, to eller tre unge piger, kusk og tilfældige gæster. Det blev rundt regnet 70 øre pr. mand om dagen. Det lyder utroligt, men priserne var jo ganske andre i de tider (omkr. 1900). Jeg skal nævne nogle: Højreb 55 øre pr. halvkilo, nu 4,50 kr., svinehjerter 5 øre, nu mere end 1 kr. pr. stk., rødspætter 50 øre, nu 3,50 kr., stødt melis 20 øre, nu 75 øre, hvedemel 12 øre, nu 72 øre, wienerbrød 4 øre, nu 32 øre. Mange af priserne er med andre ord steget til det syvdobbelte.

Jeg kan se mor for mig, når hun sad ved sin lille pult inde i dagligstuen og ordnede husholdningsregnskab.

Det var svært at få det til at løbe rundt, og den gang følte jeg det som en meningsløshed, at far som mand skulle bestemme, hvor meget mor måtte bruge. Mor var så vist ikke ødsel.

Også noget andet faldt mig for brystet: mor havde bragt 18.000 kr. ind i ægteskabet, og nu havde hun kun fri råderet over de såkaldte "bikubepenge". Farmor havde i sin tid indbetalt en vis sum for

hver af sine døtre og for mor, og fra Bikuben fik de så til at begynde med godt fyrretyve kroner, der blev udbetalt lidt efter Jul. Siden steg beløbet en del. Disse penge kunne mor anvende efter eget ønske - altså til ting, som vi børn havde glæde af.

Efter onkel Georgs død arvede mor et par tusinde kroner. Onkel Georg holdt så meget af mor, og jeg husker, at der straks for nogle af pengene blev købt lækre dunderer til vores senge, og dertil hvide uldne tæpper med lyseblå borter, så vores senge var rigtig fine, når vi kom hjem på besøg. Sådan var mor. Gad vidst, om ikke en og anden yngre frue nu havde købt sig en pels?

Dette er ikke sagt for at kritisere far. Han skulle i mange år passe meget på sine udgifter, og jeg har hørt ham og mor tale om, at det var så meget bedre, at husmoderen fik bestemte ugepenge, fremfor at hun skulle gå og bede om hver tikrone.

Et andet minde skal også lige nævnes. Som var det for fjorten dage siden, husker jeg nytårsnat i domkirken år 1900. Far og jeg var der sammen, kirken var stuvende fuld, og efter sin tale stod domprovst Poulsen ganske stille på prædikestolen, mens menigheden rejste sig op og i tavs og andagtsfuld hørte de tolv klokkeslag tone ud under hvælvingerne.

Et århundrede var gået til ende, og et nyt begyndte. Hvad ville det bringe?

Livet går videre

Natten mellem første og anden juledag 1893 blev Anna født. Vi store kom ind i soveværelset for at beundre denne lille søster, og hun var yndig som alle mors børn, fordi vi alle havde langt, ret mørkt hår. Madam Møller kom som ellers ved sådanne lejligheder, og jeg fik lov til at sidde med den lille søster på skødet, men så snart M.M. ikke kom, var den herlighed forbi.

Det var en grusom behandling af børn, for der blev ikke noget rigtigt søskendeforhold på den måde, man hørte kun, at de små græd. På det punkt er det blevet så meget bedre i vore dage. Jeg tænker på en lille niårs pige, som fik lov til at gøre sin spæde broder i stand til natten. Herved appelleres jo til det moderlige, det kvindelige i en lille pige, og hun kommer til at holde af sin bror.

Jeg vil ikke sige, at vi ikke holdt af vores små søskende, men man står nu i et mere personligt forhold til en hund, man kan tage på skødet, end til en omend aldrig så kostbar porcellæns hund, der står på en konsol.

Da lille Agnes blev født 1897 var jeg 12 og et halvt år, men heller ikke nu blev jeg betroet at sidde med min lille søster på skødet.

Om det er svaghed eller styrke, skal jeg lade være usagt, men jeg har hele mit liv forstået at skaffe mig værdier, når de nærmeste og naturlige glæder har svigtet. Også her trøstede jeg mig ved at gå

ned i kælderens, tage vores brogede mis på skødet, holde et urtepottefad med mælk hen til hende, mens jeg ganske sagte nynnede vuggeviser.

Men det er som bekendt en dyb sandhed, at det næstbedste er det bedstes værste fjende. De fineste interesser, det dygtigste arbejde kan blive afguder, der skygger for det nærmeste, det egentlige.

I denne forbindelse skal det også siges, at mor ganske naturligt var særlig ængstelig for sine børn, fordi hun havde mistet de to små. Men i øvrigt var det vist skik og brug i de fleste familier, at de store søskende ikke hjalp til, når der var barnepige.

Om det var ved denne lejlighed eller senere, at jeg opfattede behandlingen af en barselspatient, tør jeg ikke sige.

Mor lå fjorten dage, og langt den største del af tiden på sin ryg. De første dage fik hun feberkost, og der gik flere dage, før mor fik noget så tungtfordøjeligt som sagosuppe. Jeg overværede mormors tilberedelse af denne ret. En æggeblomme blev rørt i selve tallerkenen, en hel æggeblomme til ét menneske; vi plejede kun at få nogle få æg i hele terrinen til hele familien, så jeg kiggede. Så blev suppen rørt i, og til sidst blev der lagt tre eller fire kogte svesker i - undskyld jeg har glemt antallet - Og svesker fik vi ellers aldrig, de var for dyre; det var billigere at bruge syltede sveskeblommer, forklarede mor.

Da der var gået et par dage, skulle mor have et afføringsmiddel. Jeg husker en kop på køkkenbordet, hvori der stod sennepsbælge i blød, og denne beske drik skulle indtages kl. 12 00 om natten. Mor beklagede sig selv over, at hun skulle vækkes på den tid, men det var absolut nødvendigt.

Anna skreg værre end syv katte, og det er egentlig tilgiveligt, når man tænker på, at hun skulle leve af mælk, der blev produceret på denne kost. Og selv da mor fik almindelig mad, var der ikke mælk nok, så dr. Schiøtz ordinerede igen en amme.

Denne gang var det ikke en sød ung pige med ornetand. Line, som ammen hed, var en stor knoglesvær kvinde, ganske blottet for charme. Og desværre viste det sig, at hun var i besiddelse af et meget vanskeligt temperament. I løbet af kort tid tog hun styret; mor turde intet sige. Og når hun fik sine ture med dårligt humør, skældte hun ud, så det var en gru. Men derved var intet at gøre. Når hun var arrig, skreg Anna endnu mere, og det måtte undgås. Jeg husker en dag, Line gik midt oppe i haven og skældte mormor ud, så det kunne høres viden om. Mormor stod på verandatrappen.

Line blev ikke længere hos os end højst nødvendigt, men da hun kom hjem og blev gift, gik det åbenbart op for hende, at vi havde været nogenlunde flinke mod hende, for hun begyndte at skrive længere breve til mor. Hun fik en række børn - som orgelpiber - og hver Jul pakkede mor en stor sæk fuld af al familiens aflagte tøj. Der var vores balsko, og fars ridestøvler, og alt derimellem, og oveni pakken lagde mor altid lidt godt til børnene.

Foruden Anna forøgedes familien på anden måde.

En dag lod far indrette et hønsehus i snedkerværkstedet med udgang til den øverste del af haven, hvor der blev lavet en indhegnet hønsegård. Far anskaffede sig nogle høns, købt hos byens to eksperter, malermester Gottschalck og smedemester Winckelmann.

I begyndelsen passede far hønsene. Så var det mit arbejde i nogle år. Jeg lukkede dem ud om morgenen, d.v.s. om sommeren gjorde far det kl. 6, men om eftermiddagen fodrede jeg dem, og sørgede også for at der blev lukket om aftenen og hønsene omhyggeligt talt. Manglede der en, blev der ledt, til den blev fundet. Vores høns skulle ikke bides af måren på tømmerpladsen. Det skete flere gange, at tømmerne, når de fjernede en brædestabel, fandt nogle porcelænsæg på jorden mellem æggeskaller. Underligt, at et dyr som måren ikke kan lugte, at et porcelænsæg ikke er spiseligt. En aften, da mor og vores hund, Basse, gik op gennem den øverste del af haven, sprang hunden pludseligt op ad et træ. En mår faldt ned, og hunden tog den som en rotte. Det var en husmår, og den stod i udstoppet stand på Haralds bogreol i mange år. Og Basses bedrift kom i avisen.

En dag kom far hjem med to dværghøns til mig, en hane og en høne, brune italienere, en miniature, og jeg var selvfølgelig overlykkelig. De blev meget tamme, og fik som de andre høns i reglen lov til at gå ud på pladsen. Men det viste sig, at puttefar, som hannen hed, havde en kedelig lyst. Han fløj op på gesimsen uden for kontorvinduet, hvor han stod og galede med sin skingre stemme, og fortrinsvis i den tid, hvor onkel Georg sov til middag på sofaen inde i kontoret. Følgen var jo, at onkel Georg meget vred kom ud i døren i skjorteærmer, og kastede en tøffel efter den lille fredsforstyrrelse. Men et øjeblik efter stod hanen der igen, og Harald og jeg morede os i skjul af nogle træer i haven. - Man skal jo lidt op i årene, før man opdager, at et middagshvil er noget af en menneskerettighed for et hårdt arbejdende menneske.

Ved forårstid blev en af hønsene "liggegal", et nyt ord, det var en stor bred lavbenet, meget landlig høne, "Madam Gruk", og efter nøje overvejelser blev det vedtaget, at hun skulle "lægges", så vi kunne få kyllinger. Far gravede en stor og mindst 10 cm tykt græstørv op på tømmerpladsen, den var fin med hvidkløver og det hele. På den skulle hønen være, for den holdt på fugtigheden i æggene, og den blev anbragt i skuret under blomsterhuset. Oven på den blev der lagt lidt hø, og midt i det 12 æg fra en af hønseeksperterne, og så fik jeg lov til at føje et af de små dværghønseæg til. Det skulle nemlig være et ulige tal, 11 eller 13: ellers var der ikke held ved det.

Madam Gruk blev anbragt og lagde sig meget villigt. De 21 dage, der skulle gå, før kyllingerne kom ud, var lidt lange, men en dag viste det sig, at der var kommet en dværghønsekylling, en lille bruntribet hønsekylling. Men de andre æg viste sig ganske og aldeles uvillige til at give kyllinger fra sig.

Far var misfornøjet med sin virksomhed som hønserist, men han nænnede dog ikke for mors og min skyld at lade den lille kylling dø, så Madammen kunne lægge æg igen.

En månedstid senere begyndte far igen at tale om, at det var meningsløst at lade en høne gå med en kylling: den kunne godt sættes op i hønsegården. Mor og jeg bad selvfølgelig om at få lov at beholde mor og barn nede i haven, og der var kun gået et par dage, før vi en dag så skrukken ligge på reden inde i skuret. På ryggen af hende sad den lille kylling, og da hun rejste sig, lå der et stort

og velskabt æg i reden. Så var der nogen, der kunne hovere over for far.

Foruden familiens tilvækst med Anna og hønsene, så var det også i de år først i halvfemserne, at far anlagde sin fabrik. Der blev stillet forskellige maskiner op, som jeg selvfølgelig ikke forstod mig på, og derfor på ægte kvindeviis heller ikke interesserede mig for.

Den første var dog en undtagelse, for den blev drevet ved en hestegang uden for værkstedet. Vores store arbejdshest Røde Anders egnede sig ypperligt til at gå i det jævne tempo. Og det var en meget stor fornøjelse for kortere tid at få lov at gå der med tømme og pisk i hånden.

Der blev senere installeret dampmaskine og bygget et stort fyr, hvor den nyansatte fyrbøder, Vilhelm, kastede store skovle af kul ind i det gabende ildsted.

Det allerbedste var dog det, at far lod installere elektrisk lys, vistnok det første i Roskilde.

Der var megen diskussion frem og tilbage om, hvorvidt det skulle føres ned til villaen, men det blev for dyrt, da der ikke var lys oppe på pladsen efter arbejdstid. Det kunne vistnok have ladet sig gøre, men jeg skal ikke forsøge mig med en forklaring her, da jeg til min eksamen på Landbohøjskolen dummede mig slemt netop i det spørgsmål. Jeg undlader at gøre det samme her. Visse læsere ved det nok uden min hjælp. Far havde en ung tysk ingeniør til at forestå anlægget, og det fungerede efter ønske.

Den 5. august 1895 fik mor igen et barn, denne gang en lille dreng, som blev døbt Poul. Han blev også født om natten, og jeg, måske også Harald, blev sendt ned til Poulsens. Vollemor var altid så hjælpsom at tage os, når der var sygdom.

Efter alle kvalerne med Line blev det vedtaget, at denne lille bror ikke skulle have amme men flaske, som mor tilberedte med størst tænkelig omhu.

Han var ikke noget sundt barn; gav anledning til megen bekymring, og så skete der det meget beklagelige, at jeg kom hjem med kighoste, og i løbet af kort tid hostede vi alle fem.

Stakkels mor havde hverken ro nat eller dag. Vi tre største klarede os meget let igennem det, men Anna og Poul hostede og hostede og kastede op og navnlig lille Poul var ved at kvæles i disse anfald. Harald og jeg havde strenge ordrer om at være ude, så vidt muligt hele dagen, måltiderne fraregnet, og mod sædvane blev jeg betroet Jonas, et meget let hverv. Og jeg tror næsten, at min forkærlighed for ham stammer fra den tid.

En dag fik Poul sin første krampe. Mor var fortvivlet, men på sin egen måde: stille og behersket gjorde hun alt for barnet, aldrig har jeg hørt mor klage eller set hende græde ved sådanne lejligheder. Der fandtes næppe en mor, der holdt mere af sine børn end vores mor.

Dr. Schiøtz kom selvfølgelig, og han og far blev enige om at tilkalde en specialist, en professor Friedenreich, om jeg husker ret. Han var ved Københavns Kommunehospital. Han var oppe i soveværelset for at undersøge Poul, og lidt senere kom han ned og havde en samtale med far og dr. Schiøtz inde i spisestuen. Jeg har bagefter hørt, at han havde sagt, der intet håb var. Barnet var så

svagt, og Vollemor har flere gange fortalt, at da hun så Poul lige efter fødslen, tænkte hun: han lever ikke, han ligner en gammel mand, og de børn lever ikke ret længe.

Mormor og Vollemor skiftedes til at være hos os og hjælpe mor. Poul skulle under anfaldene i bad, men intet hjalp. Efter et par dages forløb, fortalte far Harald og mig, at lille Poul var død, og lidt efter bar far vuggen med det døde barn ned i det inderste af de to små værelser i stueetagen, og jeg så, at idet far satte vuggen på et bord, løb der tårer ned ad hans kinder.

Hvad vi store følte, kan jeg ikke sige, vi forstod naturligvis, at det var noget meget sørgeligt og alvorligt, og det lille, blege barnelig gjorde også stærkt indtryk på mig. Jeg tror nu nok, at medfølelsen med mor var den overvejende følelse hos mig.

Det var den 27.marts, og om eftermiddagen blev Harald og jeg sendt ud til Boserup for at plukke blå anemoner, så mor kunne binde et lille kors. Alvorlige og ansvarsbevidste gik vi den lange vej til skoven og videre til gærdet på Nattergalestien, og der plukkede vi masser af anemoner, det var jo det eneste, vi kunne gøre for mor.

En anden dag, husker jeg, kom jeg ind i dagligstuen og så mor sidde og læse i sin smukke konfirmationssalmebog med blå fløjlsbind med et gyldent kors på forsiden.

Mor kaldte mig hen til sig og lod mig læse en salme, som hun havde tænkt at vælge til begravelsen. Det var denne: Nu Gud ske lov at stunden/ er sød og blid oprunden. / Jeg går til Paradis/ forældre ej I klage/ men til min grav ledsage/ mig hen med Herrens lov og pris.

Jeg læste salmen, og i min tiårige visdom fandt jeg den meget smuk, og jeg tror nok, at det var linjen: "forældre ej I klage ...", der talte til os. I denne tro har mor sikkert fundet kilden til sin næsten ufattelige sjælsstyrke.

Desværre er denne salme udeladt i den nye salmebog. Der findes kun ét af versene: "Gud ene tiden deler" ... nr. 522. Det forekommer mig nu forkert, for i de alvorligste øjeblikke i livet, kan det være de enfoldigste ord, der taler stærkest.

Allerede efter lille Knuds død begyndte vores ture til kirkegården lørdag eftermiddag.

Mor bar blomsterne eller kørte barnevognen eller legevognen med de yngste i. Harald og jeg, undertiden en amme eller barnepige og selvfølgelig Pan fulgtes ud på kirkegården. Pan blev bundet udenfor. Vi andre gik hen til det nærliggende gravsted, hvor mor fjernede visne blomster, som Harald og jeg bar hen på affaldsdyngen. Mor satte de friske blomster i vand, enten i en korsformet blikbeholder eller i en rund skål, om sommeren roser, heliotroper og herover brudeslør. Harald og jeg blev sendt efter vand nede fra posten inden for porten. Her stod en række vandkander fastgjort med lænker og lukket med hængelåse.

Af en eller anden grund havde vi ikke en privat kande: vi måtte tage en af kirkegårdens store, brune vandkander. Og var de der ikke, havde vi lov at låne en på provst Poulsens gravsted, hvor den lå gemt under en busk. Vi udførte disse hverv mod stor ansvarsbevidsthed og med andagt, og med

beundring så vi på det fint pyntede gravsted og de nyrevne gange.

Det har været en hård gang for en mor, men heller ikke her har jeg hørt mor klage med et eneste ord.

Pigevenskaber

Haralda, Måren og jeg havde i grunden meget lidt kontakt med hinanden i vores første barndom. Vi mødtes naturligvis ofte i vores egne hjem og hos farmor, hvor vi først forlystede os med at holde sneglevæddeløb i det meget spændende, lille, halvmørke lysthus med en bordplade bestående af en møllesten.

Da vi blev lidt større, læste vi Punch, og Haralda glimrede som udlægger af diverse politiske vitser, som vi andre ikke forstod. Vollefar var radikal og meget interesseret i indenrigspolitik, og hans begavede datter fulgte ham efter evne.

Jeg havde indtryk af, at de to kusiner syntes, at jeg var kedelig, og jeg syntes til gengæld, at de var "underlige". Der var vist noget om begge dele. Haralda læste de første år hos sin far, kom først i skole hos frk. Lønholdt, da hun var ni-ti år, og jeg husker ganske tydeligt, hvordan hun de første dage i frikvartererne stod op ad en af pillerne ved køkkenindgangen og holdt foredrag. Med skam må jeg bekende, at jeg ikke satte pris på at vedkende mig familieskabet, men skyndte mig forbi. Rundt om hende stod en flok kammerater, som ikke just lo, men dog var noget forbavsede. Det var politik og historie, Haralda docerede.

Det blev hun selvfølgelig hurtigt vænnet af med og faldt udmærket til i skolen, hvor kammeraterne snart forstod, at hun i begavelse ragede godt op over de fleste. Men så en formiddag kom mor og Harald og jeg hen til Poulsens i et eller andet ærinde, vi var bl.a. inde i Volles værelse, hvor han fremviste sin dampmaskine, den vordende ingeniørs store stolthed og glæde.

Hvad der ellers tæde isen op mellem os tre kusiner, husker jeg slet ikke, men jeg blev indbudt til at spise til middag hos dem, og fra den dag var der et varmt venskab mellem os tre, vi var sammen, når der blot var lejlighed til det. Nanna Bolt-Jørgensen, som Poulsen'erne kendte godt, blev den fjerde i ringen.

Vi diskuterede alt mellem en elleve-tolvårigs himmel og jord, og som årene gik, voksede problemerne ganske naturligt.

Om sommeren var det vores store lyst at gå til badeanstalten for at få et bad. Vi gik ned gennem strandalléen med badehåndklædet flot slynget over skulderen. Det påbød solen, men samtidig var det en uskreven lov, at et pigebarn ikke tørrede sig efter badet, saltvand skulle tørre på kroppen. I modsat fald var man blødsøden, og gjaldt det en dreng, fik han straks betegnelsen "tøsedreng".

Dette vidste vores ømme mødre selvfølgelig ikke noget om.

På vejen gennem den smukke, gamle allé drøftede vi fremtiden. En ting var vi rørende enige om: vi ville ikke på vilkår være gamle jomfruer. Det var nu lidt uretfærdigt at sætte disse mennesker så lavt, for vi havde dog i vores familie fire brillante, fuldgode ugifte kvinder, faster, tante Laurine, tante Laura og Thor.

Men det ville vi altså ikke, vi ville giftes. Og så ville vi have børn. Og naturligvis var vi ikke et øjeblik i tvivl om, at der en dag ville dukke tre underdejlige herrer op på arenaen.

For at ordne noget af det praktiske i tide valgte vi ti drengenavne og ti pigenavne. Dermed mente vi, at behovet var så nogenlunde dækket.

På min liste figurerede Valdemar (fra historien) og Alexander og Dagmar fra kongebesøgene i Roskilde.

Vi fik nu ikke brug for nogle af vores navne. Haralda og Nanna blev ikke gift. Måren fik ingen børn, og jeg fik kun en dreng, som hans far partout ville give navnet Sigismund, opkaldt efter min mands meget beundrede onkel, godsejer Sigismund Lunn på Knabstrup.

Det tog jo diverse dage at vælge alle disse navne. På vej til badeanstalten kom vi fire vordende mødre ud for en svar fristelse: bager Lødes brødudsalg, hvor hans datter ekspederede. Det var os strengt forbudt at gå derind., men de solgte nogle ganske uforlignelige "Løder", store karamelbolcher, som frk. Løde trillede ud på disken i lange pølser, mens de var halvvarme, og derefter skar i stykker. Vi så undertiden bort fra de moderlige forklaringer om, at frk. Løde havde brystsyge, og at løderne blev pakket ind i avispapir, der var fuldt af baciller, som man udtrykte sig i de tider.

Men når man er ung og struttende sund, ligger den tanke fjernt, at en af de dumme, små baciller skulle finde på at "kravle" fra papiret over på vores Løde lige i det uheldige øjeblik. Det var såmænd kun noget, "de gamle" gik og fandt på. Og løderne smagte vidunderligt. Men de kostede to øre stykket, og det begrænsede på naturlig måde forbruget.

Selve frøken Løde var en lille, orientalsk, tidligere skønhed, vistnok jøde, hun var meget bleg og spinkel, og så havde hun nogle pragtfulde, lange, gyldne øreløkker. Det kunne hænde, når man stod i butikken, at døren blev åbnet ganske lidt, en dreng stak hovedet ind og råbte: "Lødetøs, jødetøs", hvorefter frk. Løde greb en stor stok, der med sådanne besøg for øje altid stod indenfor disken. Med stokken højt hævet løb det arme menneske ud efter drengen, som hun naturligvis aldrig nåede.

Nede på badeanstalten tilbragte vi masser af herlige timer. Vi lærte hinanden at svømme ved hjælp af et svømmebælte, vi havde fået fremstillet af hele familiens gamle øl- og vinpropper, som blev lagt i kanaler på langs af bæltet.

Måren var ubetinget den dygtigste svømmer, men Haralda og jeg svømmede også ganske hæderligt, og vi morede os meget med at bjerpe hinanden og trække badedragt af under vandet. Så

mente vi at kunne klare også almindeligt tøj, hvis vi kom ud for vanskeligheder.

Familien Poulsen var storartet til at tage mig med ud på ture. Det var en fest, når vi drog af med tunge kurve indeholdende al provianten. Undertiden gik turen til Lejre, hvorfra vi spadserede til Ledreborg, videre til Herthadalshuset, eller vi tog til Køge og gik til Lellingeås. Vallefars far var meget kyndig i zoologi og botanik og lærte meget gerne os unge noget om alt det, vi fandt.

Det var dejlige ture.

Jeg husker blandt andet en dag i Ledreborg, at vi så en ræv lege med et kuld unger. En anden dag var vi ude i et voldsomt tordenvejr, og selv om det rullede lige over vores hoveder, forklarede Vollemor med megen autoritet, at det var "langt væk". En af de unge fætre fra Rønne, Vollefars brorsøn, den store Ejnar, gik med en stor ørnebregne holdt som paraply, og det komiske syn hjalp lidt på uhyggen.

Jeg kunne blot ikke lide at se Vollefars far puttede så mange biller i sit glas med gift, og rent galt var det, når det gjaldt sommerfugle. Men det var hans hobby, og han efterlod sig en meget værdifuld insektsamling. Vollemor og Vollefars far talte om mangt og meget, som vi kun forstod halvt, men vi fik alligevel derigennem en vis viden og en lyst til større viden.

Der kom også mange mennesker i hjemmet. Bedst husker jeg den årlige sommergæst, professor Simon Paulli, som vi holdt meget af. Han var så rar imod os børn og så morsom. I 1907 var han min lærer i anatomi, fremragende klar i sine forelæsninger.

Vollefars far ejede også "Den store have", en ret stor beplantet grund på en villavej, hvor de senere byggede deres hus.

Den have var et sandt Eldorado med al sin dejlige frugt. Den var på sin vis smuk, men absolut ikke en friseret villahave; træer og buske snoede sig i skøn forening.

Hos Poulsens havde de også mange forskellige pupper og larver, som vi bragte hjem fra vores ture, og Vollefars far vidste altid, hvilke blade larverne skulle have at spise. Det var en begivenhed, første gang man så en larve forpuppet eller man overværede, at en sommerfugl brød ud af sin trange puppe. Jo, vi fik lukket øjnene op. Og jeg beklager mine yngre søskende, som ikke i samme grad fik del i det hjem.

Det øjeblik kom selvfølgelig også, da vi skulle til at ryge. Far sagde en dag til Harald og mig: "I må ryge lige så tosset I vil her i stuerne, men I ved nok: ikke ild på pladsen!"

Jo, det var vi ganske klare over, men det forbistrede var blot det, at når det var tilladt at ryge, så var det jo ikke spændende. Jeg fandt dog råd, jeg kunne ryge sammen med Harald og Måren, hvem det absolut var forbudt. De blev fyr og flamme for ideen. På vej hjem fra skole gik en af os ind hos tobakshandler Bang, som boede på hjørnet af Algade og Torvet. De andre stod vagt uden for - hver til sin side.

Det billigste, man kunne få af cigaretter, var Pjerrotcigaretter, hvor man fik 17 plus et rør for ti eller

femogtyve øre; prisen husker jeg ikke tydeligt. Bevæbnet med denne skat vandrede vi ad Boserup til og gik på vejen op på Tjørnehøj, et ret afsides liggende sted. Her tændte vi vores første cigaretter, og det gik ganske efter ønske. Og når vi vel hjemkomne gik ned i kælderens og åndede op ad en kalket væg, kunne vores mødre intet lugte, hvad de mærkeligt nok heller aldrig gjorde.

Vi havde alle tre meget småt med lommepenge, og det blev efterhånden dyrt med de cigaretter. Men jeg har altid haft økonomisk sans, så i en kedelig time i skolen fik jeg den gyldne idé, at jeg kunne da blot tage nogle af de cigarstumper, som diverse mænd lagde i nogle dertil opsatte holdere uden for indgangen til tømmerpladsen. De to andre syntes selvfølgelig, at det var de vises sten.

På vej hjem fra skole frekventerede vi igen Bangs tobakshandel; denne gang for at købe tre kridtpiber à 2 øre, og da vi havde spist til middag, forlagde vi skuepladsen for vores forsøg til den lange bæk på øverste sti ved Langelinie ude i nærheden af spritfabrikken. Vi klippede omhyggeligt nogle "skod" i småstykker og stoppede vores piber. Haraldas trak dårligt, min slet ikke, men Mårens var over forventning. Det varede heller ikke længe, før stakkels Måren blev bleg og grøn og befandt sig meget ilde. Vi to andre tog hende under armen og lodsede hende hjem, hvor Vollemor meget bekymret modtog sin yngste datter.

Så kom vi jo i krydsforhør; hvordan Måren var blevet så syg? - Jo, forklarede vi - det var kommet ganske pludseligt. - Om vi havde spist isbonbon? Efter Vollemors mening en frygtelig gift. "Nej" - det havde vi da ikke. - Måren kom i seng, og vi stod alle tre og så betaget på hende, mens Vollemor overvejede frem og tilbage, om hun skulle hente "Schjötz". Det frarådede vi alvorligt, da vi mente, at Måren meget snart kom sig. Vi skulle ikke have doktor Schjötz i nærheden af Måren, da han selvfølgelig straks ville lugte tobakken. - Blot ufatteligt, at Vollemors næse ikke fungerede. Det var nu næsten synd, at samme Schjötz ikke blev hentet, for hvor ville han have moret sig. Og far!!! Harald og jeg gav Jonas og Anna vores to piber, så de kunne blæse sæbebobler, og mor anede ikke uråd trods denne ualmindelige flothed og venlighed.

Nanna var ikke med på vores tobaksekspeditioner, hun var i det hele taget betydelig artigere end vi andre tre, hvad der nu ikke hørte så meget til, men Nanna var artig og mærkeligt nok trods denne skavank en god kammerat.

Vi var nu ikke de eneste, der røg. En eftermiddag kom jeg ind i drengenes værelse, hvor Harald og vistnok Carl Johan Schledermann sad med hver sin cigaret; og i vindueskarmen sad også Jonas sorgløst dampende på en cigaret. Jonas var iført jerseybenklæder, tegn på absolut mindreårighed, antagelig var han fire år, så jeg følte mig som "storesøster" kaldet til at være forarget. Men nogle trusler fra Harald afholdt mig fra at sladre.

Måren var ubetinget den, der var rappest i replikken, og en dag forårsagede dette, at hun fik stuearrest: måtte ikke gå tur med os andre. Vi syntes selvfølgelig, at det var bunduretfærdigt, ganske meningsløst o.s.v., og vores harme fik os til at købe en pakke femøres kager til trøst for den fængslede. Vi hujede neden for hendes vindue i Læderstræde (familien boede dengang i mellemsskolen). Måren kom til, hissede en trissetråd ned og trak med stor jubel kagepakken op.

Så vidt min forklaring.

Vollemor havde en anden version, som hun kom tilbage til i sine sidste år. Den lød sådan: "Måren havde været ualmindelig næsvis, og jeg gik ind for at tale alvorligt med hende. Men hvad så jeg? - Få bordet foran hende lå en stor pakke kager, og med en flot håndbevægelse sagde damen: "Værsgod Mor, vil du ikke have en kage med?" Den mageløse frækhed duperede mig, så jeg kom til at le, og spillet var tabt, og Måren og jeg spiste kagerne i god forståelse."

Det var også Måren og jeg, der i en sen eftermiddagstime listede ned til en spåkone, der midlertidigt havde slået sig ned i Bredgade. Der fik vi formedelst 25 øre at vide, hvordan vores liv ville forme sig.

Spåkonen virkede ikke ubetinget tilforladelig, men hun kiggede da i kaffegrums og lagde kort op for os, hvorved hun kom til det ikke så forbavsende resultat, at der i løbet af nogle år ville komme en mand af det og det udseende, at vi ville få sygdom og komme ud på lange rejser o.s.v. af den slags, de vel nok spår alle godtroende sjæle.

Måren og jeg var nu ikke alt for overbevist om hendes pålidelighed, men det var da i alle tilfælde en spændende ekspedition, og vi slap usete både ud og hjem. Men hvor ville far have moret sig og hånet os. Og han er en meget sund vejleder, når den vises af et menneske, som man ved holder af en. Og han er en sikkert virkende mikstur mod forskruede ideer. -

Jo, vi var hittepåsomme

Når vi gik vores ture om eftermiddagen, var der noget, der hed at gå ind i en port og "grine ud", og det tog tid, for blot vi så på hinanden, spruttede latteren frem, uden at vi kunne forklare, hvad vi lo af.

Når jeg nu hører om alle de unge med neuroser, tænker jeg ofte, at det var da et begreb, vi slet ikke kendte i min tid. Jeg tør godt sige, at vi ikke var overfladiske, gik ikke uden om problemerne og alvoren i familien, men vi var samtidig så fulde af spræl, at det måtte have udløb.

Der var slet ikke brug for at gemme problemerne hen i underbevidstheden; vi diskuterede dem indbyrdes, og når det var gjort - nogle gange - lod vi dem ligge og var unge og glade. Men vi levede jo også under meget gode forhold.

Alvorlige tider

Den 2. december 1897 fik mor igen et barn, denne gang en lille pige. Hun var et ualmindelig-yndigt barn med store mørke øjne, som i løbet af en tid blev brune, langt mørkt hår, og så var hun så sød og god.

Der blev skaffet amme til hende, og alt gik så godt. Lige meget hvem, der kom i hjemmet, så

beundrede de det barn.

Dengang kom børn jo ikke ud i luften, når de blev født sent på året. Så først engang hen på foråret blev det bestemt, at nu skulle lille Agnes ud.

Farmor lovede mor en ny barnevogn, og vi gik alle ned hos Fischer for at vælge den allersmukkeste. Valget faldt på en mellembrun, i vores øjne ualmindelig fin, vogn. Den blev bragt hjem, og næste dag blev Agnes lagt i den og fik sin første køretur, hvor en del af os spadserede med.

Men det blev også den sidste tur.

Allerede næste formiddag fik lille Agnes sin første krampe. Jeg var til stede.

Karen, som ammen hed, gik frem og tilbage på gulvet med barnet, som græd, pludselig kaldte Karen på mor, og på mors ord forstod jeg, hvad der var sket. Mor sendte mig op efter far, og så gik det med Agnes som med Poul. Dr. Schiøtz blev hentet, mormor og Vollemor kom mor til hjælp og specialisten fra København kom ud om aftenen, men sagde, efter Vollemors senere udtalelse, at der var absolut intet håb og intet at udrette. Hvorfor det var professor Friedenreich, der blev hentet, har jeg grundet over, for han var jo psykiater, men muligvis var dr. Schiøtz bange for, at det kunne være epilepsi eller hjernebetændelse.

I løbet af et par dage døde lille Agnes, og det gik, som da lille Poul døde, mor var stærk, men jeg forstod, at hun sørgede meget, det var, som om den lille pige havde betydet mere for os alle end de andre børn.

Og der var noget grelt over det: det dejlige, sunde barn død lige i den skønneste forårstid.

Haralda og jeg gjorde os mange tanker om hendes sjæl. Ville den gå lige op i himlen uden at have levet i et voksent menneske? Eller ville den fødes igen i et andet barn, og blev det så mors barn eller et af vores børn, eller ville den få bolig i et helt fremmed barn?

Naturligvis kom vi ikke til noget resultat, det vil vel blive en uløst gåde til den store dag, hvis mor og barn mødes.

Der gik et årstid, så begyndte mormor at skranke, hun havde ellers aldrig smerter over lænderne. Dr. Schiøtz tilrådede et ophold i Tisvilde i den friske havluft, og mormor og moster Va tog derop en månedstid.

I pensionen var de sammen med familien Busck fra Roskilde, meget nære venner af farmors hjem, og deres yngste datter, Ellen Falke, har så sent som i dag den 21. jan. fortalt at de var så glade for at være sammen med mormor, men i den sidste del af opholdet blev mormors tilstand forværret.

De kom hjem, og efter Vollemors råd tog de ind til Vollefars fætter, professor Richard Paulli, overlæge ved Diakonissestiftelsen. Han undersøgte mormor og tilrådede en operation, da han mente, at der var mulighed for nyrekræft. Den sidste aften mormor var hjemme, var vi alle ovre for

at sige farvel. Vi håbede jo på et lykkeligt udfald af operationen, men det var alligevel et meget alvorligt øjeblik at stå der om mormor, som lå på en sofa og så så træt ud.

Mor og moster Va besøgte mormor hver dag før operationen, men da de kom den dag, operationen var foretaget, fik de at vide, at mormor var endnu ikke vågnet op efter narkosen; de kunne komme igen om en times tid. Da de kom, blev der sagt til dem, at mormor var sovet ganske stille ind uden at være kommet til bevidsthed.

En blodprop havde gjort ende på mormors værdifulde liv.

Det var et meget hårdt slag for mor og moster Va, ja, for os alle. Anna og jeg holdt af mormor som af vores forældre.

I min sorg skrev jeg en salme om døden.

Kort efter mormors død gik jeg sammen med en af de voksne, vistnok faster, ned over Domkirkepladsen, hvor vi mødte gamle provst Hejberg. Han standsede os og udtalte sin medfølelse i anledning af dødsfaldet, men så føjede han til: "Jeg kan heller ikke forstå, at en fornuftig kone som fru Weber kunne indlade sig på sådan noget som en operation. Liv og død står dog i Guds hånd." Jeg var både forarget og vred. Jeg mente jo, at det ikke kunne være mere ugudeligt at lade sig operere end at tage medicin, og det gjorde provst Hejberg såmænd nok selv.

Hvor kunne en præst sige den slags om min gode, rare mormor!!!!

Der gik kun nogle måneder, så var det tante Laurine, der blev syg. Hun sad og syede så flittigt på en meget smukt broderet flæse til mit konfirmationsskørt, der skulle bruges den 22.april. Men inden hun blev færdig med arbejdet, måtte hun gå til sengs, og i løbet af kort tid døde også hun. Det var vist lungebetændelse.

Hendes død var også en sorg og et tab for os, hun var så god og rar og altid glad, og så havde hun en vis evne til aldrig at træde frem på farmors bekostning, selvom hun var meget livligere. Hun forstod, at hjemmet var farmors. Denne opfattelse har jeg fået bekræftet af Ellen Falke.

Når jeg nu tænker tilbage på min konfirmation og forberedelsen, er der ikke mange af domprovstens ord, der har fæstnet sig. Men en ting prøvede han at lære os og indprente det meget alvorligt: vi skulle bede hver dag og læse blot et lille stykke i vores bibel. De to ting har jeg praktisk talt gennemført - omend i de unge år med manglende forståelse. Om selve konfirmationen husker jeg mere.

Det begyndte med, at mor og jeg rejste til København, hvor vi købte et kongeligt udstyr til mig - seks af hver - dertil en nydelig grå spadseredragt, som kostede 25 kr. Mine kjoler blev syet hjemme. Og mor købte til sig selv - ganske stridende mod hendes lyst - et meget fint lille blonde-slag, der skulle bruges som overtøj, når hun og jeg skulle på takkevisitter. Desuden fik mor købt sig en meget fiks lille hat. Men når man tænker på, at det kun var tre-fire måneder efter mormors død, så forstår man, hvor det har været svært for mor, men hun har vel erfaret det samme som vi andre,

at jo mere man tænker på andre, jo lettere glemmer man sig selv.

Selve den store dag begyndte med, at far kom ind til mig, inden jeg var stået op, og han forærede mig en lille ovalformet opal indrammet i en krans af små perler. Far fortalte, at han havde byttet sin guldurkæde hos guldsmeden og på den måde fået brochen, som endnu hører til et af mine kæreste smykker, og et af de smukkeste.

Af mor fik jeg en guldkæde, som hun havde fået af onkel Niels, da hun blev konfirmeret, også den har jeg brugt mange gange og tænkt på den dag, jeg fik den.

Både mor og far gav altså af deres eget, så gaven derved fik dobbelt værdi.

Selve konfirmationen i domkirken var meget højtidelig, og jeg var meget betaget, men sandheden i ære: så druknede noget af alvoren i de masser af gaver, blomster og telegrammer, jeg fik. Jonas mødte os ude i entréen med de ord: "til lykke -- der er kommet et meget fint cigaretetui til dig." Det viste sig nu at indeholde en meget smuk guldbroche. Til Jonas' store skuffelse.

Af mine søskende fik jeg et malmskrivetøj, og så har de åbenbart haft lidt penge tilovers, for jeg fik samtidig en træblæksuger, som jeg brugte efter bestemmelsen i 41 år, men efter fars død tog jeg den, han havde brugt i 57 år, antagelig fra sin start som mester. Den anden blev samtidig degraderet til at holde vinduet i mit soveværelse åbent på en passende sprække om vinteren, idet den kunne presses ind mellem vindue og karm.

Hele familien var jo samlet til middag, men de to, mormor og tante Laurine, savnede vi.

Bedstefar flyttede snart efter mormors død til en mindre lejlighed i onkel Johans ejendom, hvor han boede med sin husbestyrerinde, et vistnok dygtigt og flinkt menneske, men hun havde en fast hånd.

Jeg husker ikke bestemt, når bedstefar døde. Der gik vist et årstid, så blev han indlagt på amtssygehuset i Roskilde. Og en eftermiddag kom faster ind hos os efter et besøg på hospitalet, og hun fortalte, at han lige var død. Jeg husker, at jeg græd bitterligt - mindre af sorg end af samvittighedsnag. Jeg var klar over, at jeg ikke havde været synderlig flink til at besøge ham, og også en sekstenårig kan føle det svært at stå over for dette ubarmhjertige: for sent!

Omtrent ved samme tid blev farmor syg. Ja, syg det havde hun været længe. Så længe, jeg kunne huske, havde hun altid været træt og haft svært ved at gå f.eks. op og ned af trappen.

Det var ved vintertid, der en aften kom bud, at vi måtte komme ned til farmor, for nu var det snart slut. Far og jeg fulgtes, om mor var gået eller kom senere, husker jeg ikke, men hun var der da. Jeg husker turen over domkirkepladsen med stærk blæst og drivende skyer. Og jeg kan se for mig, hvordan vi alle gik ind til farmor, som var flyttet ind i det lille kabinet bag dagligstuen. Der lå farmor bleg og stille, gjorde ikke indtryk af at opfatte, at vi var der. Derefter satte vi os tavse og alvorlige ind i dagligstuen for at vente på døden.

Det var af stor værdi for familien, at hjemmet ikke blev lukket efter farmors død. Faster og onkel Johan blev boende der, og vi kom der ofte og følte os altid meget velkomne.

Sidste gang vi var samlet var den 12. februar 1935, da faster havde bedt os komme til hendes fødselsdag, og vi havde sikkert alle en anelse om, at det blev sidste gang. Da boede de dog ikke i den gamle lejlighed i stuen, men var flyttet op i lejligheden på første sal. Onkel Johan blev boende der til sin død i 1940, han fik sin unge pige som husbestyrerinde, og han var altid meget taknemmelig, når vi kom med "bumletoget", d.v.s. at vi, mens far sov til middag, aflagde små besøg hos Vollemor og onkel Johan.

Karakteristisk for faster var det også, at hun nogle måneder efter farmors død tog tante Natalie i huset, hun var søster til tante Laura, som ikke kunne have hende i sin tjenestelejlighed, da tante Natalie var hårdt angrebet af kræft. Men faster tog imod hende som den naturlige sag, hun havde jo plads. Ja! Plads i hjertet!

Faster passede og plejede sin kusine til hendes død, et meget svært sygeleje.

Hvem ville gøre det i vore dage?

Nej, nu hjælper man med penge! - Hvis man hjælper; der er jo så gode sociale forhold!

Vi unge følte det på sin vis som noget naturligt, at de tre gamle, farmor, tante Laurine og bedstefar døde, de var jo trætte og syge, men at mormor skulle dø, hun havde jo fornylig været rask og arbejdsdygtig, det var så svært at forstå.

Og at lille Agnes døde, var os ganske uforståeligt.

Dog lærte både mor og vi andre at se, at ikke alene kunne der være en kærlig tanke fra gud, men der kunne også være en naturlig grund til det.

En anden familie i Roskilde havde en lille dreng, et sundt og kraftigt barn, men også han fik kramper, og også til ham blev professor Friedenreich hentet. Drengen kom sig tilsyneladende, men det varede ikke længe, før kramperne kom igen, og det skete i perioder gennem mere end tredive år. Og samtidig var han dybt åndssvag!

Så hellere en grav!

Det brændende spørgsmål

Efterhånden var der et spørgsmål, der trængte sig mere og mere frem: hvordan kommer børnene til verden?

Vi vidste, at de lå inde i deres mor, det være sig både hos mennesker og pattedyr, men længere strakte vores viden sig ikke. Vi spurgte vores mødre og fik det svar, at det var ikke noget, børn skulle tænke på; når vi blev store, skulle vi få besked. Jo tak, men der var meget langt til den tid,

hvor vi blev det, de voksne kaldte for store, og vi ville vide besked.

Ufatteligt, at det kun er 60 - 70 år siden, at mødre kunne og turde lade deres pigebørn gå så uvidende rundt og sende dem ind i ægteskabet uden anelse om, hvad det var. Men sådan var vist de fleste mødre, og det skyldtes uden tvivl en vis blufærdighed.

Storken var for længst likvideret, og min gamle legekammerat Oskars hypotese om, at maven revnede på langs, havde vi også kasseret. Men kunne vi ikke få besked hos vores mødre, så måtte vi søge andre steder hen.

Poulsens havde på det tidspunkt en stor, tyk og usympatisk pige, Oda, og en aften da Volleforældrene ikke var hjemme, gik vi ind til hende. Hun benyttede lejligheden til at fortælle os lidt.

Tydeligst husker jeg hendes oplysninger om, at der var uartige damer, der tog imod herrebesøg for penge, og herrerne kunne let finde dem, for de havde altid højrøde gardiner og lampeskærme.

Hvad de samme herrer foretog sig hos disse damer, stod lidt tåget for os, men det måtte vist være noget med at få børn. Men fik damerne børn med alle herrerne, måtte de jo blive en forfærdelig masse. Begrebet ni måneder kendte vi ikke, og kunne det ordnes på eks. på en måned, ville antallet af børn unægtelig blive foruroligende.

Til alt uheld blev det netop nu meget moderne at hænges ampler op i stuerne som hyggespredere. Det var store glasbeholdere af forskellig farve. De hang ned i metalkæder og i bunden anbragte man en lille olielampe eller lysestump. En dag fortalte mormor mig, at hun skulle ned hos isenkræmmer Fischer og købe en ampel, og jeg måtte gerne gå med sammen med moster Va. Vi kom ind i butikken, hvor der hang rækker af ampler i mange farver, men til min rædsel bestemte mormor sig for en lyserød, selv om jeg meget indtrængende foreslog en gul, blå eller grøn.

Det var altså ganske ubegribeligt: min pæne mormor med gråt hår og kappe med fine blomster og silkesløjfer.

Mormor var sikkert så uskyldig, at hun ikke havde anelse om de tvivlsomme damer med de højrøde lampeskærme.

Med mange buk lovede den lille vimse hr. Fischer at sende dette uanstændige stykke ud til fru. En så stor pakke blev i de tider ikke båret hjem af en virkelig frue.

Amplen blev hængt op i krogen ind mod spisestuen, og familien samledes for at beundre den, og efter lange overvejelser blev Haralda og jeg enige om, at lyserødt næppe var så farligt som højrødt.

Men vi måtte videre i vores søgen efter kundskaber.

I nogle år var mor og vi børn ofte bedt over hos mormor til kaffe søndag eftermiddag, når far var optaget. Bordet var dækket i dagligstuen. Der var nogle af de dejligste små kopper, jeg mindes at have set. Ret lave i forskellige lyse pastelfarver. Og så lå de små kaffeskeer der; dem har jeg nu,

d.v.s. Simon har fået de seks. De er meget yndige, svagt forgyldte i laffet og med en lille kugle på enden af skaftet.

Men når al den herlighed var betragtet og kagerne spist, begyndte mor og mormor at tale om børn og sygdom og mad o.l. for mig uinteressante og kedelige emner.

Men hvor der er en vej, er der også en vilje. I mormors store bogskab stod der på nederste hylde et stort leksikon - et sådant fandtes ikke i Allehelgensgade – jo måske på kontoret. Og jeg greb chancen, listede en bog ad gangen ud og slog op på alle de "uartige" ord, jeg kunne finde. Fødsel, livmoder og lignende. Sandheden i ære øgede de ikke min viden synderligt, da jeg manglede anatomiske kundskaber for at fatte det hele.

"Hvad er det du læser så ivrigt?" spurgte de voksne undertiden, og jeg svarede: "Nåe, sådan lidt forskelligt". Hverken mor eller mormor kunne drømme om, at jeg læste den slags i mormors hyperanstændige dagligstue med nøddetræsmøbler betrukket med rødt plys og med pillespejl fra gulv til loft med figuren af drengen og hunden på hylden under spejlet.

Iøvrigt var mormors stueindbegrebet af hygge, og både hun, mor og jeg dyrkede i de år bøge- og kastanjetræer, som vi tog i skoven og havde stående i kælderen en tid. Et år havde mormor en skovjordbærplante i urtepotte, den stod i vindueskarmen på en lille blomsterholder, eller hvad nu det kaldes, forneden er den af metal, så kommer et mellemstykke af porcelæn med nogle ganske små fintmalede blomstermotiver, og derover igen en metalplade.

Den står i min vindueskarm, så jeg kan se den i øjeblikket. Jordbærplanten stod først med masser af hvide blomster og siden så dryppende fuld af små skovjordbær, et syn der fik folk til at stå stille uden for vinduet.

En sommerferie havde Haralda besøg af en kusine, Astrid, datter af Vollefars bror, distriktslægen i Terndrup. Hun blev jo som lægedatter udspurgt, og hun fortalte med stolthed, at hun med egne øjne havde set en fødselstang, og hun havde endda taget den og lagt den i sin fars taske, når han i en fart skulle ud i forretninger. Men hvordan den blev brugt? Nej, det kunne hun ikke svare på.

Samme Astrid var en gæv pige: da hun som syttenårig kom til et af de store hospitaler i Århus som husholdningselev, imponerede hun hele personalet ved første morgen at spadserer på hænderne fra stueetagen ned til køkkenet i kælderen.

På en eller anden måde opsnappede vi også, at der var noget, der hed de "grimme sygdomme", hvad det så end var.

Men her kom heldet mig til hjælp. Far var medlem af en læsekreds, hvor han hver eller hver anden torsdag fik to bøger bragt fra boghandler Flensborg. Jeg havde altid lov at tage og læse, hvad jeg havde lyst til. En dag så jeg, at en af bøgerne var skrevet af Gyrithe Lembche - et for mig ukendt navn, men den bar det lovende navn: Folkets Synder.

Far var i København, kom ikke hjem før ved sengetid, så jeg tog bogen med op i mit værelse, og

ved at læse det meste af natten, fik jeg da læst den bog, der åbnede for helt nye perspektiver.

Næste eftermiddag cyklede Måren og jeg ud ad Ringsted Landevej hvor vi lagde os på maven på en grøftekant, og her gav jeg Måren del i al min nyerhvervede viden. Bogen udkom i 1899, hvor jeg var fjorten år og Måren tolv et halvt år, så hun fik da sine oplysninger i tide. Men Måren var en klog og udviklet pige, og vi var begge dybt rystede, forargede, forfærdede og rasende over, at kvinder kunne udsættes for den slags.

For nylig tog jeg bogen hjem fra biblioteket og fik mit indtryk bekræftet. Bogen må på det tidspunkt absolut have haft sin mission. Den handler om to unge piger, der bliver gift, og efter kort tids forløb bliver den ene, en ung og frisk pige, svag og uarbejdsdygtig, hvilket naturligvis også tager på hendes nervesystem, og dette fører til en skilsmisse. Manden trøster sig en tid med løse forbindelser og efter skilsmissen tænker han på at gifte sig igen.

Den anden unge pige er tilsyneladende rask den første tid efter brylluppet, men da hun får et barn, bliver dette hurtigt sygt og dør. Også hun bliver skilt. Hendes mands sygdom bryder ud, og da han ser, hvor det bærer hen: et liv i rullestol, skyder han sig.

En yngre læge, en ven af de to unge familier, selv dødsmerket af tuberkulose, skriver til deres højtansete læge og bebrejder ham i hårde ord, at han ikke i tide advarede mændene mod at gifte sig, da han måtte vide, hvad de fejlede, og hvad følgerne deraf ville blive for hustruer og børn. Samtidig advarede han ham mod at tie over for den mand, der tænkte på at indgå nyt ægteskab.

Bogen er skrevet med hele Gyrithe Lembches dygtighed, intelligens og livsvisdom, og så er hendes hjerte stærkt optaget af problemet. Gyrithe Lembche burde have haft fortjenstmedaljen for den bog, som i de tider var et nyt og dristigt fremstød.

Om aftenen efter turen med Måren, kom jeg ind i spisestuen, hvor far sad med sin avis. Uden at se op sagde han: "Jeg plejer ikke at blande mig i, hvad du læser, men denne gang er der kommet en bog, som jeg vil bede dig lade være at læse". "Jeg har læst den" svarede jeg. "Nå" sagde far og forskansede sig bag avisen. Det var den tids seksualoplysning.

Så let slap min generation og de følgende ikke fra det. Heldigvis!

I den forbindelse mindes jeg en oplevelse i 1924: Simon var ni år og var lige kommet ind i underskolen i Holte. En af de første dage, da han kom hjem fra skole, spurgte han: "Mor hvad er hud- og kønssygdomme?"

Jeg blev lidt overrumplet over spørgsmålet og for at vinde tid til at tænke, spurgte jeg ham, hvorfor han ville vide det. "Jo, ser du, vi har en dreng i klassen, og han har meget flottere mad end vi andre, både skinke med røræg og ål og sager og nu har jeg set i telefonbogen, og der står, at hans far er specialist i hud- og kønssygdomme, så jeg tænker, det må være noget, der kaster godt af sig."

I det samme øjeblik kom jeg til at tænke på en episode, der lå et årstid tilbage. Vi boede dengang et sted, hvor der af legekammerater i Simons alder kun fandtes en lille pige, Lise. Hun var sød og fra

et godt hjem, så det gik udmærket, men en dag kom han hjem og sagde: "Ved du hvad, mor, Lise spurgte om jeg ville kysse hende". " Nå, sagde jeg, og hvad gjorde du så?". "Jeg sagde da: "vel vil jeg ej". Og så føjede han til: "sådan en smørbøtte!"

Men denne oplevelse fik mig til at tænke, at oplysning vist alligevel kunne være gavnlig allerede på dette tidspunkt, så jeg måtte til at give en meget populær fremstilling af sagen.

Med denne viden suppleret med iagttagelser i dyrelivet, brudstykker fra de voksnes samtaler og et og andet fra bøger og blade var vores behov for viden på dette område så nogenlunde dækket, så vi lod problemet ligge.

Jeg har lyst til at føje til, at jeg trods videbegærlighed aldrig har drøftet dette problem med andre end mine tre venner, Astrid og så den ene gang med den uheldige Oda.

Mange vil ved at læse dette tænke og sige: "hvor har I dog kunnet være så dumme og uvidende?"

Hertil vil jeg svare, at der er vist ingen, der kender lidt til Karin Michaëlis' forfatterskab, der vil betegne hende som uskyldig. Og dog ---- Prøv at læse side 282 i hendes erindringsbog, "Vidunderlige Verden". Her fortæller hun om, hvordan hun som sekstenårig en aften sent stod op af sin seng og gik op til familiens læge, fordi hun pludselig blev angst for, at hun skulle have et barn; hun havde kysset en kommis, og nu ----

Lægen talte lidt med hende og endte med at sige: "Du er jo aldeles mageløs dum. Jeg har ikke i hele min praksis truffet et så blændende uvidende stykke pigebarn."

Sådan var tiden. Karin Michaelis var 13 år ældre end jeg og provinspige som jeg.

I vore dage taler man om seksualoplysning, så det undertiden kan virke let irriterende, fordi det er gentagelser og gentagelser, men tusind gange hellere det end gamle dages fortielsessystem. Herved blev jo hele seksuallivet trukket ned på et lavere, på et lavere plan som noget urent, der ikke tålte dagens lys. Og samtidig nedbrød det fortroligheden mellem forældre og børn, afskar os fra at komme til vores forældre med andre alvorlige problemer.

Dette tavshedssystem var afgjort velment, men ligeså afgjort uklogt.

Unge

Trods alvor, sorg og død gik livet jo videre, og vi unge tog imod de værdier, livet bød os.

Der gik pludselig en sand epidemi gennem Roskilde, vi blev ganske opslugt af interesse for litteratur og specielt for lyrik. Det er jo ikke noget enestående, alle unge med åbne sind interesserer sig vel for kunst.

Foran mig ligger en lille bog i sort voksdugsbind, hvori jeg fra 1900 til 1904 har nedskrevet forskellige af de digte, der har talt mest til mig. Også nogle prosastykker er kommet med. Og det er pudsigt at se, hvad vi har læst; åbenbart alt indenfor rækkevidde, rub og stub i en pêle-mêle. Jeg anfører nogle forfatternavne: I.P. Jacobsen, Ernst v. der Recke, Oehlenschläger, Drachmann, Jenny Blicher-Clausen, Paludan Müller, Valdemar Rørdam, Goethe, Bauditz, ja, selv Browning går vi ikke af vejen for, endda på engelsk.

I.P. Jacobsen var den første, vi var helt vildt begejstrede for. Vi kunne en masse af hans digte udenad; veg ikke tilbage for at deklamere alle fire vers af: "Det bødes der for" --- med en så dyb overbevisning, som man i reglen kun kan præstere over for problemer, man forstår i meget ringe grad.

Så var der digtet: Det er stævnemødets time/Det er stævnemødets time/I en stor og gylden stime/stryger lyset fra min lampe/over haven, over heget/over langt, langt bort. ---

Tænk, om vi engang skulle opleve det, et stævnemøde i måneskin eller under en lygte med duggede ruder og vissent efterårsmørkt løv dalende langsomt ned! Der var vel nok noget at glæde sig til, der var bare ingen, der stævnede os. -

- Den gang ---

Og der var det "dejlige" lille stykke fra Niels Lyhne. Der var et andet et: der hvor hun står ret op og ned og længes på den brune hede med kinden tvunget til hvile i de foldede hænder. ---

Hvor var det sandt. Men vi behøvede nu ikke en returbillet til Jyllands brune hede; vi længtes så udmærket på de toppede brosten i lille Roskilde.

Længere henne fandt vi ordene:

"For den ved jo, det er til, det den ikke ved, hvad er" - og senere igen:

"---endnu den første kærligheds dæmring, der ligger som underlig vår i luften og svulmer med en længsel, der er vemod, med en uro, der er vankende lykke ----." (Broderet ornamentik, som en senere kritiker kalder det).

Det er jo ikke helt lidt for en sekstenårig at skulle gribe alt det og få det sat lidt i orden. Nå, det forlangte vi heller ikke af os selv, vi fyldte blot på i vores unge, umodne sind.

Jeg holdt nu mest af digtet: "Men alle gode tanker kan slet ikke dø/før endnu bedre tanker/er spiret af deres frø." Det var store ord!

Allerede mens jeg gik i skole, fik vi fat i Jenny Blicher -Clausens bøger og hendes digtsamling Gyldenregn.

Der er ikke tvivl om, at hun var noget sentimental og højstemt, kunsten var også lidt tvivlsom, men tankerne havde hun, og dem greb vi, navnlig jeg, med begejstring. Haralda var vist lidt for moden

på det tidspunkt. Men et af digtene var vi enige om, det satte vi som "motto for vort liv", intet mindre! Det lød sådan: "Skriv, skriv, du dejlige liv/skriv, hvad du vil/jeg byder mig til/ kun ikke de tomme, de hvide blade."

Det var godt sagt!

For vi ville jo leve livet!

Hvad vi mente med dette udtryk, kunne vi vist have haft svært ved at forklare nærmere.

En dag i 1902 kom Harald med Valdemar Rørdams bog GUDRUN DYRE, og havde bølgerne ikke gået højt før, så gik det løs nu. I bogen er de to unge, Sigurd og Gudrun, ude en aften, og han trygler hende om at blive hans. Hun vægrer sig længe, siger blandt andet: "Nej, Sigurd, jeg synes, man altid helst må rette sin lille lovebog efter det store samfunds love."

Nanna og jeg holdt med Gudrun, Haralda og Måren med Sigurd. Vi diskuterede luften glødende.

Og det var svært at træffe en afgørelse, for der stod lidt senere: "Da vendte hun sig til ham/og lo ham ind i øjet./"Sigurd, sa' e hun sagte/hvad ondt, der end skal ske,/så skal jeg altid tilstå,/at mig har lykken føjet,/for jeg fik lært at elske,/jeg fik min sjæl at se."

Det lød meget overbevisende, og der var jo det, at hvis hun nu havde sagt nej, og Sigurd så aldrig var kommet igen, eller der ikke var kommet en anden Sigurd, så var hun jo endt som en gammel pige, der aldrig havde levet. ---

Og et andet sted stod der: "Men den, der selv tør tage sin skæbne i sin hånd/ hersker i sjælens kejserdom og legemets kongerige."

Trods alle skønne og overbevisende ord stod vi dog alle fire fast på vores standpunkter.

I.P. Jacobsen skrev jo ganske vist: "... det smiles der bort i en stakket stund, hvad bort man i år kan ej græde."

Men være "moralsk" af frygt for følgerne, det var simpelthen slavesind, noget vi var højt hævet over. Hin motivering var denne: "Jeg ville ikke, at den mand, jeg holdt af, skulle forringe sig selv ved at foretage sig noget, som han inderst inde vidste var forkert, selv om - - - - ."

Mine tanker var vel nok mindre klart og knapt udtrykt dengang, men det er et standpunkt, jeg har forfægtet hele mit liv.

Hvorom alting var, så blev Haralds bog en dag af os alle i fællesskab bragt op til en bogbinder langt oppe i Algade, og vi valgte et ganske pragtfuldt bind af alligatorskind - som ganske vist var fremstillet af papir - men det var bogen værdigt, og forsidebladene blev lyseblå med flyvende, uskyldshvide måger og ryg og hjørner af ægte skind.

Mindre kunne ikke gøre det.

Et eller andet sted mødte vi nogle strofer af Browning:

“If happiness comes,/life will be sweet/if it does not come/life will be bitter/bitter and not sweet/but yet to be burn.”

Det var unægtelig nogle molakkorder, men det var en utænkelig tanke, at livet netop for os skulle blive bittert, ”bitter but yet to be burn”.

Det hele lå jo så lyst og strålende for os.

(Ved ikke, om digtet er af Robert eller Elisabeth Browning.).

Vi gik da heller ikke selv af vejen for at skrive vers, undskyld - digte. Nej, vi kilede trøstigt på, og jeg må sige, at Haralda og Måren skrev ganske forbløffende ting, gode ting, når man tænker på deres alder. Jeg har et par af dem liggende, og undres, når jeg ser dem.

En dag skete der noget ganske sensationelt; en af os havde været på sommerferiebesøg - jeg husker ikke hvem af os, det var - men hun havde da læst en bog, hvori en ugift kvinde bliver mor - fordi hun vil have ret til at leve livet som kvinde.

Her var Haralda, Måren og jeg glødende ivrige for sagen, selvfølgelig skulle enhver kvinde have lov at blive mor; det var da hendes soleklare ret. Nanna var imod, men det førte til endeløse diskussioner.

Lykkeligvis var der dog ingen af os, der følte trang til at praktisere vores seksten-sytténårige ret til at blive mor.

For en halv snes år siden blev der skrevet om dette problem i bladene, spalte op og spalte ned. Og da jeg en dag kom ind til Nanna, spurgte hun med et lille drillende smil: "Hvad siger du til det?"

"Jeg siger afgjort nej, for et barn har ret til både en far og en mor", svarede jeg, som fraskilt talte jeg jo af sørgelig erfaring.

"Så har du skiftet mening siden dine unge dage", sagde Nanna, og det gik op for mig, hvad hun tænkte på; jeg havde ganske glemt den omtalte bog.

Jo, der var nok, der kunne sætte tankerne i sving, og der var meget, man skulle tage stilling til.

Men jeg sidder nu og tænker, at hvis vores forældre havde været forstående og givet os besked om hele slægtslivet, så var vi vel også kommet til dem med andre problemer. For hvor let kunne vi ikke have ønsket at "herske i sjælens kejserdom og legemets kongerige".

Og det var ikke i den kulørte presse, vi fandt alt dette, nej, det var den fineste, fine litteratur og netop derfor dobbelt farlig.

For at al denne højstemte begejstring for poesi ikke skulle få os til at flyve op som måneraketter,

var det uhyre belejligt, at cirkusdirektør, baron Knuth opslog sit paulun i Roskilde for flere vintre, og at far samtidig fik bygget et ridehus, hvor vi fik undervisning i ridning. For sad man på en hesteryg, så var både I.P. Jacobsen og Gudrun Dyre glemt for en tid.

Vi red i ridehuset sammen med forskellige af byens borgere, herrer og damer, og vi benyttede baronens dejlige cirkusheste Diana og Gentleman, Preciosa, Fritz og hvad de nu hed. Og vi havde nogle meget fornøjelige timer, foruden at vi virkelig fik lært en del. Vi travede, galopperede, traverserede, voltigerede og sprang, så det var en lyst.

Det var dejlige timer, men endnu bedre var det alligevel at ride ud enten sammen med far eller alene eller med en tilfældig ledsager. Far og jeg havde mange oplevelser på vores ture, så naturen på nært hold på alle årets tider og i al slags vejr, der var en Påske, hvor vi tre dage i træk kom drivende gennemblødte hjem, men tøjet blev tørret på tørreloftet over fyrrummet oppe på fabrikken, så det gik så nemt.

En tur glemmer jeg aldrig. Far og jeg lod hestene tage en galop ud over Parcelgårdens marker, hvor kornet stod i hove, som vi sprang over, og vi red videre ud, hvor jeg aldrig havde været. Og der mødte vi en gammel mand, som vogtede en flok får, og i hænderne havde han - en bindehose. Et syn, man ikke glemmer, og det var omkring 1900.

Måren og Haralda red lidt, men de var nu ikke videre interesserede, til gengæld var far, Harald, onkel Johan og jeg helt tossede. Vi talte om heste og ridning sent og tidligt. Vi kunne ikke spise en frikadelle uden samtidig at drøfte Dianas gang, hvordan Gentleman bar, hvor højt vi havde sprunget o.s.v.

Stort set var det nu kun godt. Det var en dejlig motion for unge kroppe, og hvor var far god til at betale ridetimer og sørge for, at vi meget ofte kunne låne en af hans heste til en ridetur.

Harald, Anna, Marie-Louise og Jonas

Men samtidig tog far sig af andre sider af vores opdragelse, ja, jeg taler her om min egen.

Han tog mig og undertiden også Haralda med i teatret, og det var en oplevelse første gang at sidde i det festlige rum i det Kgl. Teater. Vi begyndte ikke småt. Vi hørte en vinter Lohengrin med Herold, Faust vistnok med bl.a. Høberg, Bajadser med Helge Nissen og Carmen med: - det har jeg glemt!

Før eller efter teatertid gik vi ind på en restaurant og fik lidt at spise, far holdt nemlig på, at man skulle også lære at opføre sig korrekt på en restaurant.

Vi kom også til de årlige koncerter i Musikforeningen. Derfra husker jeg i øjeblikket bedst kammersanger Simonsen med den mægtige stemme, kammersangerinde Ida Møller, Fini Henriques, der med sin bastante figur og sit barokke udseende dog kunne spille så fint og nænsomt, som om han næppe berørte instrumentet. Ulla Koppel spillede også på sin violin, så man følte, at hver fiber i hende og hele hendes sjæl var med. Og studentsangerne ikke at forglemme. Uden at være musikalsk kan man jo dog lykkeligvis glæde sig over musik, ligesom et menneske kan glæde

sig over en blomst uden at kende dens navn, voksested og andre botaniske forhold.

Far mente også, at det hørte med til en ung piges opdragelse, at hun lærte at rejse, så da han ikke selv kunne tage sig tid til at rejse, lod han mig knap attenårige pige rejse med Rees Rejsebureau. Vi var meget heldige, et lille behageligt selskab og en glimrende, kundskabsrig og rejsevant fører, som til sine andre fortjenester føjede den, at han var ung og meget elskværdig. Vi var først i Berlin, så slotte og gravmonumenter. Derfra tog vi til Dresden, hvor vi ankom midt i den dejligste blomstertid, syrener og guldregn strålede mellem de skønne, gamle bygninger med de irgrønne kobbertage, og i parken stod en overdådighed af mere end mandshøje Rhododendron.

Skønnere end al det var dog Galleriet. Og vores fører viste og forklarede og gjorde opmærksom på småting, som ville have undgået en uindviets øjne.

På den rejse opfattede jeg, at kunst var en ubetalelig værdi - også når det ikke gjaldt lyrik.

Og nu er det meste af al den skønhed ødelagt af bomber!!!!

Vi omgikkes i de år en yngre familie, ingeniør Ussing, og far fik det ordnet sådan, at fru Ussing og jeg læste kunsthistorie sammen. Vi benyttede Lubckes meget store og indgående bog med talrige og gode illustrationer, en bog, som far ejede.

Det interesserede os begge, og selv om det ikke gav noget dybtgående kendskab til alle de gamle mestre, så gav det dog en oversigt, som senere hen har været af værdi, i al fald for mig.

I 1906 gav far mig en rejse til Tyskland og Schweiz sammen med Nanna, hendes far, bror og svigerinde. På den rejse interesserede det mig mest at se Nürnberg, hvorfra min oldefar var udvandret.

I 1908 fik jeg lov til at rejse til Finland, der stødte Harald til mig, og vi var ved Imatra, som dengang var stort og betagende, og da vi kom til Wiborg, blev vi enige om, at det næsten var vores pligt også at tage til Sct. Petersborg. Vi kørte altså dertil gennem Karelen, Østkarelen og Ingermanland, hvor krigen rasede ti år senere, og hvorfra der er sket utallige deportationer. Selve Sct.Petersborg var en oplevelse, noget ganske fremmedartet, men ikke tiltalende.

Far var kultursprederen i hjemmet, jeg brugte udtrykkelig ordet "sprederen", for trods alt sit arbejde havde han et åbent sind for alt smukt, nyt og gavnligt.

Det var far, der kom og fortalte mor og mig om meget forskelligt, hvor meget af dette har Harald opfattet, det ved jeg ikke, men de to års aldersforskel har vel nok gjort sig gældende.

Der er enkelte ting, jeg husker, f.eks. kom far en formiddag ned fra kontoret eller vel snarere hjem fra byen og fortalte om massakrerne i Armenien, et begreb jeg aldrig før havde hørt tale om. Men det var jo noget, der i al sin gru satte dig fast i et barns sind. En anden dag kom far og fortalte om Gentoftelykken, hvor en del søndagsglade mennesker var blevet dræbt eller kvæstet ved en togkatastrofe. Det var den hidtil største i Danmark.

En anden dag kom en af vores unge piger ind og afleverede nogle småpenge til mor og lagde dem på dugen. Men straks forklarede far, hvor forkert det var, da penge gik fra hånd til hånd, så der var en mængde baciller på dem. Hvorefter far gav os en meget populær forklaring om samme baciller.

Det var også far der kom hjem med I. P. Müllers bog, og i mange år dyrkede far og jeg "systemet", kolde bade og gymnastik for åbent vindue.

Midt i alt dette gode og glade liv kom der igen sygdom i hjemmet. Denne gang var det den godt og vel otteårige Anna, der blev syg. Det viste sig ved, at hun om morgenen, vel en halv snes minutter, før der var grund til at gå til skole, begyndte at græde og hyle, så det genlød over hele huset. Hun forklarede, at hun var bange for at komme for sent. Hun fik naturligvis skænd og formaninger og trøst, men lige meget hjalp det, hun græd ganske ubehersket. Jeg forklarede hende, at jeg var ikke en dag i hele min skoletid kommet for sent, så hvis hun blot ventede på mig, og vi gik en kvart over otte, var det meget rigelig tid.

Intet hjælp.

Så trådte faster til og tilbød at gå en tur med Anna hver eftermiddag, så hun kom ud i den friske luft, men hvad skete? - Længe før Anna skulle være hos faster, begyndte grædescenen igen. Faster hentede hende da hver dag, men efterhånden blev Annas nervøsitet så stor, at doktor Schiøtz anbefalede et ophold på Refsnæs. Det betalte far som sædvanlig med glæde, blot det kunne hjælpe et af hans børn. Anna var der i to perioder, og jeg fulgte hende ned første gang. Det hele gjorde et meget tiltalende indtryk, smukke omgivelser, hyggeligt hjem, en lille flok børn og fremfor alt en meget sympatisk yngre dame som leder. Det hjalp Anna - sikkert for hele livet - og det var det vigtigste.

Når jeg tænker tilbage på mit hjem, så er der dog to ting, jeg ikke kan lade være at bebrejde mine forældre lidt.

For det første fik de ikke fremelsket den følelse mellem søskende, som man træffer i andre søskendeflokke.

Vi gik hver sin vej. Jeg havde som nævnt mine venner, Harald havde Oscar og Carl Johan Schledermann, Jonas havde Holger Schledermann og Knud Helmers. Og Anna havde to veninder, den lille spillevende og intelligente Ebba Heckscher, hvis mor var blevet gift med lektor Schoustrup i Roskilde, og den yndige, søde og nydelige Gudrun Jørgensen, en slægtning af Nanna Bolt-Jørgensen, og som p.g.a. sygdom i hjemmet opholdt sig i Roskilde gennem mange år. Hvad de tre pigebørn har set i hinanden, fatter jeg ikke den dag i dag, så forskellige, som de var. Men venskabet mellem Ebba og Anna har da stået sin prøve gennem mere end 60 år, Gudrun døde meget ung.

Var vi sammen i et af hjemmene i Roskilde, ja, så holdt vi os for os selv, hver lille kreds for sig. Nu var aldersforskellen jo stor. Jeg var otte år ældre end Anna, og i den alder føler et otte år ældre pigebarn ikke synderlig fornøjelse ved at tale med så meget yngre småpiger; det hører der lidt mere modenhed til. Nu taler jeg udmærket med Ebba, når vi mødes, og er glad for hende.

Noget andet talte Harald og jeg om en dag: vi var begge kede af, at vi var kommet så tidligt ud af skolen, ikke havde fået realeksamen som Jonas og Anna. Far er til en vis grad undskyldt. Harald var jo ikke stærk, og så mente dr. Schiøtz og far, at det ville være godt for ham snarest mulig at komme til praktisk arbejde, derfor kom han i lære efter sin konfirmation. Som Harald sagde: "der blev slet ikke spurgt, hvad jeg havde lyst til at blive, det var på forhånd givet, at jeg skulle overtage forretningen, som nu i tre generationer havde været i familien Webers eje."

Harald har aldrig været den fødte træhåndværker, der som Jonas kan stryge kærtegnende hen over et stykke træ. Jeg kan forresten det samme. Harald har passet og oparbejdet sin forretning beundringsværdigt, men havde sikkert været gladere for at blive akademiker, evt. jurist. Jeg ønskede selv at komme ud af skolen, da den kedede mig på det tidspunkt, navnlig var tysk grammatik mig viderværdigt, men selvfølgelig kunne jeg lære det. Det er jo kun et spørgsmål om vilje, når man er normalt begavet. Og der er dog ingen grund til at tage hensyn til et umodent pigebarns nykker. Men far greb - vistnok med glæde - lejligheden til at tage mig ud og lade mig gå i huset hjemme og lære husholdning hos mor. Det var jo fars rædsel at tænke sig, at hans datter skulle blive "blåstrømpe", ugift, gammel pige, nej, jeg skulle lære husholdning, giftes og få børn. De to sidste ting stemte med det program, vi fire pigebørn havde sat op, men husholdningen har aldrig været min lyst, kun en pligt. "Hvorfor blev du så husholdningslærerinde?", er jeg så ofte blevet spurgt.

Dertil kan jeg kun svare, at den teoretiske side af sagen interesserede mig, og så var det mit ønske at lære husmødre og unge piger at lave sund, billig, hurtig og samtidig velsmagende mad. Det har jeg også haft lejlighed til, først ved diverse kurser i provinsen, hvor mine elever var ubemidlede husmødre og fabriksarbejdere. Og hvor var de søde, glade og dejlige at arbejde med.

Ikke mindst har det i mit eget hjem været en uvurderlig hjælp, at jeg havde sans for økonomi, som gift med en privat ansat skovrider havde jeg meget små midler at råde over, og som fraskilt i ca.40 år har jeg i endnu højere grad haft brug for min økonomiske sans.

Men – selv om det til tider har kunnet være lidt besværligt, er jeg så lykkelig at have den medfødte forståelse af glæden ved at få udnyttet alt. Det er en arv fra mor.

Senere havde jeg under krigen en del foredrag fremme i radioen under udsendelserne fra Husholdningsrådet, og der gjaldt det om at finde det billigste billige. Og ikke et foredrag blev udsendt uden at være sanktioneret af Husholdningsrådets eksperter. Jeg husker, at en af damerne derinde sagde til mig: "De ved jo, at smør, æg og fløde er uartige ord, som ikke må forekomme, for de sidder rundt om i alle lande og i ministeriet her og aflytter udsendelserne, og de må ikke få indtryk af, at vi har for meget her i Danmark!" Jo, jeg vidste det, men engang brændte jeg mig dog og blev kaldt ind for at foretage en rettelse i mit manuskript. Jeg havde skrevet om en grønsagssuppe, kogt udelukkende på urter og selvfølgelig uden kødboller, men så havde jeg føjet til: hvis man nu kigger i sit spisekammer og ser, at der står en lille rest af en kødrand eller en stump medisterpølse, så kan man skære randen i små stykker eller flå pølsen og skære den i skiver og komme dette på suppen. Men en sådan overdådighed kunne man ikke tillade sig i året 1944. Det måtte stryges.

Far havde med andre ord sine grunde til at handle, som han gjorde, og både Harald og jeg har også fået vores store part af livets goder, men nogle flere sprogkundskaber og anden viden har jeg ofte savnet bittert.

Vor tids unge vil ikke kunne forstå fars antipati mod ugifte kvinder, men mange af de første "emanciperede", altså studerende, kvinder gjorde bevidst, hvad de kunne for at ugle sig ud i mandehatte, frakker, fodtøj o.s.v., så de tabte al kvindelig charme og ynde. Og den tanke, at ens unge datter skal blive en af dem, er ikke lystelig for en far.

En anden sund hæmsko for vores højtflyvende interesser kom omkring 1900. Henne i Provstestrædet hos Thor og faster Marie fik de på det tidspunkt to unge mænd i huset. Den første var Per, en fætter af Måren og Haralda, søn af distriktslægen i Terndrup. Han kom i tømrerlære i Roskilde, men ikke hos far. Han var en stor stærk fyr, fodboldspiller, en af de første i Roskilde, og han dansede aldeles brillant, hvad de vist lærte på Sorø Akademi. En svejtrit - aved om - med Per, det var klimaks af danseglæde, han holdt en fast, og til "Hønsefødder og gulerødder og halsen af en svane" førte han én sikkert gennem det tætteste mylder og med meget lange trin.

Den anden var Sven Brünniche, som var i lære hos far; han skulle være arkitekt, var søn af en forretningsmand i Rønne. Han var i mine øjne indbegrebet af al mandlig skønhed, havde grå øjne, let krøllet hår, gik med lorgnetter, havde et svagt anstrøg af melankoli og var meget velklædt. Desuden havde han tennisnet og bolde med. Nettet blev spændt op i Vollefars skolegård, vi fik ketschere og bolde, og så tilbragte vi mange dejlige timer der. Om søndagen gik vi tre pigebørn, de to unge mænd og Thor lange ture i skoven, senere kom Kittys søster, Mimi Krogh og hendes bror Pæsen med i flokken.

Vi havde det meget fornøjeligt, samledes også i Provstestrædet, hvor vi om aftenen legede alle mulige selskabslege, og Thor satte sig undertiden til klaveret, hvor hun akkompagnerede Haralda og Mimi, der foredrog:

"Husker du i høst ---- ", "Ak, kæreste hr. Guldsmed," Griegs "Lille Håkon", Haraldas yndlingssang, foruden mange andre.

Under første verdenskrig var det i Allehelgensgade, at vi legede de samme lege en søndag aften. Kitty, min mand og Haralda var der bl.a., og vi morede os dejligt, men den, der morede sig mest, var vist mor.

Kitty og Haralds Bryllup 1913

Vinteraftener mødtes vi på Olsgade-bakken, hvor vi kælkede på Pers og Bränniches udmærkede kælke. Det var strengt forbudt, og det hændte også, at en vægter lod sin harmfulde røst lyde ud over al idyllen. Så krøb vi i skjul i grøfterne, og når vægteren med sin blankknappede kavaj var forsvundet, dukkede vi op igen og fortsatte morskaben.

Efter de ture samledes vi ofte i Provstestrædet, hvor de to elskelige fastre trakteredes med te og forskelligt brød. Vi spiste det absolut med taknemmelighed, men lige så afgjort ikke med beskedenhed. Vi var unge og sultne efter den lange tid i frostkold luft, så vi tog for os uden at skænke det en tanke, at de to damer havde meget beskedne midler. Men der var ikke noget hjem, vi hellere samledes i. Vi fire pige børn havde aldrig interesseret os for drenge, havde aldrig "gået med" en dreng, men disse to i Provstestrædet var rigtige voksne herrer, så det var jo noget helt andet.

Egentlig flirt var der ikke, selv om et par hjerter kom i brand, men en oplevelse må jeg fortælle. Vi gik en aften hjem fra et bal og mit skobånd gik op. Jeg ville binde det, men straks trådte Pæsen galant til, det skulle han nok ordne, og mens hele flokken stod om os, udførte han denne operation, der var en meget lille smule dristig.

Hvor var man uskyldig i de dage!

En lille historie endnu skal med. Haralda og jeg fik en dag den komplet skøre ide, at vi ville klæde os på som "demimonder" og gå i Det kgl. Teater i første parket for at se, hvordan herrerne ville reagere over for den slags damer. Til dette formål skulle vi selvfølgelig være iført vores vildeste skrud, d.v.s. vores hvide uldne konfirmationskjoler, som dog havde fået korte ærmer og var nedringede efter vores mødres moralske begreber. Dertil skulle vi enten have korallerne fra vores dåb eller ametystcollier'et fra konfirmationen, og for at være helt sikre på at illudere, ville vi hver have en kamelia hæftet på barmen. Vi havde absolut ingen onde hensigter, men vi ville "kende

livet". Og flirt havde vi ikke begreb om; foragtede det dybt, når vi så andre stå og rulle med øjnene.

Desværre blev planen ikke realiseret. Vi nåede aldrig samtidig at råde over så mange penge, at vi kunne klare den fine billet plus rejsen.

Jo, vi var virkelig utrolig uskyldige trods dumme idéer.

Hjemmefra

Hvordan er det så at komme fra et hjem som vores ud blandt fremmede? Ja-a! Det går jo ikke helt glat.

Far havde selv indirekte animeret os til at tage standpunkt, danne os en mening, og vi havde haft lov at udtrykke samme mening meget bramfrit. Ja, far havde endog ved enkelte lejligheder anerkendt, at jeg handlede mod hans opfattelse af sagen. Jeg tænker f.eks. på den gang, da jeg satte igennem, at jeg fik lov at deltage i konfirmandundervisning anden gang.

Vi havde både af mor og far lært at omgås mennesker af alle klasser lige høfligt og venligt. Standsforskell var noget, vi lærte at se bort fra, og snobberi blev betragtet som en hæslig fejl, noget foragteligt. Og mor og far havde ved deres eksempel vist os, hjælpsomhed og godhed.

Og så kom jeg som ikke fyldt sytten år ud på en proprietærgård for at lære husholdning, og her lærte jeg hurtigt, at de i det hjem havde en ganske anden vurdering af værdierne i livet.

Første morgen mødte jeg efter ordre i spisekammeret klokken halv seks, og et øjeblik efter kom frk. N. for at give mig instrukser om al den mad, der skulle smøres. Vi smurte maden til de to unge piger, landvæsensevenen, kusken, staldkarlen og røgteren om morgenen, og det blev så lagt i en stor margarinebøtte af blik - hver persons ration i en stabel. Maden skulle smøres absolut omhyggeligt, pålægget i snorlige rækker og margarinen smurt helt ud på skorpen.

Men da jeg fik at vide, hvor meget eller rettere hvor lidt, hver enkelt skulle have, udbrød jeg forbavset: "Tænk, skal de ikke have mere? Vores kusk får da dobbelt så meget". Nej, de spiste ikke mere, lød svaret.

Der gik jo ikke lang tid, før jeg så, at karlene købte både brød og Wienerbrød når bageren kom, og disse herligheder havde deres plads i en tom harmonika inde i borgerstuen.

Middagsmaden var også meget spartansk, navnlig husker jeg en grød, der blev fremstillet af hvedemel kogt i centrifugemælk, og hertil serveredes der kold "futmælk" og efter moden overvejelse lidt sukker. Et par gange spiste folkene denne ret, vi fik den også ved bordet, og den mindede i konsistens om tapetklister. Men en skønne dag tog en af karlene fadet fra den unge pige

og kylede det hen ad gulvet, så vi måtte hurtigst muligt lave en ny forret.

En yndet ret var også sødsuppe med sure kirsebær i. Fru N. påskønnede ikke min appetit, så hun gav mig så mange kirsebær i tallerkenen, at jeg ikke kunne nå at spise to portioner. Nå, jeg holdt mig skadesløs, for mens jeg bar servicet ned fra spisestuen til kælderen, hvor køkkenet lå, lærte jeg, at man på vejen kunne nå at snuppe et par frikadeller eller lignende og fortære dem på trappen. Men det kunne folkene jo ikke - de fik deres portion.

Heraf kunne jeg jo kun drage den meget rigtige slutning, at det kneb med penge, hvad det også gjorde. Men hvorfor fik vi så tre retter og to slags vin, når der var gæster? Og hvorfor havde de råd til at købe bjørneskindsslag til kuskens livré, når de ellers skulle spare så meget.

En dag hørte jeg oppe i mit værelse bulder og højrøstede stemmer i kuskens værelse, der lå i en bygning ud for mit værelse. Jeg kiggede selvfølgelig ud og så proprietæren komme ud med knyttede hænder, rødskudte øjne og meget rød i kinderne. Ved næste måltid pralede han af, at han havde pryglet Emil, kusen, fordi han havde lidt svært ved at møde i rette tid om morgenen. Jeg tav - mærkeligt nok - men var klar over, at sådan ville far da aldrig have gjort.

Et par uger efter, at jeg var kommet til hjemmet, fik vi en aften uventet besøg af en forvalter eller forpagter. Han spiste selvfølgelig til aften med os, og senere sad vi i dagligstuen og havde det meget rart. Men da vi om aftenen havde fulgt ham ud til den ventende hest og proprietæren havde takket for det rare besøg og opfordret ham til meget snart at komme igen, og forstuedøren lige netop var blevet lukket, vendte proprietæren sig til mig og spurgte: "Synes De ikke, han er en rædsom kedelig fyr?" Uden at tænke svarede jeg: "I mit hjem rakker vi ikke gæsterne til, så snart de er ude af døren". Det var selvfølgelig næsvist sagt, men jeg var dybt forarget over denne falskhed. Bemærkningen blev ikke kommenteret.

En anden gang gjorde jeg mig selv frygtelig til nar. I hjemmet var der en landvæsenselev, som var meget venlig imod mig, og da vi den første tid var de eneste unge, spadserede vi ofte en lang tur om aftenen. Han havde da den lyst at gnide sin skulder mod min, hvad jeg ikke påskønnede. Et par gange prøvede jeg at forklare ham det, men det hjalp ikke og jeg sagde en aften: "Lad være med at gå og mokke op ad mig" Det udtryk havde jeg hørt baron Knuth benytte, når hestene gik og gned sig op ad hinanden, så jeg mente det var meget pænt. Den unge mand havde imidlertid humoristisk sans nok til at lade det gå videre, og ad forskellige veje nåede det Roskilde.

Vi havde også en staldkarl der hed Karl, og blandt hans gøremål var det også at sørge for, at vi havde vand i de to store beholdere i køkkenet. Hvis fru N. fra køkkenet med kommandorøst beordrede ham til straks at komme med vand, tog det sin tid, før Karl meget sindigt kom med et par spande, og af den grund vidste fru N. ikke det onde, hun ville sige ham. Så husker jeg, at jeg en dag kom ind i dagligstuen, hvor fru N. og en gæst sad og broderede. Endnu stående sagde jeg: "Jeg tror nu, De gør Karl uret fru N. Han er i al fald flink imod sin mor." "Hvad ved De om det?" spurgte hun straks. "Jo, jeg havde da været ovre for at give hestene brød og så havde Karl fortalt mig, at han skulle hjem på sin fridag næste søndag, og han var blevet fotograferet, havde fået tolv små billeder og et stort til sin mor. Jeg havde selv set det, føjede jeg til. "Hvor har De set det?" lød det som fra en dommer. "Oppe i hans værelse" svarede jeg frimodigt. "Er de af den slags, der går i

karleværelser" - og så kom der en alvorlig omgang. Nå, jeg vil indrømme, at jeg havde nok selv sagt det samme om end under en ganske anden form, hvis jeg havde stået over for det problem med en af mine unge husholdningselever.

Men dengang kunne jeg ikke fatte, at der var noget galt i det, vi omgikkes jo vores folk hjemme som vi omgikkes vores gæster, Det var naturligt, og vi havde aldrig erfaret, at det kunne medføre ubehageligheder. Der er nu ingen tvivl om, at proprietæren og hans kone ikke har haft det let. I et af mine breve skrevet i den tid, ser jeg, at der står " Proprietæren er i et grusomt humør, når han handler heste, så er han aldrig til at komme nær, den kender jeg. Så er han vist i pengetrang." De var i pengetrang, kort efter at jeg var rejst, solgte de gården, og senere blev de skilt. Men hvad forstår man, når man kun er sytten år? Da sommeren kom, fik vi en husholdningselev til, og vi havde det godt sammen, Der var også unge pensionærer, og vi spillede tennis, red og morede os, som unge nu morer sig.

Men hvor har jeg ofte uden at tænke på det, jaget mor en skræk i livet. I et af mine breve fra den tid, skriver jeg: "Kusken rider i dag ude på stubmarken på den toårs hingst, den har aldrig før været under rytter, men jeg håber da, jeg får lov at prøve den en dag." Det fik jeg nu ikke. Hingsten blev hurtigt solgt, og for øvrigt kunne jeg ikke ride den i de tiders ridedragt, en lang nederdel, som ville have slået ind mod hesten og gjort den urolig.

Senere skriver jeg: "I dag har jeg været en vældig sjov tur med kusken, vi var nede ved stationen og havde Stella for, og hun var helst tosset, sprang fra den ene side af vejen til den anden, så jeg sommetider kiggede i grøften for at se, hvor langt vi skulle falde, hvis vi væltede."

For mor, der var meget ængstelig og øm over sine poder, må det have været ret alarmerende at få sådanne skrivelser, men det skænkede jeg ikke en tanke.

Tiden gik, året fik ende, og jeg kom hjem igen.

Og hvad lærer man så, når man en tid lever i et hjem, hvor alt er så ganske anderledes end hjemme?

Man lærer simpelthen at vurdere sit eget hjem og alt det, man har lært der så meget højere end tidligere.

På besøg hjemme

Efter endt tid som elev på landet kom jeg hjem og overtog i halvandet år husholdningen med ansvar for penge, regnskab m.m., da mor ikke var rask, og far gerne ville aflaste hende.

November 1904 kom jeg til Aarhus Husmoderskole, og derfra begyndte min uddannelse til husholdningslærerinde. Siden den tid har jeg ikke haft fast bopæl hjemme, har kun været der i

ferier og i lange sygdomsperioder. Men hvordan føles det så at komme hjem på besøg? Jeg kan bedst besvare dette spørgsmål ved at bruge min norske svigerdatters udtryk! Bare bra!

For nogle år siden hentede jeg min sorte puddel i en hundepension, og da vi kom hjem, for hun ellevild af glæde op og ned ad trapperne og ind ad hver åben dør. Hun skulle rigtig se, at nu var hun hjemme igen. Sådan reagerede vi andre jo ikke, men der var dog noget om det.

Mor var praktisk taget altid på banegården, og jeg kan se mor for mig med den lille sorte rejsehat, som hun altid brugte, og hendes strålende smil, når hun så os. Og kom vi til uventet tid var det mor, der lukkede op, altid iført et af sine fine forklæder, den eneste - meget beskedne luksus, mor satte pris på. Men netop de forklæder understregede det kvindelige, moderlige, der var over mor.

I de senere år kom jeg jo i reglen kørende fra Jægerslund og så snart mor hørte jumbens gummihjul og bjælder op ad vejen, kom hun op ved stalden og selvfølgelig med brød i hånden til min lille hest. Far kom ud fra kontoret, og de og Simon var lige glade for gensynet. Lille bedstemor kaldte Simon mor i modsætning til min mands stedmor, som med rette bar navnet "store bedstemor". Simon holdt meget - meget af både far og mor, og de var ikke fri for at forkæle ham lidt. Jeg husker den Jul, da Simon var seks et halvt år, fik han Robinson Kruse af far, og næste gang far kom ud hos os, sagde Simon straks: " Du skal rigtignok have tak for bogen, det er den bedste, jeg nogensinde har læst". Far morede sig.

Og når man kom ind i stuerne, gik man rundt og hilste på det hele, søskende, hund og alt, hvad der var i hjemmet. Navnlig første gang jeg kom hjem fra proprietærgården, husker jeg, at jeg straks gik ind for at kigge i den store glaskurv, mor altid om sommeren havde stående på dagligstuebordet fuld af blomster. Jo, de var der lige så fine, som jeg mindedes dem, og så gik man fra stue til stue og ligesom tog det hele i besiddelse. Og man snakkede og snakkede og fortalte vidt og bredt om alle sine interessante oplevelser, og far og mor spurgte og lyttede og gav undertiden deres mening til kende. Men - ærlig talt - jeg tror at de ofte var stolte; ganske vist i reglen uden større grund.

Far og delvis mor, og for resten også vi andre havde lidt svært ved at udtrykke vores følelser i ord, det faldt os lettere at give dem udtryk i form af gaver.

En aften, da jeg ved juletid var kommet hjem fra landet, indbød far og mor mig til at gå med ned til Ostermann, hvor jeg måtte vælge mig en bluse. Valget faldt på en musegrå fløjlsbluse med ganske smalle sorte og grønne striber i. Den var noget af det yndigste, jeg havde set og kostede 17 kr. og det var mange penge, når man kun havde ti kr. om måneden til påklædning og lommepenge.

En anden aften tog far mig med ned til Fischer, hvor jeg fik lov at vælge en ting. Den gang blev det en handskeæske af sort lakeret træ og med japanske påmalede blomster og grene og tre fugle, som en kyndig ornitolog vist ville have vanskeligheder ved at bedømme. Den står i min entre og når jeg har sat punktum for dette, skal den få lidt hårdt tiltrængt lim.

Første gang jeg var hos far og mor med Simon, han var da tre måneder, forærede de ham et meget smukt servietbånd, som var tegnet til ham af Ewald Nielsen og svarede til det sølvtøj, jeg havde.

Jeg husker også den dag, da Simon som ganske lille purk sad og bankede søm efter søm i et eller andet. Far og jeg stod tavse og iagttog ham, indtil far med synlig glæde og stolthed sagde: "Han kan da i al fald bruge sine hænder".

En af Simons kæreste forlystelser under Roskildebesøgene var det at få lille bedstemor til at gå med op på den høje bro over banelegemet, hvorfra han kunne se alle "futtogene". Allerede tidligt lærte han at se forskel på de ulige lokomotiver, og han tilegnede sig fagudtryk, som han gladelig underholdt mor med.

Vores senge var i stand til os med fint rullede dynebetræk med mellemværk og dertil svarende pudebetræk. Hvor var det godt at putte sig i sådan en seng, føle sig hjemme og for nogle dage fri for ansvar og pligter og hvor jeg husker mors aftensbord, altid med det, hun vidste, vi holdt af.

Det aftensbord inspirerede mig til en indledning til et radioforedrag under krigen. Jeg havde fået opgivet et emne: "Julemaden".

Jeg begyndte med at sige, at vel skulle der spares penge og meget kunne ikke købes i de tider, og der var også grund til at tænke på husmoderens kræfter, men dog havde man lov at tro, at netop julemaden, det festlige julebord, kunne have en dybere betydning.

Mange unge kom hjem fra forhold, der var dem ganske ukendte, nogle havde været ude for oplevelser, der fik jorden til at vakle under dem, og for sådanne unge kunne det betyde uanet meget, at de kom hjem og så, at der var alt som før, ikke alene far og mor og søskende og hunden, men også juletræet i kroen henne ved vinduet var pyntet som ellers med alle de små ting, de selv som børn havde været med til at klippe og klistre. Og bordet med mors hjemmelavede leverpostej med rødbederne skåret med den fine chartreusekniv, og alt det andet gammelkendte.

Langsomt dag for dag kunne sådanne unge måske føres til at forstå, at der var dog noget, der stod fast. Og de kunne også forstå, at selv om de måske slet ikke fortjente det, så lå fars og mors kærlighed bag alle disse små ting.

Når mine søskende læser dette, vil de se det hele for sig.

Mors dejlige skildpadde med rigtigt kogt kalvehoved og hjemmelavede kød- og fiskeboller, sylten med skiver af klar sky over, fiskesalaten med estragon i og drysset med kapers, altid anrettet i en af mormors kantede krystalskåle, som Anna vist nu har.

Og der var mors specielle russiske sildesalat, der blev lavet i uanede mængder. Det fyldte et af de store dybe lurfade.

Men kronen på værket var dog mors ganske tynde mørkebrune rugkiks med kommen i.

De lå i en kiksdåse, som vistnok var et unikum af dårlig smag, men efterhånden vandt den anerkendelse. Det var en brudegave til far og mor, skænket af en forretningsbekendt. Selve dåsen var af stærkt blåfarvet glas dekoreret med forglemmigej'er på forgyldte stilke og grønne blade og forsynet med en nikkelhank.

Men indholdet, de tynde kiks, smagte ikke alene dejligt, men var et bevis på mors utrættelige arbejde for os. De var sene og vanskelige at rulle ud.

Hvem husker ikke alt dette?

Kommer I herind en dag, skal dåsen stå på bordet!

Var det sommer, skulle man jo også ud at se på haven; måske blomstrede mors yndlingsrose, den lille bleggrøde pimpinelle, til højre for verandatrappen, eller den gule Gloire de Dijon til venstre for trappen, en stor slyngrose. Begge står endnu i Haralds have, og de må være mere end 75 år gamle - i al fald pimpinellen, den anden er muligvis noget yngre.

Og hvor var det festligt at sidde i domkirken igen en juleaften, vel nok landets skønneste kirke. Og det var spændende at se, om en hund traditionen tro skulle forville sig ind i kirken, så den lille tynde graver Møller måtte jage rundt efter den.

Var det kaneføre, fik vi selvfølgelig en tur med det store fint filerede og broderede kanetæppe over hesten; en gave til far fra tante Laura.

Og det var altid det samme: Kun godhed, offer og omtanke.

Det gjaldt fra jeg kom hjem første gang i 1902 og til sidste gang, et par måneder før mors død i 1921.

Man har blot skønnet alt for lidt på det!

Jeg husker da jeg næstsidste gang besøgte far, og han var på stationen efter mig. Det var ca. to uger før hans død. Da sagde far: " Du har vel ikke noget imod, at vi går ind gennem kirkegården her" - det var den gamle kirkegård - "jeg går her så tit og dyrker mine minder, for jeg havde sådan et godt hjem! "

Det samme kan vi med sandhed sige!

